

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM

**YEREL YÖNETİMLER VE KENT GÜVENLİĞİ YÖNETİMİ
SİSTEMLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Süleyman ÖZLÜ

Danışman:

Yrd Doç. Dr:Ali İhsan ÖZEROĞLU

İstanbul, 2013

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM**

**YEREL YÖNETİMLER VE KENT GÜVENLİĞİ YÖNETİMİ
SİSTEMLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Süleyman ÖZLÜ

Danışman:

Yrd Doç. Dr:Ali İhsan ÖZEROĞLU

İstanbul, 2013

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Yüksek Lisans Programı Y1112.060133 numaralı öğrencisi **Süleyman ÖZLÜ** “Yerel Yönetimler ve Kent Güvenliği Yönetimi Sistemleri” adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 09.01.2013 tarih ve 2013/01 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *oybirliği* ile Tezli Yüksek Lisans tez olarak *kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 24.01.2013

1) Tez Danışmanı : YRD. DOÇ. DR. Ali İhsan ÖZEROĞLU

2) Jüri Üyesi : PROF. DR. M. Nafiz DURU

3) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hüseyin Besim AKIN

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖN SÖZ

“Yerel Yönetimler ve Kent Güvenliği Yönetimi Sistemleri” başlıklı bu tez çalışmasıyla Yerel Yönetimlerin Kent Güvenliğindeki rolü ve suçların önlenmesi sürecinde Bursa ilinde 01.01.2011 tarihinde hizmete giren MOBESE uygulamasının güvenlik alanında sağlamış olduğu faydaları ve Yerel Yönetimlere katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmalarım boyunca, değerli önerileri ile bana yol gösteren tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU’na, sorularıma sabırla cevap veren Bursa Emniyet Müdürlüğü Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü personeline, özellikle MOBESE hakkında derin bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan meslektaşlarım Sayın Adnan ORTAKÖY Müdürüme ve devrem Yılmaz YALNIZ’a, Yüksek Lisans eğitimim süresince Bursa-İstanbul arasında beni yalnız bırakmayan yol arkadaşlarıma ve sabır örneği gösteren aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Ocak, 2013

Süleyman ÖZLÜ

Ö Z E T

İnsanlık tarihi açısından önemli dönüm noktalarından birisi olan Sanayi devrimi sonrasında önemi giderek artan kentleşme süreci değişimi ifade etmektedir. Sanayileşmenin ilk dönemlerinde gerekli olan işgücü ihtiyacını karşılamak amacıyla teşvik edilen nüfus hareketleri köylerden kentlere doğru göçün yaşanmasına ve kentlerde nüfus yoğunluğunun artmasına neden olmuştur.

Yaşanan hızlı ve sağlıksız kentleşme sonucunda, insanlar kente uyum sağlama konusunda sorunlar yaşamışlardır. Ayrıca kentleşme ile ortaya çıkan, fiziki ve maddi köklü değişim ve değişiklikler mevcut ilişkiler düzenini sarsmakta ve bu durum bireyleri kent hayatı içerisinde yer alan hukuki kural ve normlara aykırı davranışlarda bulunmasına neden olmaktadır. Bireyi hukuk dışı olaylara iten bu süreç kent hayatı açısından huzursuzlukların kaynağı olan suç ve suçluluk durumlarının çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Büyük kentlerde yaşanan hızlı ve çarpık kentleşme süreci suçun giderek artmasına sebep olmuştur. Günümüzde suç olaylarının azaltılması ve kent güvenliğinin sağlanmasında bilgi teknolojilerinden faydalanılmaktadır. Hazırladığımız bu tez çalışmamızda kent güvenliğinin sağlanmasında bilgi teknolojilerinin kullanımının bir örneği olarak Bursa ilinde uygulamaya geçen Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu (MOBESE) Projesinin incelenmiştir.

Bu çalışmada, kentleşme konusunun yanı sıra kentleşmeyle birlikte ortaya çıkan suç ve suçluluk kavramları incelenmiş. Suç olaylarının azaltılması çerçevesinde Emniyet Teşkilatı'nın teknolojideki hızlı gelişme ve değişime uyum sağlayarak ortaya koyduğu Kent Güvenlik Yönetim Sistemleri (KGYS) veya bilinen adıyla MOBESE Projesi'nin ekonomik kaynakları, etkinliği, maliyeti, bileşenleri ve sağladığı getirileri incelenmiştir. Konularıyla ilgili olarak yayımlanmış önemli kitap, makale, rapor, sempozyum, konferans bildirileri taranmış ve elde edilen verilerle konu aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Yerel Yönetimler, Göç, Kentleşme, Suç ve Suçluluk, MOBESE Projesi

ABSTRACT

Industrial Revolution which is one of the important turning points in the history of mankind refers to the growing importance of change in the process of urbanization. The movements of population which were stimulated in order to provide the needs of labour in the early period of industrialization have led to migration from villages to cities and increased population density in urban areas.

As a result of the rapid and unplanned urbanization, people have experienced problems in adapting to the cities. In addition, the physical and material changes and variations caused by urbanization jar the layout of the existing relations and this case coerce individuals act contrary to the legal rules and norms in urban life. This process leading individuals to unlawful events precipitates the state of crime and delinquency which is a source of unrest in the city life.

In big cities, the rapid and unplanned urbanization process has led to an increase in crime. Today, it has been taken advantage of technology to reduce the occurrence of crime and to provide the urban security. It has been searched in this study of thesis the MOBESE (The Mobile Electronic System Integration) project which got passed application in the province, Bursa as an example of using information technology in providing the urban security.

In this study, both the issue of urbanization and the concepts of crime and delinquency in emerging urbanization were examined. It has been searched within the framework of the events of the crime reduction that the economic resources, the effectiveness, the cost, the components and the profits of the Urban Security Management Systems (KGYS) or known as the MOBESE project which was introduced by the Police adapting to the rapid development and changes in technology. On the subject of the project the important published books, articles, reports, symposiums, conference papers were scanned and tried to explain by the help of the obtained data.

Key Words Local Government, Migration, Urbanization, Crime and Delinquency, the MOBESE Project

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACST	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLO VE GRAFİKLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL OLARAK YEREL YÖNETİMLER

1.1.Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimine Genel Bakış	4
1.2. İl Özel İdareleri	8
1.2.1. İl Özel İdarelerinin Yapısı	8
1.2.2. İl Özel İdarelerinin Organları	9
1.2.2.1. Vali	9
1.2.2.2. İl Genel Meclisi	10
1.2.2.3. İl Encümeni	11
1.3. Belediyeler	12
1.3.1. Belediyelerin Yapısı	12
1.3.2. Belediyelerin Organları	13
1.3.2.1. Belediye Meclisi	14
1.3.2.2. Belediye Encümeni	15
1.3.2.3. Belediye Başkanı	16
1.4. Büyükşehir Belediyeleri	17
1.4.1. Büyükşehir Belediyelerinin Yapısı	17
1.4.2. Büyükşehir Belediyelerinin Yönetim Organları	22
1.4.2.1. Büyükşehir Belediye Meclisi	22
1.4.2.2. Büyükşehir Belediyesi Encümeni	22

1.4.2.3. Büyükşehir Belediye Başkanı	23
1.5. Köy Yönetimler	24
1.5.1. Köy Kavramı ve Yapısı	24
1.5.2. Köy Yönetim Organları	24
1.5.2.1. Köy Muhtarı	24
1.5.2.2. Köy İhtiyar Meclisi	25
1.5.2.3. Köy Derneği	26

İKİNCİ BÖLÜM

KENTLEŞME VE KENT KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

2.1. Kent Kavramı Ve Tanımı	27
2.1.1. Kentin Tanımı	27
2.1.2. Kent Kuramları	30
2.1.3. Kentleşme Kavramı	33
2.2. Kentleşmenin Sebepleri	36
2.2.1. Kentleşme Nedenleri	36
2.2.1.1. Ekonomik Nedenler (İtici Faktörler)	36
2.2.1.2. Sosyo-Psikolojik Nedenler (Çekici Faktörler)	38
2.2.1.3. Siyasal ve Teknolojik Nedenler (Siyasi ve İletici Faktörler) .	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KENTLEŞME SÜRECİNİN SOSYAL PROBLEMLERİ

3.1. Göç Kavramı Ve Türkiye’de İç Göç	42
3.1.1. Göç Kavramı	42
3.1.2. Türkiye’de Göç Kavramı (İç Göç)	45
3.1.3. İç Göçün Nedenleri	47
3.1.3.1. Bölgesel Dengesizlikler	48
3.1.3.2. Sosyal Dengesizlikler	49
3.1.3.3. Ekonomik Dengesizlikler	50

3.1.3.4.Hızlı Nüfus Artışı	51
3.1.3.5.Tarım Kesiminin Yapısı Ve Makineleşme	53
3.1.3.6.Siyasal Nedenler Ve Terör	55
3.1.4. İç Göçün Sonuçları	57
3.1.4.1.Konut Sorunu ve Gecekondulaşma	57
3.1.4.2.İşgücü ve İstihdama Etkileri	59
3.1.4.3.Kente Uyumsuzluk Sorunu (Kentlileşememe Sorunu)	60
3.2. Göç Ve Kentleşme	61
3.2.1. Türkiye’de Kentleşme	61
3.2.2. İç Göç Bağlamında Türkiye’de Metropolitan Kentleşme	65
3.2.2.1.Metropolitan Kent	65
3.2.2.2.Türkiye’de Metropolitan Kentleşme (Büyükşehirler)	66
3.2.3. Türkiye’de Metropolitan Kentleşmenin Sonuçları	71
3.3. Metropolitan Kentleşmede Suç Ve Suç Olgusu	73
3.3.1. Suç ve Sapma Kavramı	73
3.3.2. Suç Teorileri	76
3.3.2.1. Biyolojik Teoriler	77
3.3.2.2. Psikolojik Teorileri	77
3.3.2.3. Sosyolojik Teorileri	78
3.3.2.3.1. Yapısal Teoriler	78
3.3.2.3.2. Kültür Teorileri	78
3.3.2.3.3. Sosyo-Psikolojik Teoriler	79
3.4. Şehirlerde Suç Olgusuna Teorik Yaklaşımlar	79
3.4.1. Kırık Camlar Teorisi	79
3.4.2. Rasyonel Tercih Teorisi	81
3.4.3. Rutin Aktiviteler Teorisi	82
3.4.4. Durumsal Suç Önleme Teorisi	84
3.5. Kentleşme Ve Suç İlişkisi	85
3.5.1. Kent Güvenliği Ve Suç	87
3.5.2. Şehirlerde Suç Önleme İlgili Çeşitli Modeller	90

3.5.2.1. Toplum Destekli Polislik	90
3.5.2.2. Problem Odaklı Polislik	91
3.5.2.3.SARA Modeli	92
3.5.2.4.Çevresel Dizayn Yoluyla Suç Önleme	93
3.5.2.5. Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (MOBESE)	93

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SUÇ VE SUÇUN ÖNLENMESİNDE TEKNİK UYGULAMALAR

4.1. Kent Güvenlik Yönetim Sistemleri (MOBESE Kavramı)	95
4.1.1. Görüntüleme Sistemleri	96
4.1.1.1. Güvenlik Kameraları	96
4.1.1.2. Plaka Tanıma Sistemi (P.T.S.)	96
4.1.1.3. Kırmızı Işık Hız İhlal Tespit Sistemi	96
4.1.2. Mobil Uygulamalar Sistemi	97
4.1.3. Çağrı Yönetim Sistemi	97
4.2. Türkiye’de Kent Güvenlik Yönetim Sistemi Uygulamalarının	97
4.3. Dünyada MOBESE Ve Kamera Sistemi Uygulamaları	99
4.4. MOBESE’ nin Hukuki Alt Yapısı	101
4.5. Bursa İlinde MOBESE Projesi	104
4.5.1. Projenin Hedefleri	106
4.5.2. Projenin Ekonomik Kaynakları	107
4.5.3. Projenin Maliyeti	108
4.6. Bursa İli MOBESE Sisteminin Bileşenleri	108
4.6.1. Komuta Kontrol Merkezi (K.K.M.)	108
4.6.2. Bölge Görüntüleme Sistemi (B.G.S) ve Görüntü Analiz Programı	110
4.6.3. Plaka Algılama ve Tanıma Sistemi (P.T.S.)	114
4.6.4. Kırmızı Işık ve Hız sınırı İhlal Sistemi (KİS – HİS)	116
4.6.5. Araç Takip Sistemi (A.T.S)	118
4.6.6. Mobil Araç Sorgulama Sistemi (M.A.S)	120
4.6.7. Çağrı Yönetim Sistemi	122

4.7.	Bursa MOBESE Sisteminin Suçu Önlemedeki Etkileri	124
4.8.	Bursa MOBESE Sisteminin Faydaları	127
	SONUÇ VE ÖNERİLER	130
	KAYNAKÇA	141

KISALTMALAR

KGYS: Kent Güvenlik Yönetim Sistemi

MOBESE: Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu

GBT: Genel Bilgi Toplama

PTS: Plaka Tanıma Sistemi

K.K.M: Komuta Kontrol Merkezi

B.G.S - G.A.P.: Bölge Görüntüleme Sistemi - Görüntü Analiz Programı

K.İ.S. – H.İ.S. : Kırmızı Işık - Hız Sınırı İhlal Sistemi

EDS: Elektronik Denetleme Sistemi

A.T.S. - M.A.S: Araç Takip Sistemi - Mobil Araç Sorgulama Sistemi

POL-NET: Polis Bilişim Ağı

BEMTAP–2000: Bursa Emniyet Müdürlüğü Teknolojik Adaptasyon Projesi

CBS: Coğrafi bilgi sistemleri

EGM Emniyet Genel Müdürlüğü

GPRS: General Packet Radio Service

PDA: Personel Digital Assistant (Avuç içi bilgisayar)

Md: madde

Vb: ve benzeri

a.g.e. : Adı Geçen Eser

a.g.m. : Adı Geçen Makale

PVSK: Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu

ŞEKİL, TABLO, RESİM VE GRAFİKLERİN SIRALANIŞI

ŞEKİL NO	ŞEKİL ADI	SAYFA NO
Şekil 1	Türkiye’de Yönetim İlkeleri	6
Şekil 2	Türkiye’de Yerel Yönetimler İlkesi	7
Şekil 3	Ülkemizde Belediyeler	13
Şekil 4	Belediye Organları	14
Şekil 5	Rutin Aktiviteler Teorisi’ne Göre Suç Mekanizması	83
Şekil 6	Kablosuz Kamera Sistemi İle Bölge Görüntüleme	113
Şekil 7	Kırmızı Işık Kamera Sistemi Çalışma Şeması	117

TABLO NO	TABLO ADI	SAYFA NO
Tablo 1	Büyükşehir Belediyeleri	18
Tablo 2	Ülkemizde Belediyelerin Nüfus Ölçeğine Göre Dağılımı	21
Tablo 3	Bölgelerin Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç Ve Net Göç Hızı (2010-2011 dönemi)	48
Tablo 4	Rakamların Diliyle Ülke Nüfusu	52
Tablo 5	Yıllara Göre Genç Nüfusun Toplam Nüfusa Oranları	52
Tablo 6	Türkiye’de Nüfusun Gelişimi ve Kentsel Nüfus	63
Tablo 7	1927-2000 Yılları Arası Şehir ve Köy Nüfusu	67
Tablo 8	Türkiye’de 1955-2010 Dönemi Metropolitenleşme Ve Metropollerin Nüfus Gelişimi	69
Tablo 9	Nüfusu Yüz Binden Fazla Olan Kentlerdeki 5 Yıllık Süre İçerisinde Suç Mağduru Olanların Oranı	90
Tablo 10	MOBESE Öncesi ve Sonrası Bursa’da Trafik	127

RESİM NO	RESİM ADI	SAYFA NO
Resim 1	Geri Kalmış Mahallelerde Sosyal Yardım Kuyruğu	49
Resim 2	Tarımda Makineleşme	54
Resim 3	Terör Sebebiyle Göç eden Vatandaşlar	56
Resim 4	Ülkemizde Gece Kondu Sorunu	58

Resim 5	Bursa K.G.Y.S. Merkez Binası	106
Resim 6	MOBESE Komuta Kontrol Merkezi	109
Resim 7	MOBESE Bölge Görüntüleme Kameraları	111
Resim 8	MOBESE Bölge Görüntüleme Sisteminde Perdeleme yapma	113
Resim 9	MOBESE Plaka Algılama Sistemi	115
Resim 10	EDS İkaz Levhası	117
Resim 11	MOBESE Hız İhlal Sistemi	118
Resim 12	MOBESE Araç Takip Sistemi	119
Resim 13	Mobil Araç Sorgulama Sistemi	121
Resim 14	Çağrı Yönetim Sistemi	123
Resim 15	Şiddet Mağduru Acil Çağrı Butonu	133
Resim 16	MOBESE Sistemine Entegre Kamera Gözlük	135

GRAFİK NO	GRAFİK ADI	SAYFA NO
Grafik 1	Türkiye Nüfusu İçerisinde 1950-2010 Yılları Arası Kentsel Nüfusun ve Metropolitan Nüfusun Payı	70
Grafik 2	MOBESE Tarafından Tespit Edilen Hız ve Işık İhlalleri	125
Grafik 3	MOBESE Tarafından Ceza Yazılan Hız ve Işık İhlalleri	125
Grafik 4	MOBESE Tarafından Yazılan Ceza Tutarları	126
Grafik 5	155 İhbar Hattı İstatistiği	126

GİRİŞ

Uygarlık tarihi, genel görüşe göre kentlerin tarihi olarak görülmektedir. İnsanoğlu göçebe yaşam biçiminden, yerleşik yaşam kültürüne geçiş süreci binlerce yıl sürmüştür. İlk yerleşim mekânları, Mezopotamya, Antik Roma ve Anadolu kentleri, uygarlık tarihinin de başlangıcı olarak görülmektedir. Tarih boyunca, ticari ilişkiler, savaşlar, keşifler yeni yerleşim alanlarının oluşmasına sebep olmuştur.

Tarihler boyunca birçok kentin yüksek yerlere kurulması veya çevresini sur ve hendekle çevrilmesi güvenli olma anlayışının sonucudur. Zamanın kentlerinde tehdit hep şehrin dışından ve başka kentlerden gelmekteydi. Bu gün ise tehdidin boyutları değişirken kentler arası savaşlar sona ermiştir. Önceden tehlike dışarıdan beklenirken şimdinin kentlerinde beklenen tehlike kendi içinde bulunmaktadır. Kentlerin içine gizlenmiş, insanların mal ve canına kast eden suçlular insanların bir birlerine olan güveni azaltmaktadır.

Hızlı bir şekilde kentleşmenin ön plana çıktığı günümüz dünyasında kent sorunlarının gittikçe büyüdüğüne ve çeşitlendiğine şahit olmaktayız. Birçok yerleşim alanı, sosyal ve ekonomik yapılarına bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Göçler ve hızlı kentleşme, güvenlik, eğitim, sağlık ve kentsel ulaşım gibi sorunların artmasına yol açmaktadır. Bu durum özellikle nüfusun yoğunlaştığı büyük kentlerde daha çok görülmektedir. Suç olaylarındaki bu artış büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmakta, topluma karşı işlenen suçların önlenmesi ile ilgili yeni çözümler geliştirilmektedir.

Kent güvenliğinin sağlanması ve halkın güvenlik algısının artırılması farklı sektörleri kapsayan çok yönlü çalışmaları gerekli kılmaktadır. Yerel yönetimlerin kent güvenliğindeki rolü ve güvenliği sağlamakla sorumlu farklı kurumlarla ilişkisi, belediyenin kolluk kuvveti olarak zabıta memurlarının görevleri, belediye hizmetlerinin kent güvenliği üzerine etkisi, büyükşehir belediyesinden beklentiler ve il idaresi ve kentlilik bilinci gibi konular, kent güvenliğinin sağlanmasına konusunda farklı noktalara işaret etmektedir.

Ülkemizde yerel yönetim denildiğinde akıllara öncelikle belediyeler gelmektedir. Güvenliğin sağlanmasına yönelik çalışmalarda büyük rolü olan

birimlerden biri de belediyelerdir. Yerel yönetimler ve polisin kentlerin güvenliğinin sağlanmasında ortak kesişme ve işbirliği alanları oluşturmaktadır. Söz konusu işbirliğin güvenlik hizmetlerinin etkili ve verimli olmasında önemli bir rolü vardır. Belediyelerin hizmet kapsamının güvenliği de kapsayacak şekilde detaylandırılması gerekmektedir. Bizde bu çalışmamızda özellikle Büyükşehir Belediyeleri (metropolitan kentler) bazında kentleşme olgusunu inceleyeceğiz. Çarpık kentleşmenin doğurduğu sosyal problemlerden, suç ve suçluluk olgusu bağlamında güvenlik ve güvenli kent konusuna değinerek suçun önlenmesinde teknik çözüm önerilerinden MOBESE irdelenecektir.

Metropol olarak değerlendirilen büyük şehirlerde yaşanan çarpık kentleşme sonucunda giderek artan bir şekilde ortaya çıkan suç olaylarının azaltılmasına yönelik Bursa ilinde uygulanmakta olan Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu (MOBESE) Projesinin incelenmesi amacıyla hazırlanan çalışmamızda yerel yönetimler, kentleşme, suç ve suçluluk Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (KGYS) konularıyla ilgili olarak yayımlanmış önemli kitap, makale, rapor, sempozyum, konferans bildirimleri taranmış ve elde edilen verilerle konu aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın Birinci bölümünde; Türkiye yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi ve mevcut yapısı incelenmiş, yerel yönetim kavramı irdelenerek tüm yerel yönetim kurumları ayrı ayrı incelenmiştir.

İkinci bölümde; suç olaylarına en çok kentlerde karşılaşıldığı düşüncesinden kent kavramı, kentleşme kavramı ve kentleşmeye etki eden faktörler incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; Türkiye’de kentleşme sürecindeki sosyal problemlerden, göç olgusuna değinilerek, göçün çeşitleri ve sebepleri hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanında göç sonucunda ortaya çıkan çarpık kentleşmeye değinilerek metropolitan kent incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde suç olgusunun sosyolojik boyutu ele alınarak kentleşme ve suç bağlamında sosyolojik suç teorileri aktarılmaya çalışılmış, Metropol kentlerde ortaya çıkan suç ve suçluluk incelenerek şehirlerde oluşan suçları önlemek için geliştirilen modeller incelenmiştir.

Dördüncü bölümde; Bursa ilinde suç ve suçlulukla mücadele edilmesi ve güvenliğin sağlanmasında teknik uygulamaların kullanılması sürecinde önemli bir

yere sahip olan Kent Güvenlik Yönetim Sistemlerinin (KGYS) tanımı, veri yapısı, bileşenleri ve sağladığı faydalar ele alınmıştır. Ayrıca çalışmanın temel konusunu oluşturan MOBESE projesi ile ilgili kapsamlı bilgiler verilmiş olup projenin kurlum aşaması, hedefleri, teorik altyapısını oluşturan kaynaklar, maliyeti, finansmanı, bileşenleri ve katkıları konuları ele alınmıştır. MOBESE projesi ile ilgili olarak hizmete geçtiği dönem öncesi ile sonrası arasında suç oranlarında meydana gelen değişme konusunda istatistiki verilerin karşılaştırılması yapılarak projenin bu süreçteki etkinliğin ne olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK YEREL YÖNETİMLER

1.1 YEREL YÖNETİMLERİN TARİHSEL GELİŞİMİNE GENEL BAKIŞ.

İnsanlık varoluşundan itibaren sosyal bir örgütü oluşturma eğilimine girmiştir. Önceleri bu örgüt sadece kan bağı ile bağılyken sonraları, daha da büyümüş, köy, aşiret, kasaba, site, polis, komün, kanton, bağımsız kent devletleri gibi daha yeni örgütlenmeler haline gelmişlerdir. Bu değişim, sonuçta “devlet” i ortaya çıkarmıştır. Fakat bu değişim dünyanın her yerinde aynı hız ve zamanda gerçekleşmemiştir. Çin’de MÖ. 2000’li yıllarda krallıklar kurulurken, Hindistan bölgesinde kentler, yerel özerkliklerini korumaya devam etmişlerdir. Ortaçağ’da ise, 15. yüzyıla kadar doğu devletlerinde, merkezlilik yaygın iken, batı toplumlarında komün özellikleri görülmüştür.¹

Yerel Yönetim, yerel topluluk üyelerinin ortak ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik, sosyal ve kültürel zenginliğine ve refahına ilişkin yerel hizmetleri görmek üzere kurulan; bu hizmetleri, genel yetki ile kendi sorumluluğu altında ve yerel topluluğun yararlar doğrultusunda yerine getiren; hiçbir ayırım gözetmeden insan yerel demokrasinin temeli kabul eden; işleyişinde açıklığı şeffaflığı insan haklarını, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçiren, yetkilerin yerel topluluğa en yakın yönetim birimince kullanıldığı, kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk ve demokratik bir yönetimdir.²

Yerel yönetimler, ilgili buldukları yerleşim yerlerinin sınırları içinde yaşayan insanlara imar, su, kanalizasyon, ulaşım, çevre düzenlemesi ve çevre sağlığı, temizlik, zabita, itfaiye, acil yardım, şehir içi trafik, ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar, kültür ve sanat hizmetleri gibi birçok alanda önemli yerel müşterek hizmetler sunmakla yükümlü tutulmuşlardır.

Türkiye’de mahalli idare geleneği, kökeni çok fazla geriye uzanmayan bir yapıya sahiptir. Osmanlı toprak yapısı ve rejimi itibariyle, devrin bütün imparatorluklarında olduğu gibi merkeziyetçi bir yönetim yapısına sahipti. Bu yönetim geleneği Selçuklulardan kalmış bir mirastır. Tarihçilere göre ilk örneklerini

¹ GÖRMEZ Kemal, **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, 2. baskı, Vadi Yayınları, Ankara, 1997, s. 22

² YILDIRIM Selahattin, **Yerel Yönetim ve Demokrasi: Kavramlar, Yaklaşımlar**, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara, 1993

Tanzimat döneminde gördüğümüz yerel yönetimlerin ortaya çıkmasındaki esas etkenin demokrasi değil, Osmanlı İmparatorluğu'nda resmileşmiş bir yerel yönetim statüsünün ancak "merkeziyetçilik sisteminin yerleşme gereği ve özellikle azınlık unsurlarının siyasal katılması ve etnik haklarını elde etmeleri yönünde dış devletlerin yaptığı baskıların sonucunda ortaya çıktığını belirtirler.³

Ülkemizde yerel yönetimlerin tarihi batı ülkelerine göre pek eskilere gitmemektedir. Osmanlı döneminde 1839 Tanzimat Fermanı'nı izleyen dönemde gelişmeye başlamış ve esas itibarıyla 1854 Kırım Savaşı sonrasında 1855'de, başında hükümetçe atanan bir şehremininin bulunduğu ilk belediye örgütü kuruldu.

İl özel idareleri ile ilgili ilk pilot uygulama 1864 yılında "Tuna Vilayet Nizamnamesi" ile yapıldı.⁴ Bu nizamnamede il genel yönetiminin yanında, Valinin başkanlık ettiği ve her sancaktan seçilen dörder üyeden oluşan il genel meclisinin bulunduğu bir il özel yönetimi de kuruldu.⁵

1864 yılında Osmanlı Avrupa'sında 10 vilayet ve 44 sancak, Asya kısmında 16 vilayet ve 74 sancak, Afrika'da ise bir vilayet ve 5 sancak olmak üzere 27 vilayet 123 sancak kurulmuştur.⁶

Günümüzde ise yerel yönetimler 1982 anayasasının 123. maddesi ile kamu hizmetlerinin görülmesi açısından iki değişik yapıya sahiptirler. Bu yapılanmalardan birincisi 'Merkezden Yönetim' iken ikincisi 'Yerinden Yönetim'dir. Anayasanın 126/2 maddesi gereğince Merkezden Yönetim ilkesinin sakıncalarını kaldırmak amacıyla Yetki Genişliği ilkesi kabul edilmiştir.

Anayasanın 123. ve 126 / 2 maddeleri ışığında Türkiye'de yönetim; Merkezi Yönetim, Yetki Genişliği Yönetimi ve Yerel Yönetimler olarak üçe ayrılmaktadır (Şekil 1).

³ Dünyada Mahalli İdareler, T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Ankara, 1995

⁴ KOÇDEMİR Kadir, **Mukayeseli Mahalli İdareler Tarihi ve Perspektifler**, T.İ.D. , Sayı. 424, Eylül 1999 s.113

⁵ TORTOP Nuri, **Mahalli İdareler**, Yargı Yayınları, Ankara, 1999, 6.baskı. s.4

⁶ Türkiye'de Yerel Yönetimler, Yapısal ve İşlevsel İnceme, www.icisleri.gov.tr/yayinlar/belbasi/a.htm.s.2, Erişim Tarihi: 01.03.2004

Şekil 1. : Türkiye’de Yönetim İlkeleri

Türkiye’de ki yerel yönetimlerin genel özelliklerini anayasamızın 127. maddesini esas alarak şöyle belirtebiliriz.

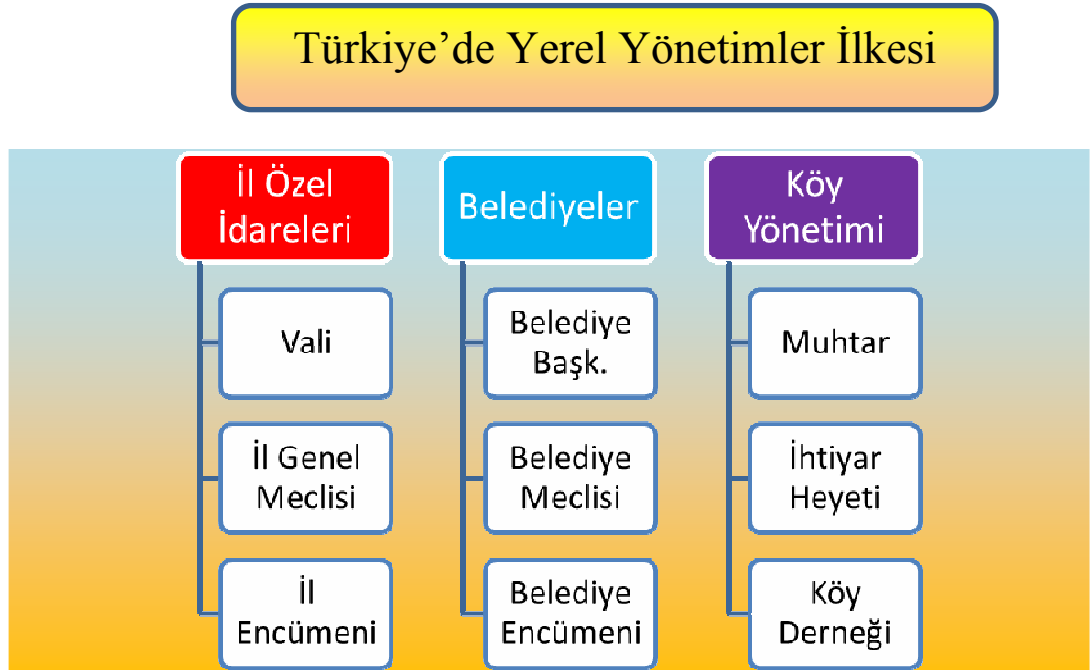
- 1) Türkiye’de yerel yönetim teriminin kapsamına giren kuruluşlar; il özel idareleri, belediyeler ve köylerdir.
- 2) Yukarıda sözü geçen yerel üniteler, kamu tüzel kişiliğine sahip anayasal kuruluşlardır.
- 3) Seçimle meydana gelen karar ve yürütme organlarına sahiptirler.
- 4) Yerel yönetim ünitelerinin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma veya kaybetmeleri konusundaki denetimin esas itibarıyla yargı yolu ile diğer alanlardaki denetimin ise idari vesayet yolu ile gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.
- 5) Yerel yönetimler merkezi idare ile olan bağ ve ilişkilerinde idari vesayet getirdiği sınırlamalar dışında idari ve mali özerklikten yararlanacaklardır.
- 6) Yerel yönetimlerin asli görevi kendi sınırları içindeki halkın müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bunun içinde, Anayasa’da bu kuruluşların özel gelir kaynaklarına, dolayısıyla arı bir bütçeye ve hizmetleri yürütecek kendi personeline ve örgüte sahip olmaları öngörülmektedir.
- 7) Büyük yerleşim merkezleri için kanunla özel yönetim biçimleri getirilebilmesi öngörülmektedir.

8) Yerel yönetimlere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlamak da anayasal bir zorunluluktur.⁷

1982 Anayasasınının 127. Maddesinde; *Mahalli idareler, il, belediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları; gene kanunla gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir* der.

Ülkemizde 2011 yılı verilerine göre halen 81 İl Özel İdaresi, 2919 belediye, 34395 köy idaresi bulunmaktadır.⁸

Şekil 2: Türkiye’de Yerel Yönetimler İlkesi

⁷ NADAROĞLU Halil - KELEŞ Ruşen, **Merkezi idare ile Mahalli idareler Arasındaki Mali ilişkilerin Dünü ve Bu Günü**" (Türkiye örneği), VII. Maliye Sempozyumu'na sunulan tebliğ, 23-25 Mayıs 1991, Marmaris, s. 27-28

⁸ 2011 ADNKS Kayıtlarından Derlenmiştir.

(http://www.migm.gov.tr/Istatistik/İllerin_Koy_Sayilari.pdf)

1.2. İL ÖZEL İDARELERİ

1.2.1. İl Özel İdarelerinin Yapısı

Bugünkü il özel idarelerinin temeli, 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi'yle ortaya çıkan vilayet umumi meclisleri (meclis-i umumi-i vilayeti) dir. Bu meclisler ikisi Müslüman ve ikisi gayri müslim olmak üzere, her sancaktan seçilerek gönderilen üyelerden oluşmaktadır.1864 Vilayet Nizamnamesi'nde bunun dışında vilayetler livalara, livalar kazalara, kazalar da köy (karye) ve nahiyelere bölünmüştür.

1864 Vilayet Nizamnamesi'nin dördüncü maddesine göre her köy bir belediye sayılmıştır. Ayrıca şehir ve kasabalarda en az elli hanenin toplamından "mahalle"lerin oluşturulması ve bunların köy hükmünde olacağı hükme bağlanmıştır. Nizamname, birkaç köyün toplamından oluşan ancak kaza hüviyetinde olmayan birimlerin "nahiye" olduğunu ve bir kazaya bağlı olarak yönetileceğini belirtmiştir.⁹

İl özel idareleri ile ilgili halen yürürlükte olan hükümler 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Geçici Kanunuyla düzenlenmiştir. Bu kanun hem il genel yönetimi ve aynı zamanda il özel yönetimi ile ilgili hükümler içermekteydi. 1929 yılında 1426 sayılı kanunla il genel yönetimi ile ilgili yeni düzenleme yapılmış ve 1913 tarihli Kanunun genel yönetimle ilgili hükümleri iptal edilmiş, Özel idare ile ilgili hükümleri ise yürürlükte kalmıştır. Bu hükümler de 26 Mayıs 1987 günü Resmi gazetede yayınlanan 3360 sayılı kanunla büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır.¹⁰ Son olarak 22/02/2005 tarihinde kabul edilen 5302 sayılı yasa ile yerel yönetimlerimiz yeniden geniş bir düzenlemeye tabi olmuştur.

İl özel İdareleri, mahalli idareler biriminin birinci basamağını oluşturmaktadır. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu 3. Maddesinde İl özel idaresi: *İl halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini, ifade eder* diyerek tanımını yapmıştır.

İl Özel İdareleri, il genel idaresi ile birlikte otomatik olarak kurulmakta ve kurulduğu ilin ismini almaktadır. İlgili ilin kaldırılmasıyla da tüzel kişiliği sona erer.

⁹ YAMAN Talat Mümtaz, **Osmanlı İmparatorluğu Mülki İdaresinde Avrupalılaştırma Hakkında Bir Kalem Tecrübesi**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1940.

¹⁰ TORTOP, **Mahalli İdareler**, a.g.e., s.85

Her ilde mevcut olan il özel idareleri, il genel idaresi ile aynı coğrafi sınırlar içinde faaliyet gösterir ve aynı ismi alıp onunla sınırdadır.¹¹

İl özel idarelerini görevleri, genel olarak belediye ve köy idarelerini yetki alanı dışındaki mahalli hizmetlerdir. İlgili kanunun 6. Maddesinde de açıklandığı üzere, ilin çevre düzeni, planı, sosyal hizmet ve yardımlar, imar, kültür ve turizm tesisleri yapmaktır. Bu hizmetleri karşılarken, hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, il özel idaresinin malî durumu, hizmetin ivediliği ve verildiği yerin gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak belirlenir. İl özel idareleri ile belediyeler arasında görev ve yetki konusunda hizmetlerin bütünlük ve uyum içinde yürütülmesine yönelik koordinasyon o ilin valisi tarafından sağlanır.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile merkezi idare tarafından unutulmuş, silik ve işlevsiz bırakılan, özerkliği tartışılan il özel idareleri güçlendirilmiş ve işlevleri artırılmıştır.¹²

1.2.2. İL ÖZEL İDARELERİNİN ORGANLARI

İl özel idaresinin, "vali", "il genel meclisi" ve "il daimi encümeni" olmak üzere üç organı bulunmaktadır.

1.2.2.1. Vali

Vali, il özel idaresinin başı, tüzel kişiliğinin temsilcisi ve yürütme organıdır. Görevleri il encümenine başkanlık etmek, il özel idaresinin taşınır ve taşınmaz mallarını idare etmek, personeli atamak, il genel meclisi ve encümen kararlarını uygulamak, îta amiri olması dolayısıyla il özel idaresinin bütçesini harama ve kullanmaktır. İl özel idaresi ile ilgili görevlerini yaparken vali, il genel sekreteri ile merkezi idarenin ildeki teşkilatlarında yararlanmaktadır. İl özel idaresinin validen sonra en üst düzeyde yetkili ve görevli memuru, il genel sekreteridir. Genel sekreter, İç İşleri Bakanlığı tarafından tayin edilmektedir.¹³ Ayrıca vali, il özel idaresine ait hizmetlerin yürütülmesinde ilçelerde kaymakamlardan yararlanır. Kaymakamlar, Valinin vereceği özel idare hizmetlerini yapmakla yükümlüdürler.

¹¹ FINDIKLI Remzi, **İdare Hukuku**, Selim Kitapevi, Ankara 2009, s.92

¹² SOBACI Zahid, **Yeniden Yapılanma Sürecinde İl Özel İdarelerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği Üzerine Değerlendirmeler**, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.14, S.4, Ankara 2005, s.31-50

¹³ FINDIKLI, **İdare Hukuku**, a.g.e. s.94

1.2.2.2. İl Genel Meclisi

İl özel idaresinin genel karar organı olan il genel meclisi, ilçeler adına seçilen kişilerden oluşmakta ve üye sayısı, ilçe sayısı ve ilçenin nüfusuna göre değişmektedir. İl genel meclisi seçimleri, tek dereceli nisbi temsil usulüyle beş yılda bir yapılır. Meclis, üye tamsayısının çoğunluğu ile toplanır ve toplananların çoğunluğu ile karar verir.¹⁴

❖ Nüfusu 25.000'e kadar ilçelerde	2
❖ Nüfusu 25.001 – 50.000 arasında ilçelerde	3
❖ Nüfusu 50.001 – 75.000 arasındaki ilçelerde	4
❖ Nüfusu 75.001 – 100.000 arasındaki ilçelerde	5

Nüfusu 100.000 fazla olan ilçelerde her fazla 100.000 nüfus için 1 asil ve 1 yedek üye ilave olunur. Nüfusu 100 000'den yukarı olan ilçelerde fazla her 100 000 nüfus için bir asıl, bir yedek üye ilave olunur. Nüfusun 100 000'e bölünmesi hesabında artık sayı 50 000'den az olursa hesaba katılmaz, 50 000 (dahil)'den fazla olursa artık sayıya da bir asıl, bir yedek üyelik hesap edilir.¹⁵

İl genel meclisi, seçim sonuçlarının ilânını izleyen beşinci gün kendiliğinden toplanır. Bu toplantıda meclise en yaşlı üye başkanlık eder. Meclis, bu toplantıda, üyeleri arasından ve gizli oyla meclis başkanını, meclis birinci ve ikinci başkan vekillerini, ikisi yedek olmak üzere dört kâtip üyeyi ilk iki yıl için görev yapmak üzere seçer. İlk iki yıldan sonra seçilecek başkanlık divanı, yapılacak ilk mahallî idareler seçimlerine kadar görev yapar. İl genel meclisi, il genel meclisince belirlenecek bir aylık tatil hariç her ayın ilk haftası meclis tarafından önceden belirlenen günde mutlak toplantı yerinde toplanır. Bütçe görüşmesine rastlayan toplantı süresi en çok yirmi gün, diğer toplantıların süresi en çok beş gündür. Gündem, meclis başkanı tarafından belirlenir ve üyelere en az üç gün önceden bildirilir. Valinin önerdiği hususlar gündeme alınır. Gündem, çeşitli yollarla da halka duyurulur. İl genel meclisi, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Ancak, karar yeter sayısı, üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz. Oylamada eşitlik çıkması durumunda meclis

¹⁴ FINDIKLI, *İdare Hukuku*, a.g.e. s.94

¹⁵ 2972 sayılı 'Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları Ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun' mad.5

başkanının bulunduğu taraf çoğunluk sayılır. Gizli oylamalarda eşitlik çıkması durumunda oylama tekrarlanır, eşitliğin bozulmaması durumunda meclis başkanı tarafından kur'a çekilir. Meclisin toplanmasında, üye tam sayısının salt çoğunluğu sağlanamadığı takdirde, başkan, gün ve saatini tespit ederek en geç üç gün içinde toplanmak üzere meclisi tatil eder. Gelecek toplantı, üye tam sayısının dörtte birinden az olmayan üye sayısı ile yapılır. İl genel meclisi tarafından alınan kararların tam metni, en geç beş gün içinde valiye gönderilir. Vali, hukuka aykırı gördüğü kararları, yedi gün içinde gerekçesini de belirterek yeniden görüşülmek üzere il genel meclisine iade edebilir.¹⁶

İl genel meclisi kararlarının kesinleşmesinde valinin onay zorunluluğu kaldırılmıştır. Böylece il özel idareleri üzerindeki tipik idari vesayet uygulaması son bulmuş ve bu idarelerin özerklikleri açısından önemli bir adım atılmıştır. Ancak valinin, meclisçe alınan kararları hukuka aykırılık gerekçesiyle iptali için idari yargıya başvurma hakkı vardır.¹⁷

İl genel Meclisinin başlıca görevleri;

- İl özel idaresinin bütçe ve kesin hesabını kabul etmek
- Vali tarafından sunulan yıllık faaliyet programını görüşüp karara bağlamak
- Borçlanma kararı vermek,
- Yıllık programı inceleyip karara bağlamak,
- Yönetmelik yapmak
- Encümen üyeleri ile ihtisas komisyonu üyelerini seçmek
- Stratejik plan ile yatırım ve çalışma programları yapmak¹⁸

1.2.2.3. İl Encümeni

İl özel idaresinin karar, danışma ve yürütme organıdır.

İl encümeni valinin başkanlığında, il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile biri malî hizmetler birim amiri olmak üzere valinin her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden oluşur.

¹⁶ 5302 sayılı İl özel İdaresi kanunu Mad. 11-12-13-14-15

¹⁷ FINDIKLI, **İdare Hukuku**, a.g.e. s.95

¹⁸ 5302 sayılı İl özel İdaresi kanunu Mad.10

Ancak, seçilecek üyelerin farklı ilçelerden olması zorunludur. İl encümeninin seçilmiş bir başkanı olmadığından encüme genel sekreter başkanlık eder.¹⁹

Encümen, il genel meclisinin toplantıda bulunmadığı zamanlarda, genel meclis adına bazı kararlar alabilir. Bunun yanında, bütçe uygulamasını denetler, ihale işlemlerini hazırlar. Encümenin en önemli yönetsel görevi, valinin yaptığı aylık harcamaları denetlemektir.²⁰

İl encümeninin başlıca görevleri:

- Stratejik plan ve yıllık program ile bütçe kesin hesabı inceleyip il genel meclisine görüş bildirmek
- Bütçeyi ve aylık harcamaları incelemek
- Kanunlarda öngörülen cezaları vermek ve uygulamak
- Belediye sınırları dışındaki umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek.
- Çeşitli yasaklayıcı kararlar alıp uygulamaktır.

1.3. BELEDİYELER

1.3.1. Belediyelerin Yapısı

Arapça “belde”den türemiş belediye sözcüğü, bir insan topluluğunun yerleşmek için oturduğu yer anlamına gelir, dolayısıyla da beldeye ilişkin kuruluş ve yönetim anlamındadır. Belediye deyiminin kökeni, “belde”dir. Belde tabirinin Batıdaki karşılığı ise site (cite)dir. Site, çevresi ve sınırları belli, içinde yerli veya yerleşmiş bulunanların bayındırlık eserleriyle imar ettikleri belirli bir mekan anlamındadır.²¹

Türkiye’de mahalli idareler (yerel yönetimler) deyiminden belediyeler anlaşılmaktadır. Mahalli idare birimleri içerisinde en yaygın birim olan belediyeler, devlet ile vatandaş arasında adeta bir köprü işlevi görmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanununda belediye tabirinden, belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı

¹⁹ FINDIKLI, İdare Hukuku, a.g.e. s.95

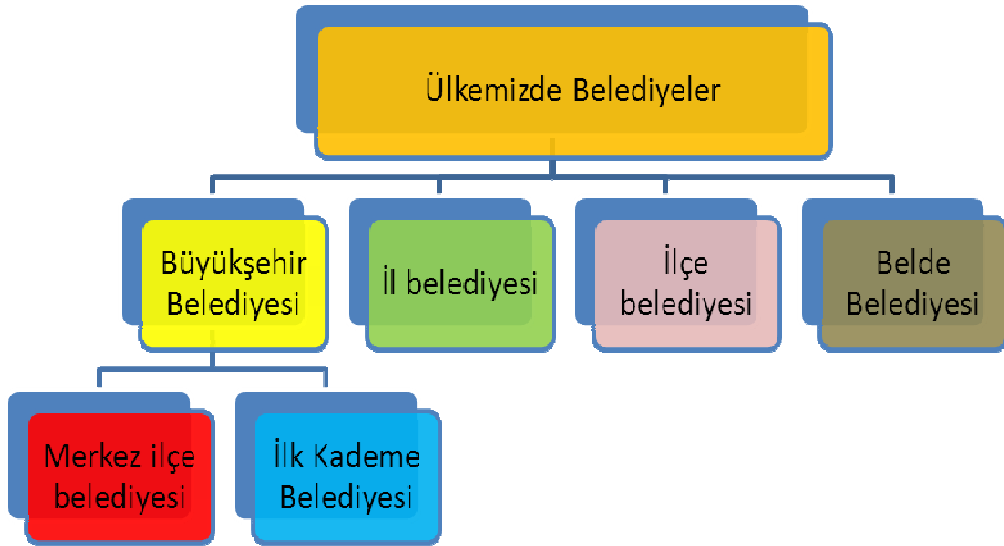
²⁰ GÖZÜBÜYÜK Şeref, AKILLIOĞLU Tekin, **Yönetim Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara 1992, s.101

²¹ ÖZBİLGİN Erol, **Bütün Yönleriyle Osmanlı**, 2. Baskı, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004

seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini tanımlamaktadır. Aynı kanunda, Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunlu olduğu ve kurulu bir belediyenin sınırlarına 5.000 metreden daha yakın olan yerleşim yerlerinde belediye kurulamayacağı belirtilmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra 16 Şubat 1924 yılında kurulan ilk Ankara Şehremaneti denemesi, Türkiye belediyeciliğinin bir numunesidir. Bu denemede görülen müsbet ve menfi yönler, Cumhuriyet döneminde çıkarılan 3 Nisan 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanununun hazırlanmasında veri teşkil etmiştir.²²

Belediyelerin organları, belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanından oluşmaktadır. Ülkemizde belediyeler, büyük şehir belediyeleri, il belediyeleri, ilçe belediyeleri ve belde belediyeleri olarak sınıflandırılmaktadır.

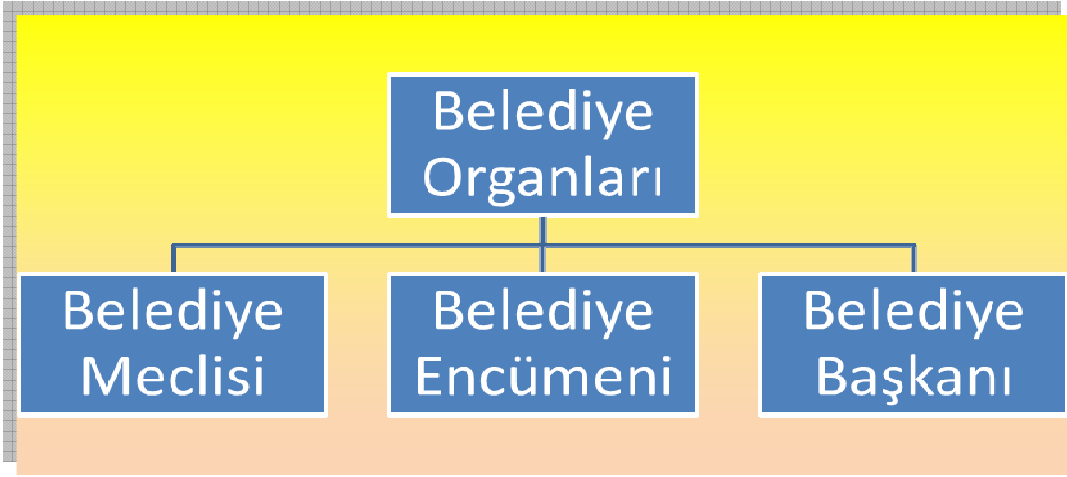
Şekil 3. Ülkemizde Belediyeler

Belediyelerin görevli 5393 sayılı Belediye kanununun 14. Maddesinde belirtilmiştir. Temel görevleri, Bayındırlık görevleri, ulaştırma görevleri, düzenleyici görevleri, zabıta görevleri, sosyal ve kültürel görevleri olarak sınıflandırılabilir.

1.3.2. Belediye Organları

5393 sayılı Belediye kanununca belediyelerin organları belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanından oluşmaktadır.

²² FINDIKLI, **İdare Hukuku**, a.g.e. s.98

Şekil 4. Belediye Organları

1.3.2.1. Belediye Meclisi

Belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre seçilmiş üyelerden oluşur. Mahalli seçimlerle iş başına gelen üyelerin sayısı, beldenin nüfus büyüklüğüne paralel olarak değişmektedir. Belediye meclisi, seçim sonuçlarının ilânını takip eden beşinci gün belediye başkanının başkanlığında kendiliğinden toplanır ve gizli oyla meclis birinci ve ikinci başkan vekilini seçer.

Bütçenin görüşüldüğü toplantı süresi en çok yirmi gün, diğer toplantıların süresi en çok beş gündür. Belediye meclisinin kararları hiçbir makamını onayına gerek kalmadan kesinleşir. Ancak kararlar kesinleşmeyi müteakip yedi gün içinde mahallin en büyük mülki amirine gönderilir. Gönderilmediği takdirde yürürlüğe girmez. Başkana rağmen meclisin ısrarıyla kabul edilen kararlar ile mülki amirin hukuka aykırı gördüğü kararlar aleyhine başkan ve mülki amir on gün içinde idari yargıya başvurabilir.²³

Belediye meclisi üyelikleri için son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre:

❖ Nüfusu 10 000'e kadar olan beldelerde	9
❖ Nüfusu 10 001'den 20 000'e kadar olan beldelerde	11
❖ Nüfusu 20 001'den 50 000'e kadar olan beldelerde	15
❖ Nüfusu 50 001'den 100 000'e kadar olan beldelerde	25
❖ Nüfusu 100 001'den 250 000'e kadar olan beldelerde	31

²³ FINDIKLI, **İdare Hukuku**, a.g.e. s.100

❖ Nüfusu 250 001'den 500 000'e kadar olan beldelerde	37
❖ Nüfusu 500 001'den 1 000 000'a kadar olan beldelerde	45
❖ Nüfusu 1 000 000'dan fazla olan beldelerde	55

Belirtilen sayıdaki asil üyelerin sayısı kadar yedek üyelerde seçilir. Belediye meclisine seçilecek üye sayısı, seçimin başlama tarihinden önce halka duyurulur. Belediye nüfusları son nüfus sayım sonuçlarından alınır.²⁴

Belediye meclisinin görevleri;

- Bütçe ve kesin hesabı kabul etmek,
- Belediyenin imar plânlarını görüşmek ve onaylamak,
- Meclis başkanlık divanını ve encümen üyeleri ile ihtisas komisyonları üyelerini seçmek,
- Belediye tarafından çıkarılacak yönetmelikleri kabul etmek,
- Fahrî hemşerilik payesi ve beratı vermek,
- İmar plânlarına uygun şekilde hazırlanmış belediye imar programlarını görüşerek kabul etmek,
- Vergi, resim, harç ve ücret tarifelerini belirlemektir.

Belediye meclisleri eğer kanunen belirlenen olağan bir yer ve zamanda toplanarak kanuni görevlerini yapmaz, siyasi konuları görüşür ve siyasi temennilerde bulunursa, İç İşleri Bakanlığı'nın talebi üzerine Danıştay tarafından feshedilebilir.²⁵

1.3.2.2. Belediye Encümeni

Belediye encümeni, belediyenin karar ve yürütme organı olmasının yanı sıra danışma organı olarak da görev yapmaktadır. Yeni kabul edilen yasaya göre belediye encümeninin oluşması şu şekilde olmaktadır.

a) İl belediyelerinde ve nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelerde, belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği üç üye, malî hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği iki üye olmak üzere yedi kişiden,

²⁴ KELEŞ Ruşen, *Yerinden Yönetim Ve Siyaset*, Cem yayınevi, 4. Baskı, İstanbul, 2000 s.201

²⁵ FİNDIKLI, *İdare Hukuku*, a.g.e. s.101

b) Diğer belediyelerde, belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği iki üye, malî hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği bir üye olmak üzere beş kişiden, oluşur.²⁶

Belediyenin yazı işleri, hesap işleri, fen işleri ve sağlık işleri müdürleri ile teftiş kurulu ve gerekli hallerde personel ve hukuk işleri müdürleri, encümenin tabii üyeleridir.²⁷ Kanundaki yeni düzenlemelerde encümen çalışmalarının tıkanmaması amaçlandığı için çekimser oy kullanılamaz.

Belediye Encümenin görev ve yetkileri Belediye Kanunu'nun 34. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre encümen; stratejik plan ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabını inceleyip belediye meclisine görüş bildirme, öngörülme-yen giderler ödeneğinin nereye harcanacağını tespit etme, bütçede fonksiyonel sınıflandırmanın ikinci düzeyleri arasında aktarma yapma, vergi, resim ve harçlar dışında kalan dava konusu olan belediye uyuşmazlıklarının anlaşma ile tasfiyesine karar verme, taşınmaz mal satımına, trampasına ve tahsisine ilişkin meclis kararlarını uygulama; süresi üç yılı geçmemek üzere kiraya verme gibi görevleri bulunmaktadır.

1.3.2.3. Belediye Başkanı

Belediye başkanı, belediyenin yürütme organı, belediye tüzel kişiliğinin temsilcisi ve belediye idaresinin başıdır. Belediye başkanları, hukuki statüleri itibariyle memur veya işçi değil, seçimle iş başına gelen kamu görevlisidirler.²⁸

Belediye başkanları, seçimle işbaşına gelmektedirler. Ancak 1580 Sayılı Belediye kanunu, belediye başkanlığı için iki dereceli seçimi kabul etmekte, belediye başkanının seçimini belediye meclisine bırakmaktaydı. Belediye başkanının seçimi, il merkezi olmayan belediyelerde valinin, il merkezi belediyelerinde İçişleri bakanının inhası üzerine Cumhurbaşkanının tasdiki ile kesinleşmekteydi.²⁹ 17.11.1963 tarihinde yapılan seçimlerde Türkiye'de ilk defa belediye başkanları doğrudan doğruya belde halkı tarafından tek dereceli ve çoğunluk sistemine göre seçilmeye başlamıştır.

²⁶ 5302 sayılı İl özel İdaresi kanunu Mad.33

²⁷ FINDIKLI, **İdare Hukuku**, a.g.e. s.101

²⁸ DÖNMEZ Mustafa, **Belediye Başkanlarının Özlük ve Sosyal Hakları, Beklenen Mahalli İdareler**, sayı 127, Ankara 2005, s.7

²⁹ GÖZÜBÜYÜK A. Şeref, **Türkiye'de Mahalli İdareler**, Ankara, 1967 s.53

Belediye başkanı belediyenin en yüksek idari amiridir Meclis ve encümenin almış olduğu kararları uygular ve yürütür. Kanunlarla kendine verilen kamu gücünü, yani belediye zabıtasını yönetir. Belediyede çalışan kamu görevlilerini atar, belediye tüzel kişiliğinin temsilcisi olarak belediye mallarını idare eder. Gelirlerini ve alacaklarını takip, tahsil ve bağışları kabul eder. Mahkemede ve diğer gerekli yerlerde belediyeyi temsil ve bu konularda vekil tayin etme yetkisine sahiptir.³⁰

Belediye başkanlarının, belediyenin en üst amiri ve belediye tüzel kişiliğinin temsilcisi olmasından dolayı çeşitli görevleri bulunmaktadır. Belediye başkanının bu görev ve yetkileri Belediye Kanunu'nun 38. maddesinde sayılmıştır. Belediye başkanı belediye teşkilatının en üst amiri olarak belediye teşkilatını sevk ve idare eder, belediyenin hak ve menfaatlerini korur. Buna ilaveten belediyeyi stratejik plana uygun olarak yönetme, belediye idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturma, bu stratejilere uygun olarak bütçeyi, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini hazırlama ve uygulama, izleme ve değerlendirme, bunlarla ilgili raporları meclise sunma, belediyenin taşınır ve taşınmaz mallarını idare etme, belediyenin gelir ve alacaklarını takip ve tahsil etme, yetkili kurulların izni dahilinde sözleşme yapma ve gerekli durumlarda personel atama görevleri vardır.

Belediye başkanlığı, ölüm ve istifa hallerinde kendiliğinden sona erebileceği gibi ayrıca belediye başkanının; mazeretsiz ve kesintisiz olarak yirmi günden fazla görevini terk etmesi, seçilme yeterliğini kaybetmesi, görevini sürdürmesine engel bir hastalık veya sakatlık durumunun ortaya çıkması, meclisin feshine neden olan eylem ve işlemlere katılmış olması gibi nedenlerden dolayı İçişleri Bakanlığının başvurusu üzerine Danıştay kararıyla başkanlık sıfatı sona erdirilmektedir.

1.4. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ

1.4.1. Büyükşehir Belediyelerinin Yapısı.

Büyükşehir, anakent, metropol ya da metropolis olarak ifade edilen metropoliten alan, banliyöleriyle, uydu yerleşmeleriyle büyük bir kentin ekonomik ve toplumsal etkisi altındaki çevre arazilerin tümüdür. Eski Yunancada anakent

³⁰ KARAMAN Zerrin Toprak, **Yerel Yönetimler**, Bornova Belediyesi Bilim Kültür Etkinlikleri Yayını, No: 1, İzmir, 1992, s. 50

anlamına gelen bu terim, büyük bir yerleşme ile ona bağımlı küçük yerleşim birimlerini anlatmaktadır.³¹

Nüfusun ve ekonomik etkinliklerin büyük şehirlerde yığılması ve büyüyen bölgesel farklılıklar, nüfusun kırlardan şehirlere göçüne paralel olarak, şehirlerin yönetimi güçleşmiştir. 1960'lı yıllardan itibaren ülkemizde, büyükşehirler için yeni yönetim modelleri araştırılmaya başlanmıştır.

2000 nüfuslu bir belde ile nüfusu bir milyon olan bir şehri aynı yasa hükümlerine tabi tutmak, hızla büyüyen kentsel sorunların çözümünü büyük ölçüde zorlaştırmış; bu durum, farklı ve karmaşık sorunların çözümü için, değişik örgütlenme biçimlerini gündeme getirmiştir.³²

1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu'nun çıkarılması ile Büyükşehir belediyelerinin kurulmasına imkân verilmiştir. Bu kanun ile büyükşehir belediyesinin, sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirleri; ilçe belediyelerinin ise büyükşehir belediye sınırları içinde kalan ilçelerde kurulan belediyeleri ifade ettiği belirtilmiştir. Büyükşehir belediyesi düzenlemesi ile Türk yerel yönetimler sistemine iki yeni kavram gelmiştir: Büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesi.³³

Tablo 1: Büyükşehir Belediyeleri

	Büyükşehir Adı	Kuruluş Tarihi
1	Ankara	1984
2	İstanbul	1984
3	İzmir	1984
4	Adana	1987

³¹ EKE Ali Erkan, **Anakent Yönetimi ve Yönetimlerarası İlişkiler**, Ankara, AÜSBF, 1982, s.21

³² ERYILMAZ Bilal, **Değişim ve İşletme Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**, Sakarya Ekonomi Dergisi, Adapazarı, 2000, s.147

³³ AYDIN Halil İbrahim, **Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Belediyeler**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004, s.175

5	Bursa	1987
6	Gaziantep	1987
7	Konya	1987
8	Kayseri	1988
9	Antalya	1993
10	Diyarbakır	1993
11	Erzurum	1993
12	Eskişehir	1993
13	İzmit	1993
14	Mersin	1993
15	Samsun	1993
16	Adapazarı	2000
17	Aydın	2012
18	Balıkesir	2012
19	Denizli	2012
20	Hatay	2012
21	Malatya	2012
22	Manisa	2012
23	Kahramanmaraş	2012
24	Mardin	2012

25	Muğla	2012
26	Tekirdağ	2012
27	Trabzon	2012
28	Şanlıurfa	2012
29	Van	2012

Kaynak: <http://www.migm.gov.tr/IstatistikiBilgiBelediyeler.aspx>

Bir ilde büyükşehir belediyesi kurulabilmesi ancak kanun ile olabilmektedir. 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre bir ilde Büyükşehir Belediyesi kurulabilmesi için nüfusun 750.000'den fazla olması, fiziki yerleşim durumu ve ekonomik gelişmişlik düzeyinin de uygun bulunması gerekmektedir.³⁴

5216 sayılı Kanununun 3. maddesinde büyükşehir belediyesi, ilçe belediyesi ve ilk kademe belediyesi şu şekilde tanımlanmıştır.

Büyükşehir Belediyesi: En az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev sorumlulukları yerine getiren yetkileri kullanan; idari ve mali özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişilikleridir.

İlçe Belediyesi: Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalan ilçe belediyelerdir.

İlk kademe Belediyesi: Büyükşehir belediye sınırları içinde, ilçe kurulmaksızın oluşturulan ve büyükşehir ilçe belediyeleriyle aynı yetki, imtiyaz ve sorumluluklara sahip olan belediyelerdir.

Büyükşehir Belediyelerinin sınırları 5216 sayılı yasaya göre son halini almış olup, İstanbul ve Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri için sınır, il mülki sınırlarıdır. 1 milyona kadar nüfusu alan Büyükşehirlerin sınırı valilik binası merkez sayılarak 20 km yarıçapındaki alandır. 1-2 milyon arası nüfusu olan Büyükşehirlerde sınır 30 km

³⁴ **İRBEÇ** Yusuf Ziya, **Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Büyük Şehirler**, Yeni Türkiye Dergisi, Mayıs-Haziran, 1995, s.532

yarıçapındaki alan, 2 milyondan fazla nüfusu olan Büyükşehirlerde sınır 50 km yarıçapındaki alandır.

12.11.2012 tarihinde kabul edilen ve 06.12.2012 günü Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla yeni bir düzenleme yapılmıştır. Yapılan yeni düzenleme ile 13 tane il büyükşehir belediyesi olarak kabul edilmiş ve bu illerin, bucak teşkilatları kaldırılmıştır. Bu illerdeki il özel idarelerinin tüzel kişiliği ile İstanbul ve Kocaeli'ndeki orman köyleri de dahil köylerin tüzel kişiliği sona erdirilmiştir.

Tablo 2: Ülkemizde Belediyelerin Nüfus Ölçeğine Göre Dağılımı

2011 Nüfus Sayımına göre Ülkemizde Belediyelerin Nüfus Ölçeğine Göre Dağılımı						
	TOPLA M	BÜYÜK ŞEHİR	İL MERKE Zİ	BÜYÜK ŞEHİR İLÇE	İLÇE MERKE Zİ	BELDE
NÜFUSU	2950	16	65	143	749	1977
0-1.999 ARASI	1078				68	1010
2.000-4.999 ARASI	978				202	776
5.000-9.999 ARASI	323			6	175	142
10.000-24.999 ARASI	229		1	9	175	44
25.000-49.999 ARASI	92		7	19	63	3
50.000-99.999 ARASI	85		18	15	50	2
100.000-249.999 ARASI	77		29	32	16	
250.000-499.999 ARASI	53	1	8	44		
500.000-999.999 ARASI	26	6	2	18		
1.000.000 DAN BÜYÜK	9	9				

Kaynak: <http://www.migm.gov.tr/IstatistikiBilgiBelediyeler.aspx>

1.4.2. Büyükşehir Belediyelerinin Yönetim Organları

5216 sayılı yasaya göre Büyükşehir belediyelerinin BŞB Meclisi, BŞB encümeni ve BŞB başkanı olmak üzere üç organı bulunmaktadır. BŞB meclisi genel karar organı, BŞB encümeni yürütme ve karar organı, BŞB başkanı ise yürütme organı olarak görev yapmaktadır.

1.4.2.1. Büyükşehir Belediye Meclisi

Büyükşehir Belediye Meclisi, Büyükşehir Belediyesinin karar organıdır. BŞB meclisi üyeleri, belediye hudutları içinde kalan ilçe ve ilk kademe belediyeleri seçim çevresinde yapılan yerel seçimlerle doğrudan belirlenmektedir. İlçe belediyesi ve ilk kademe belediye başkanları BŞB meclisinin tabii üyeleridir.³⁵

Meclis, mahalli idare seçimleri sonuçlarının ilanını takip eden 5. gün büyükşehir belediye başkanı başkanlığında toplanır. Bu toplantıda başkanlık divanı, başkan vekilleri, encümen üyeleri, komisyon üyeleri seçimleri yapılır. Meclis her ayın ikinci haftası, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve katılanların salt çoğunluğu ile karar alır. Ancak karar yeter sayısı üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz.

Büyükşehir Belediye meclisinin başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

- Bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, bütçede aktarmalar yapmak,
- Şirket kurmak ve terkin etmek,
- Kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine konu olacak alanları tespit etmek,
- İlçe ve ilk kademe belediyeleri arasında ihtilaf çıkması halinde yönlendirici ve düzenleyici kararlar almak,
- Büyükşehir sınırları içinde 1/5000 ile 1/25000 arasındaki nazım imar planını onaylamak,
- Cadde, sokak, park ve meydanlara isim vermek.

1.4.2.2. Büyükşehir Belediyesi Encümeni

Büyükşehir belediye encümeni, Büyükşehir belediye meclis üyeleri arasından ve Büyükşehir belediyesi birim amirleri arasından seçilen üyelerden teşekkül eder.

³⁵ AYTAÇ Fethi, **Gereççeli-Açıklamalı Belediye ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2005, s.249

BŞB meclisi her yılın ilk olağan toplantısında kendi üyeleri arasından encümene 5 üye seçer, BŞB başkanı da, aralarında genel sekreter ve mali hizmet birimi amirinin de olduğu birim amirlerinden 5 kişiyi encümene seçer. Encümenin başkanlığını Büyükşehir belediye başkanı yapar. Onun olmadığı durumlarda genel sekreter başkanlık yapar.³⁶

Encümen Büyükşehir belediyesinin günlük icraatlarını yapar ve BŞB meclisinin aldığı kararları yürütür. Büyükşehir belediyesi encümeninin başlıca görevleri şunlardır:

- Strateji plan ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip BŞB meclisine görüş bildirmek
- Yıllık çalışma programına alınan işlerle ilgili kamulaştırma kararlarını almak ve uygulamak
- Öngörülmeleyen giderler ödeneğinin harcama yerlerini belirlemek
- Bütçede fonksiyonel sınıflandırmanın ikinci düzeyleri arasında aktarma yapmak
- Kanunlarda öngörülen cezaları vermek
- Ulaşım araçlarına ilişkin ücret ve tarifeleri belirlemek
- Belediye cezalarının belirlenmesi.³⁷

1.4.2.3. Büyükşehir Belediye Başkanı

Büyükşehir belediye başkanı, BŞB sınırları içindeki seçmenler tarafından, çoğunluk usulüne göre 5 yıllığına doğrudan seçilir. BŞB başkanı Büyükşehir belediye idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir. BŞB başkanlığına başkan olmadığı zaman BŞB meclisinin seçtiği 2 başkan vekili sırası ile vekâlet eder.

Büyükşehir belediye başkanının başlıca yetki ve görevleri şunlardır:

- Büyükşehir belediyesi tüzel kişiliğini temsil etmek,
- Nazım imar planlarını uygulamak,
- Meclis ve encümenin kararlarını uygulamak,
- Belediye teşkilatının en üst amiri olarak belediye teşkilâtını sevk ve idare etmek, beldenin ve belediyenin hak ve menfaatlerini korumak,

³⁶ DÖNMEZ Mustafa, **Belediye Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme**, Mahalli İdareler Dergisi, Mart, 2005, s.27

³⁷ TUZCUOĞLU Ferruh, **Dünya’da ve Türkiye’de Metropol Olgusu ve Metropollerin Yönetimi**, Sakarya 2002, s.255

- Belediye personelini atamak,
- Gerektiğinde bizzat nikâh kıymak,
- Belediye ve bağılı kuruluşlarını denetlemek.

Büyükşehir belediye başkanı, meclisin ısrarı ile kesinleşen kararlar aleyhine idari yargıya başvurabilir.

1.5. KÖY YÖNETİMİ

1.5.1. Köy Kavramı ve Yapısı

Köy, insanları topluca bir arada yaşama ihtiyaç ve alışkanlıklarının sonucu olarak ortaya çıkmış en küçük yerleşim birimidir. Bu birimde oturan insanların ortak nitelikteki yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan yönetim teşkilatına köy idaresi adı verilmektedir³⁸.

Köyler geleneksel bir yönetim kuruluşudur. Köylerle ilgili düzenlemeye Tanzimat'tan sonra 1864 yılında çıkarılmış olan "Vilayet Nizamnamesi" ile gidilmiştir. Fakat köylere tüzel kişilik kazanma şansı 1924 yılında çıkartılan 442 sayılı Köy Kanunu sayesinde olmuştur.

Nüfusu 150'den aşağı olan köyler 442 sayılı Köy Kanunu'nun 89. maddesine göre köy ahalisinden seçim hakkı olanların yarısından çoğunun istemesiyle etrafındaki bir saat ve ondan aşağı olan köylerden birine bağlanırlar.

1.5.2. Köy Yönetiminin Organları

Köy idaresinin organları, "muhtar ", "köy ihtiyar Heyeti" ve "köy derneği" dir. Muhtar, Muallim(öğretmen) ve imam üçlüsü, köyde devletin temsilcisi ve idarecisidir³⁹.

1.5.2.1. Köy muhtarı

Köy idaresinin başı ve devletin köydeki temsilcisi, muhtardır. Muhtar, köy derneğince beş yıllığına seçilir. Ülkemizde belki en demokratik seçim, muhtarlık seçimidir. Siyasi yönü bulunmayan muhtarlık seçimlerinde siyasi partiler aday

³⁸ AYDEMİR Tekin – ULUSOY Ahmet, **Mahalli İdareler**, Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara.2001,s.189

³⁹ FINDIKLI, **İdare Hukuku** a.g.e. s.107

gösterememekte, muhtar adayını herkes yakından tanımakta ve oyunu da bilinçli bir şekilde kullanmaktadır.⁴⁰

Muhtarlık kurumu, ilk defa II. Mahmud döneminde 1829 yılında İstanbul'da kurulmuştur. İstanbul dışında ilk muhtarlık ise, 1833 yılında Kastamonu'da kurulmuştur. Bunu diğer vilayetlerdeki muhtarlıklar takip etmiştir. Muhtarlık görevlerini daha önce Müslüman mahallelerde imamlar, gayrimüslim mahalle ve köylerinde ise, papazlar ve kocabaş(Hristiyanların seçtiği mahalle muhtarları), yani din adamları yerine getiriyordu.⁴¹

Köy tüzel kişiliğinin başı olan muhtar, ihtiyar meclisi ile görüşerek, köyle ilgili işleri yürütür; köy işlerine harcanacak parayı toplar, köy tüzel kişiliğini temsil eder. Muhtar genel yönetimin köydeki görevlisi olarak, yasaları ve hükümet emirlerini duyurur; köy içinde dirlik ve düzeni sağlar; genel yönetimle ilgili görevlerin köyde uygulamasına yardımcı olur.

1.5.2.2. Köy İhtiyar Meclisi

Köy ihtiyar meclisi, köy yönetiminin, yürütme, denetleme ve karar organıdır. İhtiyar meclisi, "seçimle gelen" ve "tabii" olmak üzere, iki tür üyeden oluşmaktadır. Seçimle gelen üyeler, köy derneği tarafından, tek dereceli ve çoğunluk usulüne göre yapılan seçimle, beş yıllık bir süre için belirlenmektedir.

Seçimle iş başına gelen üyelerin sayısı,

Nüfusu 1000'e kadar olan yerlerde8,

1000-2000 arasındaki yerlerde..... 10

İki binden fazla olan köylerde,12 kişidir.

Bunların yarısı asıl diğer yarısı ise yedek üyelerdir. Köy okulunun müdürü/öğretmeni ve köy imamı köy ihtiyar meclisinin doğal üyesidir.

Köy ihtiyar meclisi, haftada en az bir kez toplanır, ihtiyar meclisinin görevleri köy kanununda belirtilmiştir. Buna göre, ihtiyar meclisi;

- Köy işlerini sıraya koyar,

⁴⁰ FINDIKLI, *İdare Hukuku* a.g.e. s.107

⁴¹ ÇADIRCI Musa, *Türkiye'de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine*, Belleten, 34-35 Ankara, 1970, s.140

- İmece ve salmaya karar verir,
- Köy muhtarının harcamalarını denetler,
- Köy bütçesini kabul eder,
- Köylüler arasındaki uyuşmazlıktan, uzlaştırma yolu ile gidermeye çalışır,

1.5.2.3. Köy Derneği

Köy derneği, köy tüzel kişiliğinin genel karar organıdır ve en az altı aydan beri köyde oturan ve siyasi haklara sahip olan köydeki seçmenlerden oluşmaktadır. Köydeki bütün seçmenler köy derneği aracılığı ile sınırlı da olsa köy yönetimine doğrudan katılabilmektedirler.

İKİNCİ BÖLÜM

KENTLEŞME VE KENT KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

2.1. KENT KAVRAMI VE TANIMI

2.1.1. Kentin Tanımı:

Kent tanımlanması oldukça zor ve karmaşık bir olgudur. Buna karşın Kent ve kentleşmenin anlaşılması, toplum ve toplumsal olayların anlaşılması ve değerlendirilmesi açısından önemlidir.

İnsan topluluğunun yoğun bir şekilde yaşadığı yerleşim birimi olarak nitelendirilen kentlerin fiziki ve fonksiyonel açılarından incelenmesi mümkündür. Fiziki açıdan kentler, farklı amaçlar için kullanılan çok sayıdaki binalar ile insanların ulaşımını sağlayan yollardan oluşur. Fonksiyonel açıdan kent ise ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerin, aktivitelerin gerçekleştirildiği yerleşim birimleridir.⁴²

Tarihin hemen hemen bütün dönemlerinde değişik anlamlara sahip olabilen dinamik bir kavram niteliğindedir. Öyle ki, gerek literatürde gerekse mevzuat düzenlemelerinde her zaman ve her ülke için geçerli sayılabilecek bir tanımlama yapmak imkânsız görülmektedir.⁴³

Kent sözcüğü kavramsal olarak incelendiğinde; Türkler, ilk önceleri genel olarak şehirlere ve özellikle etrafı surlarla çevrilmiş şehirlere "balık" diyorlardı. "Beşbalık", "Ordubalık", "Baybalık" gibi başşehirler, bu deyişe verilebilecek bazı örneklerdir. O zamanlar, köy ve kasaba mahiyetindeki yerleşim yerlerine de "uluş" deniyordu. Şehir karşılığında daha sonra -Soğdçadan geçme "kend" sözcüğü kullanılmaya başlanmış; "Yarkend", "Taşkend", "Semizkend" (Semerkant) örneklerinde olduğu gibi birçok büyük şehirler bu adlarla adlandırılmaya başlanmıştır. "Şehir" kelimesi de "şahar" ve "şar" şekillerinde Türkçede büyük yerleşim yeri olarak kullanılmıştır; "Karaşar" şehri de buna örnektir. Türk hakanının oturduğu şehir de "ordu" deniyordu.⁴⁴

⁴² İSBİR Eyyüp Günay, **Şehirleşme ve Meseleleri**, 2.Baskı, Ankara, 1991, s.5

⁴³ TOPRAK Zerrin, **Kent Yönetimi ve Politikası**, Birleşik Matbaa, Altıncı Baskı, İzmir 2008, s.6

⁴⁴ ERGÜN Mustafa, **Türk Eğitim Tarihi**, <http://www.egitim.aku.edu.tr/tet00.htm> Erişim Tarihi: 09.11.2012

Kent sözcüğü devamlı olarak medeniyet ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu anlamda medeniyetin kentleşmeyle geldiğini ve var olduğunu söylemek, genel bir kanıdır.⁴⁵ Birçok dilde kent sözcüğü ile uygarlık sözcüğü arasında köken ilişkisi görülmektedir. Türkçe’imizde ‘uygar’ sözcüğü yerleşik bir toplum hayatı süren Uygurlardan türetilmiştir. Arapça’da uygar anlamına gelen ‘medeni’ kelimesi kent anlamındaki ‘Medine’ kelimesinden köken alır. Medeni kelimesi dilimizde de “kentlileşmiş, kırsallıktan kurtulmuş ve uygar” manasında kullanılır. Benzer şekilde uygarlık karşılığı olarak Fransızca “civilisation” ve İngilizce “civilization” ile İngilizce “city” kelimeleri Latince de yurttaşların oluşturduğu birlik anlamına gelen “civitas” kelimesinden türemiştir. Kent kavramı belli bir olgunluk seviyesini ifade etmektedir. Kalkınmayı, medenileşmeyi ve gelişmişliği yansıtır.⁴⁶

Kentle ilgili olarak yapılan tanımları incelersek;

Kent, tarım dışı kesimlerde yoğunlaşmış 10 binin üstünde bir nüfusu bulunan, farklılaşmış ve örgütlü bir fiziksel, toplumsal ve yönetsel bütünlüğe sahip olan yerleşmelerdir.⁴⁷

Kent, kıra kıyasla, nüfus ve bina bakımından daha fazla ve daha yoğun, tarım dışı faaliyetlerin hakim olduğu üretimin koordine edilip, denetlendiği temel özellikleri ile kırdan ayrılabilen ve kenti yansıtan yönetim sistemine, ekolojik yapıya, sosyal organizasyonlara ve sosyal hayat tarzına sahip olan yerleşme türleridir.⁴⁸

Kentler, idari ve siyasi açıdan, belirli bir idari hudut içerisinde ve belirli bir yönetime sahip, fiziksel açıdan, çok sayıda ve değişik amaçlar için kullanılan binalar ile ulaşımı sağlayan yollardan oluşan, fonksiyonel açıdan, organize olmuş ekonomik ve sosyal faaliyetlerin yapıldığı yerler şeklinde tarif edilmektedir.⁴⁹

Kent tanımlamasında nüfus ölçütü göz önünde bulundurulduğunda, belirli bir nüfus düzeyini aşmış yerleşimlere kent adı verilebilmektedir. Nüfusa göre tasnif ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Belçika’da 5.000, İsviçre’de 10.000, Hollanda’da 20.000, nüfuslu yerleşmeler kent olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde ise Köy

⁴⁵ ERTEN Metin, **Nasıl Bir Yerel Yönetim**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1999, s.30

⁴⁶ KAYA Erol, **Kentleşme ve Kentlileşme**; İlke Yayınları, İstanbul;2003,s.15

⁴⁷ SENCER Yakut, **Türkiye’de Kentleşme**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1979, s.4

⁴⁸ ERDOGMUS Zeki, “**Türkiye’de Kırdan Kente Göçün Sosyal Temelleri**”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilim Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 1989, s.153

⁴⁹ İSBİR Eyyüp Günay, **Kentleşme ve Metropolitan Alan Yönetimi**, Gazi Üniversitesi İ.İ.B. Fakültesi Yayını, Ankara, 1982

Kanunu nüfus ilkesine göre bir ayırım yapmakta, “Nüfusu 2.000’den aşağı yurlara köy, nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olanlara kasaba ve 20.000’den çok nüfuslu olanlara şehir denir” demektedir.

Bakış açısı değiştikçe kent tanımı da değişmektedir. Sosyologlar, tarihçiler, şehir plancılar, iktisatçılar, antropologlar, edebiyatçılar vb. her bir disiplinin kendi kavrayışı üzerine bina edilmiş kent tanımı vardır. Nüfus büyüklüğü, idari statü, nüfusun yapısı, iş bölümü ve uzmanlaşma, örgütlenme biçimi, işlev alanlarındaki farklılaşma, iş gücünün sektörel dağılımı, heterojenlik, fiziksel doku, üretimin yapısı gibi ölçütler kullanılarak bu tanımlamalar yapılmaktadır.⁵⁰

Kentler, sosyologlar, coğrafyacılar, kent plancıları, iktisatçılar tarafından kendi meslek alanları çerçevesinde farklı şekil ve ölçütler kullanılarak tanımlanmaktadır. Ancak tüm disiplinlerin fikir birliğine vardığı dört ana ölçüt bulunmaktadır:

Nüfus: Nüfusu belli bir büyüklüğe ulaşmış yerleşmelere kent, daha küçük yerlere de köy adı verilmektedir. Konuya ilişkin ülkemizde yapılan çalışmalarda bu ölçüt değişkenlik göstermekte, bir yerleşmenin nüfusunun 2000, 5000 veya 10.000 in üzerinde olması durumunda ancak kent sayılabileceği ifade edilmektedir.

İdari Statü: Ülkemizde bir yerleşmenin köy mü yoksa kent mi sayılabileceğine ilişkin kabul edilen ana ölçüt budur. Bu ölçüte göre il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfus kentli nüfus olarak tanımlanmaktadır.

Nüfusun Bileşimi Ve Ekonomik Yapı: Bu ölçüte göre bir yerleşmenin kent olarak kabul edilebilmesi için, o yerdeki nüfusun çoğunluğunun tarım dışı işlerde uğraşması gerekmektedir.

Sosyolojik Yapı: Bu ölçüte göre kentler, yerine ve zamanına göre geniş sayılacak biçimde bir araya gelmiş ve birtakım ayırt edici faaliyet ve özellikleri bulunan insanlar ve yapılar topluluğu olarak tanımlanmaktadır.⁵¹

Tüm bu özellikler incelendiğinde kent kavramı, tanımlanması belirli kriterlere bağlıdır. Kentlerin toplumsal yapı içinde önemi attıkça kentleşme, kentlileşme gibi

⁵⁰ DİNÇER Yüksel, “Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset Ve Demokrasi”, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul 199, s. 341-342

⁵¹ YAVUZ Fehmi, KELEŞ Ruşen, Şehircilik Sorunlar Uygulama ve Politika, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973

kavramlarda başta sosyolojik literatür olmak üzere kenti konu edinen bir çok alanda araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu gelişme kent kavramının toplumsal doku için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.2. Kent Kuramları

Kentleşme kuramları için kimileri sanayileşmeyi öne sürerken, kimileri de yalnızca ekolojik sistemin bunda rol oynadığını ileri sürmüşlerdir. Bazı düşünce adamları da kentleşmenin psikolojik faktörle açıklanabileceğini savunmuştur.

Sjoberg, sanayileşmenin girmediği toplumlarda kentlerin yapısal niteliklerini belirlemeye çalışmıştır. Onun kuramsal yaklaşımında kentsel yapı bağımlı değişken, teknoloji bağımsız değişkendir. Kentler tek başlarına değil fakat ait oldukları toplumun bir parçası olarak analiz edilmektedir. Toplumun içinde bulunduğu süreç ne ise kentleşmenin yönü de o doğrultudadır. Sjoberg kentleri sanayi öncesi kentler, geçiş halindeki kentler ve sanayi kentleri olarak üç grupta incelemektedir. Sjoberg'e göre sanayi öncesi kent ile sanayi kentini ayıran faktörler sırasıyla teknoloji, ekonomik eylemlerin örgütlenme biçimi ve güçlü sosyal kontroldür.⁵²

Aynı zamanda Sjoberg, sanayi öncesi toplumu, sanayi toplumundan ayıran faktörleri de net olarak ortaya koymaktadır. O'na göre, "Sanayi öncesi kentin mekânsal yapısı sanayi kentinden oldukça farklıdır ve bu farklılık üç noktada kendini göstermektedir;

- a) Merkezi bir alanın sosyal tabakaların dağılımına bağlı olarak ortaya çıkışı,
- b) Etnik, mesleki ve aile bağlarına göre uzmanlaşmış mahalle ve sokakların görülmesi,
- c) Mekânda konut ve işyeri farklılaşmasının olmayışı. Sanayi öncesi kentin merkezi dinsel ve yönetsel fonksiyonların görüldüğü binalardan ve pazar alanından oluşmaktadır. Merkez itibarlı bir alandır ve burada elitlerin konutları bulunmaktadır."⁵³

Kenti açıklamaya çalışan klasik kuramlardan bir diğeri ise biyolojik faktörleri ön plana çıkarmaktadır. "Biyolojik teoriye göre kent insan için dolaylı bir araç olarak

⁵² BAL Hüseyin, **Kentsel Yapı ve Kentleşme Süreci. Isparta Van Karşılaştırması**, Fakülte Yayınları Isparta;2003, s.3

⁵³ BAL Hüseyin, a.g.e., s.4

görülür. Çünkü kentte yaşayan bir toplumun yapısının sürdürülmesini sağlayan temel amaç, her şeyden önce, kardır. Öyleyse, ele aldığımız özel durumda, kent orada yaşayan insanın, toplumsal yapısını ayakta tutabilmesi için gerekli çıkarı gerçekleştirilmesine yardım eden ikinci elden bir araç olacaktır. Gerçekten de bu, bir makinenin götüğü erek⁵⁴ yapısını sürdürmek değildir. İnsanın ona uygulattığı izleni genel olarak kendi varlığını sürdürmekten apayıdır. Örneğin bir otomobilin götüğü erek karmaşık bir yapı olarak varlığını korumak değil, gitmektir. Oysa bir canlının ereği, yer aldığı örgütlenme düzeyi ne olursa olsun, her zaman yapısını ayakta tutmaktır. Başka bir şey değil. Dolayısıyla, kenti bir canlı yapının, bir toplumsal kümenin ürünü saymak bizi onu aynı zamanda kendi yapısını korumak üzere kullandığı “bir araç” saymaya götürür.⁵⁵

Kent konusunda araştırmalar yapan ve Chicago ekolü olarak bilinen teorik yaklaşım ekolojik ve biyolojik kuramsal açıklamalarının bir sentezini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu kuramın önemli temsilcilerinden olan Robert E. Park, kent yaşamının akışından ve çöküntüsünden fevkalade etkilenmiştir. Tartışmalarında kent yaşamının kendine özgü kuralları olduğunu göstermeye çalışmıştır. Ernest Burgess ile birlikte Park, Darwin’in yaşam için mücadele ve Durkheim’in moral uzlaşma düşününden birleştirdiği bir kuram olarak beşeri çevre kuramını geliştirmiştir. Darwin’den aldığı fikri kente uyarlayarak kentsel gelişmede kendine ait bir yaşama sahip, sosyal bir organizma yaklaşımıyla; “sürekli olarak kendini çevresine uydurma” düşüncesini işlemiştir. Park’ın tartışmasında kent içi sınırların korunmasında “yaşam için bir mücadele” vardır. kentsel alanların paylaşımında, mekanların kullanımında bu mücadele rahatlıkla görülebilir. Başka bir deyimle her bölge, her yerleşim birimi kurulduğunda kendi doğal tarihini ve kendi yaşam biçimini geliştirir.⁵⁶

Kenti açıklamaya çalışan diğer bir klasik kuram ise, birden çok merkezli büyüme kuramıdır. Bu kuram, ortak merkezli çemberler ve dilimler kuramının, topraktan yararlanma biçimlerini açıklamaya yetersiz olmalarından kaynaklanmıştır. Buna göre, kentsel gelişmeler tek bir merkezin değil, fakat birkaç ayrı çekirdeğin

⁵⁴ Gerçekleştirmek için tasarlanan ve erişmek istenilen şey, amaç, gaye, maksat, hedef.
www.tdk.gov.tr

⁵⁵ Laborit, Henri, **İnsan ve Kent**, çev: ONARAN Bertan, Payel Yayınları, İstanbul;1990, s.22

⁵⁶ TATLIDİL Ercan, **Kent Sosyolojisi: Kuram ve Kavramlar**, Sosyoloji Dergisi, Ege Üniv. Edeb. Fak. Yayınları, S:3, İzmir;1992,s.38

çevresinde yer alır. Bu çekirdekler, kimi kentlerde öteden beri var olageldikleri halde, öteki kimi kentlerde, kentler geliştikçe sonradan ortaya çıkmış olabilirler. Bu çekirdeklerin sayıları, büyüklükleri ve birbirlerinden uzaklıkları, kentten kente değişmekle birlikte genellikle, bir kent ne kadar büyükse, sahip bulunduğu çekirdek sayısı da o kadar çoktur.⁵⁷

Kentleşme kuramları bağlamında yapılan açıklamalardan biri de Weber tarafından yapılan açıklamalardan oluşmaktadır. “Weber’in çözümlemesinde kentlilerin varolan meşru egemenliği istençle ele geçirmeleri vurgulanır. Böylece Weber için ‘kent’, kendi başına bir varlık değil geleneksel ve ussal-tüzel egemenlikle ilgili birbirleriyle çelişen ilkeler için yapılan savaşımın toplumsal ortamıdır.”⁵⁸

Bunun yanında geleneksel kuramlarda kent teorileri açısından düşünce tarihinin önemli mihenk taşları olarak görülmektedirler. Bu kuramlar kenti ve kentleşmeyi daha çok şehrin fiziksel yapısıyla buna bağlı olan sosyal dokusunu esas alarak açıklamaya çalışmaktadırlar. Kentsel mimari ve kentsel yerleşim alanlarının belirli gruplara göre belirlenmesi genel anlamda bu kuramların temelinde yer alır. Söz konusu kuramlardan ortak merkezli çemberler kuramına göre, kentlerin içyapısı yani işlevsel durumu ortak merkezli iç-içe çemberlerin birbirinden ayırdığı işlevsel bölgelerden oluşur. Yani kentin niteliği işlevsel duruma göre bölümlere ayrılır. Bu kurama göre;

- En içte bulunan ana bölge iş ve ticaret bölgesidir.
- Bu bölgeden sonra, geçici bir bölge gelir. Bu bölgenin özelliği ticaretle birlikte hedef imalat sanayisini de kapsamaktadır.
- Üçüncü bölge işçilerin oturduğu mahalleleri içine alır.
- Dördüncü bölge tek tek ailelerin oturduğu, daha iyi ve yüksek standartlı konutların bulunduğu bölgedir.
- Beşinci bölge ise banliyöler bölgesidir.⁵⁹

Bir başka geleneksel kuram ise dilimler kuramıdır. “Dilimler kuramı daha çok oturma bölgelerinin içyapısı ile ilgilidir. Buna göre, kentlerin büyümesi, ana ulaşım kanalları boyunca ve yıldız biçimindeki bu kentin oluşumuna en az direnç gösteren

⁵⁷ Holton, Robert.J., **Kentler Kapitalizm ve Uygarlık**, çeviren, KELEŞ Ruşen, İmge Kitapevi, Ankara;1999, s.126

⁵⁸ Holton, **Kentler Kapitalizm ve Uygarlık**, a.g.e, s.70

⁵⁹ KELEŞ **Kentler Kapitalizm ve Uygarlık**,a.g.e., s.119

yönlerde, fakat yine bu çemberin merkezinde çevresine doğru uzayan dilimler biçiminde olmaktadır. Bu dilimler kentin çeşitli işlevlerinin görülmesine ayrılmış faktörler niteliğindedir. Kurama göre, farklı gelir dilimlerinde ve farklı sınıflara üye olanlar, farklı bölgelerde oturuş ve gelirlerindeki yükselme ile aynı sektör içinde merkezden çevreye doğru yayılır. Bu kuram kenti beş ayrı dilimden oluşan bir organizma olarak görür.

- Merkezde, iş ve ticaret bölgesi,
- İkinci dilimde toptancılık ve hafif imalat sanayi bulunur. Bu dilim kentin yüksek standartlı oturma alanlarının tam karşılığı olan bölgesidir.
- Üçüncü dilim alt sınıf konutları bölgesidir. Burası sanayi bölgesine yakındır.
- Dördüncü ve beşinci dilimlerde ise, orta halli sınıf ve tabakalarla yüksek gelirli sınıflar oturmaktadır.⁶⁰

Yukarıda da sıraladığımız gibi kentleşme kavramı günümüzde daha bir karmaşık hale gelmiştir. Artık kentleşme sadece nüfusal etmenler göz önünde bulundurulurken değil, bunun yanında kentin içinde bulunan bireyler tarafından nasıl algılandığı ve nasıl davranış kalıplarına sahip olduklarıyla daha çok ilgili hale gelmektedir. Ancak kentler ve kentliler zaman geçtikçe ve toplum içinde farklılık gösterdikçe kentleşme kavram kargaşası varlığını devam ettirecektir.

2.1.3. Kentleşme Kavramı

Kentleşme, dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlanmaktadır. Ancak, kentleşmeyi yalnız nüfus hareketi olarak değerlendirmek yanlış olur. Bu nedenle geniş bir bakış açısı ile kentleşme, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus yığılması süreci olarak tanımlanmaktadır.⁶¹

Kentleşme, siyasal ve teknolojik gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan, belli bir noktadan sonra toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal yapısında ve insan

⁶⁰ KELEŞ, **Kentler Kapitalizm ve Uygarlık** a.g.e., s. 123

⁶¹ KELEŞ Ruşen, **Kentleşme Politikası**, İmge Kitapevi, Ankara, 2006, s.22

tutum ve davranışlarında değişmelere yol açabilen iki yönlü bir olgudur.⁶²

Kentleşme, yalnızca kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması ile değil, aynı zamanda nüfus artışına paralel olarak kentli yaşam şeklinin gerçekleşmesi ile oluşur. Kentleşme süreci, gelişmenin bir göstergesi olarak değerlendirilmekte ve insanların daha modern ve rahat imkânlara sahip olması, iş, eğlence, eğitim, sağlık gibi imkânların artması olarak görülmektedir.

Kentleşme, herhangi bir yerleşmeyi fizik ve ekonomik bir yapı haline getirmekle kalmayıp, kendine özgü bir yaşam biçimi ve kültür yaratmaktadır. Kentleşme, çok sayıda uzmanlaşmış, özel bilgi ve beceri ile donanmış kişilerin büyük örgütler içerisinde her birinin ne yapacağı diğerine göre açıkça belirtilmiş bir biçimde çalışmaları, bilgi, hizmet ve mal üretimidir.⁶³

Kentleşme olgusunu bir yandan ekonomik, sosyal ve teknolojik değişmelerin, diğer yandan bunlara bağlı gelişmeler sonucunda toplumun yapısında ve insanın tutum ve davranışlarında meydana gelen değişmeler açısından ele alan Kartal, kentleşmeyi iki boyutlu olgu olarak: “Birincisi, birtakım ekonomik, sosyal, siyasal ve teknolojik değişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan bir olgudur. İkincisi, toplumun ekonomik, siyasal ve sosyal yapısında ve insan tutum ve davranışlarında değişmelere yol açabilme gücüne sahip bir olgu” şeklinde tanımlamaktadır.⁶⁴

Kasaba ve kentlerde veya belirli bölgede halkın toplanması oranındaki yükselme olarak, geniş anlamda da kentleşme oranındaki yükselme, üretim ve hizmetlerin büyümesini sağlayan sanayileşmenin etkisiyle veya doğum oranının fazla olması ve bu fazlalığın kent içi yerleşim yerlerinde yaşamak istemeleri veya iskân edilmeleri nedeniyle nüfusun kentlerde birikmesine ve kent sayısının artmasına neden olan, aynı zamanda da burada yaşayanların özel hayatlarını ekonomik, sosyal ve siyasal davranış açısından etkileyen ve devletinde belirli birtakım faaliyetlerini gerektiren değişiklikler olarak tanımlanmaktadır.⁶⁵

⁶² GÖRMEZ Kemal, **Kent ve Siyaset**, Ankara, Gazi Kitapevi, 1997, s.2

⁶³ KIRAY Mübeccel, **Modern Şehirlerin Gelişimi ve Türkiye'ye Has Bazı Gelişmeler**, Toplum Bilim Yazıları, Ankara, Gazi Üniversitesi İTİA Yayını, 1982, s.58

⁶⁴ YILDIRIM Aziz, **Kentleşme Ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Ankara-2004

⁶⁵ İSBİR Eyyüp Günay, **Kentleşme ve Metropolitan Alan Yönetimi** a.g.e., s. 7-8.

İsbir, kentleşmenin özelliklerini üç ana başlıkta ele almaktadır:

- a) Kentleşme bir değişim sürecidir. Devletin yüklendiği hizmetler açısından faaliyetlerde bulunmasını gerektiren ekonomik, sosyal, fiziki ve nüfus alanlarındaki değişikliklerdir. Ülke düzeyinde hukuk ve düzeni sağlamayı amaçlayan ve kurumlarını bunları denetlemek ve sağlamak üzere planlayan devletin, hızlı kentleşmenin doğuracağı problemleri çözmek için kent yönetimiyle ilgili düzenlemeleri yapması gerekir.
- b) Kentleşme devletin ödevlerinde artışı gerektirir. Devlet gelirlerinin artırılması, bu gelirlerin programlara dağıtılması ve öncelikli olanların belirlenmesi gibi mali sorunlar kentleşmeyle yakından ilgilidir. Kentler gelişirken ortaya koydukları değişimler çok yönlüdür ve ülkenin ekonomik ve sosyo-politik yapısını etkileme gücüne sahiptir. Bu nedenle kentleşme ve bununla ilgili hukuki düzenlemeler devlet tarafından yapılmalıdır.
- c) Devlet kentleşme sebebi ile karmaşık ve teknik nitelik taşıyan problem ve görevlerle karşılaşır. Taşımacılık, mesken, salgın hastalıkların önlenmesi ve denetimi, çevre kirliliğinin önlenmesi, enerji, alt yapı, eğitim-kültür ve sosyal hizmetleri yürütme durumunda kalır. Ancak bu hizmetler kentleşmeden dolayı giderek karmaşık bir hal alacağından, çeşitli kaynakların koordinasyonu ve planlanması zorunlu olur ve teknik donanımı gerektirir.⁶⁶

Kentleşmenin bu açıklamalardan sonra geniş bir tanımı şöyle yapılabilir: Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir.⁶⁷

Kentleşme toplumsal değişme sürecinin bir boyutudur. Batı'da sanayi devrimiyle başlayan bu değişim günümüz az gelişmiş ülkelerinde farklı bir biçimde gelişmiş ve en dinamik toplumsal gerçeklerin başında yer almıştır. Toplumsal değişme süreci içerisinde hem bağımlı hem de bağımsız değişken olan kentleşme, neden ve sonuçları bakımından oldukça karmaşık bir özellik göstermektedir. Üretimin, ticaretlerin ve hizmetlerin süratle büyümesini sağlayan sanayileşmenin

⁶⁶ İSBİR Eyyüp Günay, *Şehirleşme ve Meseleleri*, Ocak Yayınları Ankara, 1986, s.8

⁶⁷ KELEŞ Ruşen, *Kentleşme ve Konut Politikası, A.Ü. S.B.F. Yayınları*, Yayın no:540, Ankara, 1984, s.1-3

etkisiyle dağılım oranının fazla olması ve bu fazlalığın kentin dışı da yerleşme yerlerinde iskân edilmeleri nedeniyle nüfusun kentlerde birikmesine ve kent sayısının artmasına neden olan aynı zamanda da buralarda yaşayanların özel hayatlarında, ekonomik, sosyal ve siyasal davranış açısından etkileyen ve devletin de belirli bir takım faaliyetlerini gerektiren değişiklikler olarak tanımlanan kentleşme, nedenleri ve sonuçları açısından, pek çok toplumsal soruna kaynaklık ettiği için, planlı ve programlı müdahaleyi gerektiren bir değişme sürecinin, toplumsal boyutu olarak ortaya çıkmaktadır.⁶⁸

2.2. KENTLEŞMENİN SEBEPLERİ

2.2.1. Kentleşme Nedenleri

Yüzyılımızdaki kentleşme olayı, ekonomik ve teknolojik gelişmenin ürünü olup bir kez ortaya çıktıktan sonra insan varlığının her cephesini etkilemiştir. İlginç olan bu sürecin, kentlerde yaşamı değiştirmiş olmasının yanında, kırsal alandaki yaşamı da etkilemiş ve bir ölçüde, değiştirmiş olmasıdır.⁶⁹

Ülkeden ülkeye, ülkenin az gelişmişlik veya gelişmişliğine göre farklılık göstermesine rağmen, kentleşmeye etki eden ekonomik, siyasal ve hukuksal, teknolojik ve sosyo-psikolojik olmak üzere evrensel nedenleri vardır. Kentleşme hareketleri bu etmenlerin etkisi altında oluşmaktadır. Bu etmenler her biri bir diğerinden etkilenen, birbirlerinin içinde olan etmenlerdir.

2.2.1.1. Ekonomik Nedenler (İtici Faktörler):

İtici faktör, insanlara içinde yaşadıkları koşulların rahatsızlık vermesi durumu olarak değerlendirilir. İtici faktörler arasında, toprağın düşük verimi, düşük ücret, sınırlı iş olanakları, eğitim, sağlık vb. olanaklardan yoksulluk, kıtlık, toplumsal çatışma ve terör sıralanabilir. İtme faktörü veya bir başka ifadeyle itici nedenlerde bir zorunluluk mevcuttur.

Keleş, kentleşmenin sebepleri arasında itici sebepleri, ekonomik sebepler olarak isimlendirmekte ve bunları da sanayileşme, makineleşmenin tarıma dayalı insan gücünün, geçimini ziraatçılık ile sağlayan insanların işsiz kalmaları neticesinde kente yöneldiklerini ifade etmektedir.

⁶⁸ İSBİR Eyüp Günay **Kentleşme Metropolen Alan ve Yönetimi**, a.g.e., s. 8-9.

⁶⁹ SARAN Nephân, “**Göç ve Kentleşme**”, Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi, Sayı:4, 1986, s.157

Tarımsal etkinliklerde ekonomik verimliliğin düşük olması, toprak mülkiyetinin eşitsiz dağılımı, toprağın toprak sahibinin ölümünden sonra geride kalanlar arasına miras yoluyla işe yaramayacak kadar küçük parçalar halinde paylaşılması, dinsel inançlar, gelenek ve görenekler, bilgisizlik nedeniyle artan nüfus istihdamının yetersiz kalması ve işgücü fazlasının açığa çıkması tanımdaki değişmelerin en başta gelen nedenleri arasındadır.

Ekonomik nedenlerden bir kısmı, köylü nüfusu iten, tarım kesiminin içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan nedenlerdir. Bunlara itici etmenler, ya da olumsuz göç nedenleri de denir. Tarımda çağdaş üretim araçlarının kullanılması, makinenin tarıma girmesi, tarımsal üretim sürecinin her aşamasında ilkel yöntemlerin terk edilmesi, buna karşılık üretimi etkileyen yeni girdilerin artan oranda kullanılması, tarımda ihtiyaç duyulan insan gücü miktarını azaltmış, yani, kapitalistleşmiş tarım işletmeleri tarımdaki iş gücünün azalmasını sağlamıştır.

Ekonomik nedenlerden bir diğeri ise, köyün yeterince beslenemeyen, köyde umduğunu bulamayan nüfusu kent merkezlerine çeken nedenlerdir. Bunlara “çekici nedenler” ya da “olumlu göç nedenleri” de denir. Sanayileşmekte olan toplumlarda, kentlerdeki iş olanakları kırsal yerleşime göre daha fazladır.

Goodall, kentleşmenin, ekonomik üstünlüklerini beş noktada toplamaktadır. Bunların başında “uzmanlaşma” gelmektedir. Uzmanlaşma, hem üretim maliyetinde bir azalmaya, hem de gelirlerde bir artışa yol açmaktadır. Uzmanlaşma, üretimi kolaylaştırarak, üretim sürecinin bölünmesini sağlamakta ve çok sayıda uzmana ihtiyaç yaratmaktadır.

İkincisi tasarruflardır. Tasarruflar birbirinin tamamlayıcısı olan birbirinin ürettiği mal ve hizmetlere ihtiyaç duyan üretim birimlerinin, aynı yerleşme yerinde olmaları halinde sağladıkları ekonomik yararadır.

Üçüncü olarak çeşitli ekonomik faaliyetlerin belli bir merkezde yığılma sonucunda sağladıkları kimi üstünlükler vardır ki, bunlara da “kentleşme biriktirimleri” (urbanization economies) adı verilmektedir. Ucuz ve kullanışlı bir ulaşım sistemi, işyeri açmak için elverişli arsa ve arazi, çeşitli yardımcı hizmetler, araştırma ve eğitim kolaylıkları, yedek ham madde stokları yapma olanağı bu üstünlüklerden bir kaçıdır.

Dördüncüsü, ekonomik üretim araçlarının kentlerde ucuz ve kolay bulunmasıdır.. Kentler, çok sayıda, yetenekli ve nitelikli insan gücünün kolay bulunduğu yerleşmelerdir. Bu yargı, kadın insan gücü arzı bakımından da doğrudur. Kentlerde kişi başına gelir, tarım kesimindeki gelire oranla yüksektir. Sendikalar gibi kentsel örgütler kentteki emeğin fiyatını, kırsal alanlara oranla yükseltmiştir. Bankacılık hizmetleri ve girişim gücü yönünden de kentler üstünlük sunan yerlerdir.

Son olarak, kentte yaşayan insanlar, daha geniş çalışma olanaklarının yanı sıra köylerde bulmaları güç olan türlü mal ve hizmetlerden yararlanabilirler. Kentlerin sunduğu bütün bu görece ekonomik üstünlükler, kent büyüdükçe artar ve daha fazla sayıda bireyin kırsal alanlardan kente doğru çeker.⁷⁰ Bu sebeplerden dolayı da yaşam şartlarını kolaylaştırmak isteyen insanlar başka çözüm yolu bulamadıkları için göç etmek zorunda kalmaktadırlar.

2.2.1.2. Sosyo-Psikolojik Nedenler (Çekici Faktörler): Genel olarak ifade edecek olursak, çekici sebepler arasında iş olanakları, yüksek ücret, ucuz ve verimli toprak, yükselme olanakları, sağlık, eğitim vb. olanakların artması, gıda maddelerin bol ve çeşitli olması, iyi konut olanağının, toplumsal güven ve huzurun artması mevcudiyeti sıralanabilir. Kent insan ilişkisi açısından belirli nüfusa sahip toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeyde karşılandığı yer olması nedeniyle daima civar yerleşimi yerlerinden daha çok çekim merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Özellikle, büyük kentlerde, çalışan insan için daha fazla ilerleme imkânı bulunmaktadır.⁷¹

Bir başka ifadeyle kentler daha iyi eğitim, sağlık, vb. hizmet, çalıştığı işte yükselme isteği taşıyan, daha fazla gelir, daha güzel ve iyi konut, kısacası daha iyi yaşam arzulayan insanlar için cazip olmuştur. Dolayısıyla bu tür düşüncüleri taşıyan bireyler için yerleşilmesi gerekli yerleşim merkezleri olmuştur. Şunu da belirtmekte yarar vardır ki köylüyü kente çeken kent ücretinin köy ücretinden daha yüksek oluşu değil, kentlerde kendisinin elde edeceği gelirin, köyde elde edeceğinden fazla olacağı ihtimali ve ümididir.⁷²

⁷⁰ KELEŞ Ruşen, **Kent Bilim İlkeleri**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları Ankara,1976, s.37.

⁷¹ ÇAĞATAY Tahir, **Günün Sosyolojisine Giriş**, 2. Baskı, A.Ü.D.T.C.Fak Yay: 136, Ankara,1968, s.81

⁷² SEZAL İhsan, **Şehirleşme**, Ağaç Yayınları, İstanbul, 1992, s.39

Sosyo-psikolojik etkenler de diyebileceğimiz çekici faktörler, köy ve kent yaşam biçimleri ve standartları arasındaki farklardan kaynaklanır diyebiliriz. Gerçekten kentlerin sahip bulunduğu birçok toplumsal ve kültürel olanaklar ve hizmetler çok çekicidir. Kentlerin özgür havası, daha geniş bir gruba mensup olma duygusu, kentli olmanın gururunu paylaşma, bu etkenlerin başlıcalarıdır. Kimi yerlerde ise, köyden kente göç etmeye, belli bir toplumsal aşağılık duygusunu ortadan kaldıran “yükseliş” gözü ile bakılır.⁷³ İncelendiği zaman çoğu yazarlar 19.yüzyılın başlarında Amerika’nın, herkesin şansının bir kez denediği bir yer olduğuna değinmektedir. Bunun gibi “İstanbul’un taşı toprağı altın” sözü de Amerika gerçeğinde olduğu gibi büyük kentlerin cazibelerini anlatan bir deyim olarak dilimizde yer etmiştir. Birçok köylü çocuğu öğrenimlerini bile yarıda bırakarak ve askerliklerini yaptıktan sonra kentlere göç etmişlerdir.

2.2.1.3. Siyasal ve Teknolojik Nedenler (Siyasi ve İletici Faktörler): Ülkenin toprak mülkiyetini düzenleyen kanunlar da kentleşmeyi etkileyebilir. Toprak mülkiyetinin veraset yoluyla, intikal etme çeşidi ve toprağın büyüklüğü veya küçüklüğü de kentleşmeyi olumlu ve olumsuz etkileyebilir.⁷⁴

Çeşitli düzeylerde verilen siyasal kararlar, yönetim yapısının özellikleri ve hukuk kurumlarından bazıları ve uluslararası ilişkiler de kentleşmeyi özendirici nitelik taşıyabilir. İngiltere’de 1946 yılında çıkarılan Yeni Kentler Yasası ile kentleşme, Londra çevresinde kurulacak yeni kentlere yöneltilmek istenmiştir. O tarihte en büyüğünün nüfusu 20.000 kadar olan bu kentler arasında, bugün 100.000’lik büyük kent olmaya adaylığını koymuş bulunanlar vardır.⁷⁵

Bir ülkede çeşitli düzeyde verilen kararlar, yönetim yapısının özellikleri, uluslararası ilişkilerin yapısı da kentleşmeyi özendirmekte⁷⁶ ve dolayısıyla kentleşmeye tesir etmektedir diyebiliriz. Bu noktada ülkemizi örnek verecek olursak, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana çeşitli dönemlerde özellikle sanayileşme, ulaşım, eğitim ve dış ilişkiler konusunda benimsenen ve uygulanan politikaların ülke kentleşmesinde etkili olduğu bir gerçektir. Atatürk döneminde devletin kurduğu

⁷³ KELEŞ Ruşen, **Kent Bilim İlkeleri**, a.g.e. s.40

⁷⁴ İSBİR Eyüp Günay, **Şehirleşme ve Meseleleri**, 2.Baskı Ankara, 1991, s.29

⁷⁵ Ruşen KELEŞ, **Kent Bilim İlkeleri**, a.g.e, s.38

⁷⁶ Ruşen KELEŞ, **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar: 1975–1992**, IULA-EMME. İstanbul 1993, s.11

sanayi tesislerinin yurdun çeşitli yörelerine yayılmış olması ve izlenen demiryolu politikası, göçün yönü bakımından belirleyici olmuştur.⁷⁷

Savaşlar ve siyasal anlaşmazlıklar da, kentleşmeye etki yaparlar. II. Dünya savaşında İngiltere’de 5-6 Milyon nüfus, savaş ekonomisinin isteklerini karşılamak üzere, köylerden büyük kentlere göç etmek zorunda kalmışlardır. Bugün de, kendi ülkemizden örnek verecek olursak Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgemizde terör belasından dolayı çok insan göç etmek zorunda kalmıştır. Bu da kentleşme sürecini etkilemiştir.

Bu arada modernleşmenin “küreselleşme” denilen süreçte algılanır oluşu, Türkiye’nin hem ülke içinde hem de ülke dışında yeni sorunsal alanlar ile karşılaşmasını gündeme getirdi, “iletici” faktörlerle açıklanan göç olgusu daha çok bu dönemde belirginleşti. Böylece iletişim ve ulaşım imkânlarının gelişimindeki devamlılık, bireysel yaşamın toplumsal yaşam karşısında öne çıkmasını ve sivil toplumun önünde seyretmesi ile toplumun hareketliliğini artırmasını olanaklı kılmıştır. İletici etmenlerin kentleşme sürecinde diğer etmenlerin etkilerini azaltma veya çoğaltma yönünde bir fonksiyonu mevcuttur. Haberleşme ve ulaşım olanakları ile değerlendirilen iletici etmenler, mekân tanımayarak kır-kent tüm alanlarda etkilerini göstererek kentleşmeye tesir etmiştir.⁷⁸ Bu sebeple kentleşme sürecinde, iletişim araçlarının etkisi azımsanmayacak kadar fazla olup kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması kentleşmeyi olumlu yönde etkilemiştir.

Teknolojik nedenlerin ilkinin, tarım tekniklerinin gelişmesi olarak ele alabiliriz. Sanayi ekonomisi öncesi tarım ekonomisi devrinde, çiftçiler zamanlarının çoğunu tahıl üretimi için kullanırken ve daha fazla insan gücüne ihtiyaç duyarken, tarım tekniğindeki gelişmeler hem üretim yapanların boş zamanını arttırmış, hem de tarım işçilerinin bu kesimden diğerine geçmesine neden olmuştur. Teknolojik nedenlerin bir diğeri ulaşım tekniklerinin gelişmesidir. Ulaşım teknolojisindeki gelişmeler kentleşmeyi iki yönde etkilemiştir. Her şeyden önce yetersiz ulaşım nedeniyle yalnızca çevresi için üretim yapan küçük sanayi kuruluşları ile yerel ticaret alanları ulaşımındaki ilerlemeler nedeniyle büyük üretim merkezleri haline gelmiştir. İkinci olarak, ulaşım nedeniyle insanların hareket edebilme olanakları artmıştır.

⁷⁷ KARTAL S. Kemal, **Kentleşme ve İnsan**, T.O.D.A.İ.E. Yayınları, Ankara, 1987, s.8-9

⁷⁸ ÖZER İnan, “**Türkiye’de Kentleşme Yeni Türkiye**” Cumhuriyet Özel Sayısı, Sayı 23-24, İstanbul, 1998, s.238

İnsanların ulaşımını kolaylaştıran araçlardan faydalanarak kendilerine daha iyi yasama olanağı sağlayacakları yerlerde toplanmaya başladıkları ve buraların genellikle zamanın sanayi bölgeleri oldukları görölmektedir.⁷⁹

⁷⁹ İSBİR Eyüp Günay, **Kentleşme ve Metropolitan Alan Yönetimi**, a.g.e., s.30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KENTLEŞME SÜRECİNİN SOSYAL PROBLEMLERİ

3.1. GÖÇ KAVRAMI VE TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ

3.1.1. Göç Kavramı

Göç olgusunun temelinde yer değiştirme eyleminin olduğunu bilinmektedir. Literatüre baktığımızda göç ile ilgili çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür. Göç olgusu birçok sosyal bilimin içerisinde var olduğu için, her araştırmacı göç olgusuna yeni bir tanım kazandırmış ve araştırdığı bilim ve kavramlar açısından yeni bir tanım üretmiştir. Kural olarak göçler, gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölge ve ülkelere doğru olmaktadır. Göç ister içe dönük, ister dışa dönük olsun, göçlerin kaynağı sanayileşmiş alanlar olurken, kentleşen sanayi bölgeleri göçe katılanların varmak istedikleri alan olarak onları bir mıknatıs gibi kendine çekmekte, iş imkânları açarak insanları cezbetmektedir. Zaman açısından göç, belirli zaman dilimi içinde bir mekân değişikliği olarak ifade edilirken, bu zamanın alt ve üst dilimlerinin ne olacağı ya da olup olmayacağı konusu önemlidir. Bu konuda göç üzerinde çalışan sosyal bilimciler arasında bir görüş birliği yoktur. Bazılarına göre bu süre 1 yıl veya 1 yıldan fazla olmalıdır.

Türk Dil Kurumu göç olgusunu, Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlamıştır.

Göç, coğrafi mekan değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir.⁸⁰

Göç ilk bakışta basit bir coğrafi mekan değiştirme süreci olarak görülmekle birlikte, nedenleri ve sonuçlarının bireylerin ve toplumun üzerinde büyük değişiklikler yarattığı bir gerçektir. Toplumsal formasyonların ekonomik, politik ve kültürel yapılarında ve bu yapılar içindeki ilişkiler sisteminde yaşanan değişimlerin

⁸⁰ ÖZER, İnan, **Kentleşme Kentleşme ve Kentsel Değişme**, Ekin Kitabevi, Bursa2004, s.11

sonucunda ortaya çıkan göç, söz konusu yapılarda önemli dönüşümlere yol açmaktadır.⁸¹

Toplumların ve bireylerin tarihsel süreçlerinde göç, nedenleri ve sonuçları açısından önemli bir yere sahiptir. Çünkü göç farklı insanların, farklı nedenlerle gerçekleştirdiği ya da gerçekleştirmek zorunda kaldığı ve farklı sonuçları olan bir süreçtir. Bunun yanı sıra “tarihsel olarak göçler, genellikle kıtlık, iç savaşlar, dinsel ve diğer şiddet olayları, soy kırım ve siyasi sürgün gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmakta ve insanlık için çok acılı süreçleri içermektedir.”⁸²

Göçün yönüne göre yapılan sınıflamalara göre göçler içgöç ve dışgöç olarak ikiye ayrılmaktadır. Yüzeysel bir tanımlama yapacak olursak, İç göç bir ülkenin kendi sınırları içerisinde belirli bir bölgeden bir başka bölgeye gerçekleştirilen göç hareketidir. Dış göçten ise bir ülkeden bir başka ülkeye yapılan göç anlaşılmalıdır.

İç Göç, bir ülke veya bölge içinde yaşayan kişi veya kişilerin belirli bir zaman dilimi içinde, çalışmak ve/veya yerleşmek amacıyla yaptıkları kalıcı yer değişiklikleridir. Türkiye açısından şehirlerin çekici, kırsalın itici ve ikisi arasında etkileşimi sağlayan iletici nedenlerle şekillenen iç göç, en yoğun olarak gerçekleşen göç şeklidir.

Dış göç, genellikle içgöçe göre daha uzun bir zaman dilimini kapsayan ve yerleşme ya da çalışma amacı güderek bir ülke sınırlarını aşarak başka bir ülkeye yapılan nüfus hareketidir.⁸³ Bu tür göç hareketleri, nüfusun ülke sınırlarını aşarak bir ülkeden diğer bir ülkeye doğru kayması şeklinde de gerçekleştiği için ülke nüfusunun azalmasına yol açmaktadır.

Mevsimlik Göç, yılın belli mevsimlerinde ekonomik sebeplerden, ya da turistik amaçlı olarak birkaç ay süre ile buldukları şehirlerden başka şehirlere ya da bölgelere göç edilmesidir. Genellikle bahar ve yaz mevsimlerinde bu tür göç hareketleri görülmektedir. Ülkemizde Karadeniz bölgesindeki fındık işçiliği, Çukurova bölgesindeki pamuk işçiliği bu tür göçlere örnek teşkil etmektedir.

⁸¹ Göktürk Atilla, KAYGALAK Sevilay. “Göç ve Kentleşme”, Sosyal Hizmet Sempozyumu, Ankara 1999, s.111-147

⁸² İÇDUYGU Ahmet, SİRKECİ İbrahim, “Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. 1999, s.260

⁸³ ÜNDER Sunday, Nüfus Bilimi Sözlüğü, Mars Matbaası. İstanbul. 1972, s. 77

Kitle Göçü, çok sayıda kişinin bir anda göç etmesidir. Savaş, doğal afetler, beslenme kaynaklarının tükenişi vb. nedenlerden kaynaklanmaktadır

Zorlama Sebebiyle Göçler, insanların hükümetin ya da herhangi bir otoritenin emir ve talimatları ya da baskı ve şiddeti doğrultusunda göç etmesidir. Hareketin temeli baskı ve şiddettir ya da yasal zorlamadır. Devletin sosyal ekonomik, güvenlik vb. konularda aldıkları kararların uygulanması sonucunda nüfusta yarattıkları mobilite de güdümlü göçü oluşturur.⁸⁴

Göç, temelde sanayi toplumunun bir niteliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal alanlardan, kentlere doğru olan çağdaş iç göç hareketleri, ilk kez Sanayi Devrimi sırasında büyük bir ivme kazanmış; bunun sonucunda da kırsal alanlardan kentlere doğru büyük göç dalgaları yaşanmıştır. Bu bağlamda göç, geleneksel toplum yapısından modern toplum yapısına doğru yönelen bir süreçtir.⁸⁵

Göçler belli özelliklerine göre birbirinden ayrılmaktadır. Kimi araştırmacılar göç olgusunu göçün süresine göre, kimileri de göçün gerçekleşme biçimine göre sınıflandırmaktadır. Tanımlamaların bazılarında ise göçün yönüne göre bir sınıflamaya gidilirken, diğer tanımlarda göçmenin göç istekliliğine göre bir sınıflama yapılmaktadır.

Göçler doğrudan doğruya ülkelerin veya daha küçük toplulukların nüfusunu, gelişmesini, artışını veya azalmasını etkileyen önemli faktörlerden biri olmakla beraber aynı zamanda nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında da değişime sebep olmaktadır. Bu değişimlerin göç alan ve göç veren çevrelerde birbirine zıt bir şekilde gerçekleştiği görülür. Göç hareketine katılan kitlenin cinsiyet ve yaş gruplarına bağlı olarak göç alan yörelerde bu özelliklerinden dolayı yığılmalar, göç veren yörelerde de azalma söz konusudur. Ayrıca, nüfusun kalitatif yapısında meydana gelen (okur-yazarlık, iş ve meslek bilgisi ile bunlara bağlı olarak kalifiye eleman miktarında) bünyevi değişimler toplumun yapısını, kültürünü, ekonomik, politik vb. bütün kurumlarını kısa zamanda etkileyecektir. Ayrıca, göç hareketleri, geniş üyeli

⁸⁴ AKKAYAN Taylan, **Göç ve Değişme**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat. Fak.Yayımları. İstanbul, 1979, s. 23

⁸⁵ AKGÜR Zeynep Gökçe, **Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgelerarası Dengesizlik (1970-1993)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 42.

grupların yaşamında önemli değişiklikler yaratarak, mesleki uğraşı ve saygınlıklarda da farklılıklara yol açmaktadır.⁸⁶

Özcan *İçgöçün Tanımı ve Verileri İle İlgili Bazı Sorunlar* başlıklı yazısında göçleri göç etme süresine göre birbirinden ayırırken, göçmen olmayanları da göç sınıflaması içine dâhil etmiştir. Özcan'a göre göçler 4 ana başlıkta toplanmaktadır.

Bu tanıma göre göçler;

1. Geçici Göçler

— Mevsimlik

— Günlük ve kısa dönem

2. Transferler

Tayin ve görev nedeni ile göç edenler

3. Uzun dönem göçleri

— İş/çalışma nedeni ile göç edenler (Bunlar kendi içlerinde ilk defa göç edenler, birden fazla göç edenler ve dönenler diye ayrılmaktadır.)

— İskân ve çeşitli nedenlerle göç ettirilenler

4. Göçmen olmayanlar

— Hiçbir zaman göç etmeyenler

— Potansiyel göçmenler olarak birbirinden ayrılmaktadır.⁸⁷

3.1.2. Türkiye'de Göç Kavramı (İç Göç)

1940 ve 1950'li yıllarla birlikte ülkede yeni bir döneme girilmiş bu da yeni bir göç hareketinin yaşanmasına neden olmuştur. 1940'lardan sonra Marshall Yardımı gibi Batı'dan gelen maddi ve teknik yardımların etkisiyle hızlanan kapitalistleşme/modernleşme süreci, kırlarda toprağa dayalı işlerden kopuşu, kentlerde ise sanayi ve hizmet sektörü için ciddi bir iş gücü gereksinimini yaratmıştır.⁸⁸ 1940'lardan sonra Batı'dan gelen maddi yardımların da etkisiyle hızlanan modernleşme, kırlarda toprağa dayalı işlerden kopuşu kentlerde ise sanayi

⁸⁶ UNAT Nermin Abadan - KELEŞ Ruşen, *Göç ve Gelişme*, Ajanstürk Matbaası, Ankara, 1976, s.397

⁸⁷ ÖZCAN Yusuf Ziya, "*İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar*", Türkiye'de İçgöç, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.83

⁸⁸ İÇDUYGU, SİRKECİ, *Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri*", a.g.e. s.269

ve hizmet sektörü için ciddi bir işgücü gereksinimi yarattı. Bunun sonucu olarak da mevsimlik tarım işçilerinin göçüne, sürekli yerleşme amaçlı ve dolayısıyla yeni kent profiline dahil olacak olan kır insanların sanayi merkezlerine göçü eklendi.⁸⁹

Türkiye’de 1950’lerde başlayıp 1980’lere kadar uzanan kentleşme süreci pek çok sorunun sebebi olmuştur. Tarımda makineleşme, toprakların miras yolu bölünerek kullanılamaması gibi nedenlerle mevcut topraklar parçalanmış ve parçalanmış toprakların yeniden belli ellerde toplanmasıyla bir tarafın aşırı güçlenerek toprakların tekelleşmesi sonucu toprak sahipliği yapısında bazı değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimler kırsal alanda büyük bir kitlenin yetersiz miktarda toprak sahibi olmasının sonucu olarak geçinememesine veya işsiz kalmasına neden olmuş ve böylelikle kırdan kente göç olgusunu körüklemiştir.

Bu göç dalgasına ekonomik kökenli ihtiyacın yanı sıra sosyal kökenli değişiklikler de neden olmuştur. Karayolu ve motorlu taşıt ulaşımının artması ile birlikte köy ve kent arasında her türlü ilişki yoğunluk kazanmıştır. Haber kanallarının artması ile köylünün ve kentlinin sistemden “haberdar olma” ve buna göre karar almaları çabuklaşmış ve kolaylaşmıştır.⁹⁰

Köyden kente olan göç hareketleri genel olarak köyün iticiliği ve kentin çekiciliği olarak değerlendirilmektedir. Göç eden nüfusun eğitim düzeyi düşük olduğundan kente ilk aşamada vasıfsız işçi pozisyonunda veya işsiz olarak yeni yerleşim birimine gelmektedirler.

Tarım kesimindeki gerek nüfusun gerekse ulusal gelirin payının düşme nedenleri tarım politikalarının yanlışlığı, nüfus artışının hızlı olması nedeniyle köy topraklarının parçalanmışlığı, 1950’den bu yana tarımda hızlı makineleşme ve daha geniş alanların tarıma açılmalarının yanı sıra köylünün elde ettiği gelirin ve yaşam düzeyinin düşmesi köyün iticiliği olarak kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra ulaşım olanaklarının artmasıyla bireylerin daha özgür hareket edebilmeleri, is olanaklarının bireyi sürekli gelir elde eden ve özgürce tüketen bireylere dönüştürmesi, çalışmanın

⁸⁹ KEYDER Çağlar, **Türkiye’de Devlet ve Sınıflar**, İletişim Yayınları Londra. 1987, s.135

⁹⁰ PEKER Mümtaz, **“Türkiye’de İlgöçün Değişen Yapısı”**, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s.296

getirdiği sosyal güvence, kentin aile bireylerine eğitimden sağlığa tanıdığı olanaklar kenti çekici kılan özelliklerden bazılarıdır.⁹¹

Türkiye’de içgöç sürecini gösteren basit fakat açıklayıcı en temel göstergelerden birisi de, ülkede 1950’lerde hızlanan toplumsal ve ekonomik dönüşüm süreci içinde kentsel ve kırsal alanda yaşayan nüfus oranlarındaki görece hızlı değişimdir. 1950’de ancak nüfusun %19’u kentlerde yaşarken bu oran 1970’te %36’ya, 1990’da %56’ya ve 2000 yılında da %64’de yükselmiştir. 1950’li yıllarda başlayan ve hızlanan içgöç, daha çok kırsal alanlardaki dönüşümün ivme kazandırması, yani “itcililiği” ile açıklanabilirken, 1960’lı yılların sonundan, 1980’li yılların başına kadar daha çok kentsel alanlardaki dönüşümün belirleyiciliği, yani “çekiciliği” ile açıklanabilir. 1980’li yıllardan sonra ise, içgöç olgusu ve süreçleri, modernleşme temelindeki toplumsal dönüşümün yeni iletişim teknolojileri ile daha da yoğunlaşması sonucu ve toplumsal hareketliliğin her anlamda etkilerinin daha da artması ile yeni bir döneme girmiştir.⁹²

3.1.3. İç Göç Nedenleri

1923 yılından günümüze kadar olan dönemi incelediğimizde, Türkiye’nin iç göç kavramı ile tanışması 1950 yılından sonra olmuştur. 1950 yılına kadar il içi göç ve mevsimlik işçi göçü ile karşılaşılan ülkemizde, bu yıllarda başlayan ekonomik canlanma ile il dışı göç ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de göçlerin değişen yapısına baktığımızda; 1945-1950 döneminde başlayan kır-kent göçünün temelinde, diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de ekonomik, sosyal, kültürel, coğrafik, demografik ve siyasi gelişmelerin egemen olduğunu görmekteyiz.⁹³

Motorlu taşıtların kullanımının yaygınlaşması ile birlikte köy ve kent arasında her türlü ilişki gelişme kazanmıştır. İletişim sisteminin gelişmesiyle köylünün ve kentlinin sistemden haberdar olma ve buna göre karar almaları kolaylaşmıştır. Tarıma traktörün girmesi üretimi artırırken, işgücünü açığını da beraberinde

⁹¹ OKTİK Nurgün, “Köyün İtciliği-Kentin Çekiciliği”, II. Sosyoloji Kongresi (Toplum ve Göç), Sosyoloji Derneği Mersin, 1996, s.81

⁹² İÇDUYGU, SİRKEÇİ, *Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri*”, a.g.e. s.250

⁹³ YAMAK Rahmi - YAMAK Nabiye, “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İçgöç”, 9 Eylül Ün.v.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, S. 1, İzmir, 1999, s.45

getirmiştir. Bu da hızla artan genç nüfus üzerinde bir baskı oluşturmuştur. Ayrıca, kentsel ücretin kıra göre farklılığı da göç nedenlerini oluşturmaktadır.

3.1.3.1. Bölgesel Dengesizlikler.

Göçün temel nedeni, bölgelerarası sosyo-ekonomik farklılıklardır. Toplumsal gelir dağılımının dengesizliği sonucunda ortaya çıkan göç olgusu, aynı zamanda toplumsal refah dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Türkiye’de yaşanan göçün yönü genellikle sosyo-ekonomik nedenlerle Karadeniz ve Doğu Bölgesi illerinden, sanayileşmiş ve kişi başına gelir düzeyi yüksek batı bölgelerindeki illere doğrudur. Başlangıçta kırdan kente olan göç, günümüzde çoğunlukla kentten kente gerçekleşmektedir.

Tablo 3: Bölgelerin Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç Ve Net Göç Hızı (2010-2011 dönemi)

	ADNKS 2011 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
Türkiye	74.724.269	2.045.720	2.045.720	0	0
İstanbul	13.624.240	450,445	328,663	121,782	8,98
Batı Marmara	3.210.147	106,01	90,149	15,861	4,95
Ege	9.687.692	192,204	190,979	1,225	0,13
Doğu Marmara	6.952.685	207,41	164,586	42,824	6,18
Batı Anadolu	7.163.453	234,526	184,218	50,308	7,05
Akdeniz	9.495.788	207,518	219,315	-11,797	-1,24
Orta Anadolu	3.843.731	100,887	134,765	-33,878	-8,78
Batı Karadeniz	4.477.107	134,817	174,374	-39,557	-8,8
Doğu Karadeniz	2.513.021	85,271	110,22	-24,949	-9,88
Kuzeydoğu Anadolu	2.230.394	72,372	100,345	-27,973	-12,46
Ortadoğu Anadolu	3.709.838	102,675	164,354	-61,679	-16,49
Güneydoğu Anadolu	7.816.173	151,585	183,752	-32,167	-4,11

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/>

Tablo 3’de görüldüğü gibi 2010-2011 döneminde Marmara, Ege ve Batı Anadolu bölgesi dışında kalan tüm bölgeler göç vermiştir. “Bölgelerarası sosyo-ekonomik gelişme farklılıkları hem geri kalmış bölgeler açısından, hem de gelişmiş bölgeler açısından düzeltilmesi gereken bir sorun niteliği taşımaktadır. Geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru meydana gelen göçler, bir yandan bu bölgelerde yerel efektif talep hacmini daraltırken, diğer yandan da yerel gelişmenin temel unsurları olan genç işgücü ve sermayenin bölge dışına akmasına yol açmaktadır. Bu durum, azgelişmişlik kısır döngüsü kavramını desteklercesine, zaten

geri olan bölgeyi giderek durgunluğa itmektir”.⁹⁴ Bölgesel dengesizlikleri kendi içinde Sosyal ve Ekonomik olarak iki başlıkta inceleyebiliriz.

3.1.3.2. Sosyal Dengesizlikler

Bölgesel dengesizlikler ekonomik olduğu kadar sosyal ve siyasal birçok problemin temelini de teşkil etmektedir. Kalkınmanın mekân itibariyle gösterdiği dengesizlik ulusal ekonominin bütünleşmesini engellemekte, kaynak israfına yol açmakta ve gelir dağılımındaki dengesizlikleri büyütmektedir. Bölgelerarası kalkınmışlık farklılıkları gelir dağılımından etkilenmekte, daha az kalkınmış bölgeler gelirden daha az pay almaktadır. Gelirden daha az pay alanların daha çok pay istemeleri, ciddiye alınmadığı takdirde, sosyal çalkantılar hatta siyasal istikrarsızlıklar yaşanabilmektedir. Toplumsal huzursuzluğun ve terörün en yoğun olduğu yörelerin ekonomik kalkınmışlık bakımından ülkelerin en geri yöreleri olması bir rastlantı değildir.⁹⁵

Resim:1. Geri Kalmış Mahallelerde Sosyal Yardım Kuyruğu

Kökene ekonomik nedenlere bağlı olan bölgelerarasındaki sosyal dengesizlikler büyük huzursuzluklar yaratmaktadır. Ülkenin bazı bölgeleri hızlı bir

⁹⁴ ÖZTÜRK Nazım, **Bölgesel Dengesizliklerin Yarattığı Sorunlar**, Bütçe Dünyası Dergisi, Sayı 35, 2011/1 s.30

⁹⁵ KUTLAR Aziz, ÖZTAŞ Cemal, **Kalkınmakta Öncelikli Yörelerdeki Teşvikli ve Teşviksiz Yatırım Uygulamaları**, Çağ Ofset Matbaacılık, Elazığ. 1996, s.1

hareketlilik içinde zenginleşirken, bazı bölgelerin sönükleşmesi gelişmiş bölgeler ile geri kalmış bölgeler arasında benzerliklerin azalmasına ve giderek bu bölgelerin birbirine yabancılaşmasına kadar varabilmektedir. Din, mezhep ve ırk farklılıkları gibi, aslında ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek olan bölgelerde birlikte yaşayan insanların önemsemedikleri, hatta kültür zenginlikleri olarak gördükleri etmenler, geri kalmış bölgelerde ön plana çıkmakta ve huzursuzluk kaynağı olmaya başlamaktadır. Etnik ya da mezhep farklılıkları nedeniyle, bölgenin ihmal edildiği ve bu nedenlerle geri bırakıldığı inancı, bölge halkı arasında taraf bulmaya başlamaktadır.⁹⁶

Göç hareketleri sonucunda göç veren yerler, hem insan gücünü hem de göç edenlerin yanlarında götürdükleri mal varlıklarını, sermayelerini de kaybetmektedirler. Göç ve onun sonucunda oluşan kentleşme, nüfus, genç işgücü, sermaye, beceri ve girişimcilerin yanı sıra kültürel açıdan da göç veren yerlerin fakirleşmesine yol açmaktadır. Göç veren alanların sorunu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri bağlamında, “yoksulluk” şeklinde ekonomik niteliğiyle gündeme gelmekte ve nüfus kaybeden alanlardaki köyler, kadın, çocuk, yaşlı nüfus gibi bağımlı nüfusu barındıran yerler haline dönüşmektedir.

3.1.3.3. Ekonomik Dengesizlikler

Geri kalmış bölgelerde kırdan kente göçün büyük boyutlarda oluşu, yüksek nüfus artışı, ekonomik büyümenin işgücü arzını karşıdememesi, genel olarak kapasite kullanım oranının düşüklüğü, eğitim sisteminin üretim sistemine yanıt verememesi gibi nedenlerin doğurduğu işsizlik, bölgesel gelişme açısından en temel sorunlardan biridir⁹⁷.

Çok çeşitli ve iç içe geçmiş nedenleri olmakla beraber, iktisadi güdüler, göç kararlarının anlaşılmasında temel öneme sahiptir. Yüksek işsizlik ve daha fazla kazanç elde etme ümidi göç olayını teşvik etmektedir. İşsizlik, göçü üç şekilde etkileyebilir. Bunlardan birincisi, işçinin kişisel durumuyla ilgilidir. İşsiz bir insan, iş sahibi bir insana göre göç etmeye daha meyillidir. İkincisi, işçinin yaşadığı bölgede yüksek bir işsizlik oranı mevcut ve bölgelerarası işsizlik farkı yüksek ise, göç olasılığı daha yüksektir. Üçüncüsü, ülke genelinde yüksek oranlı işsizlik mevcut ise,

⁹⁶ DİNLER Zeynel, **Bölgesel İktisat**, Ekin Kitabevi, 8. Baskı, Bursa2008,s.123

⁹⁷ SORGUÇ Nevin, “ **Kalkınmada Öncelikli Yörelere İstihdam ve İşsizlik Sorunu**”, İstihdam Seminerleri 1, İş ve İşçi Bulma Kurumu Yayın No:272, Ankara 1992, s. 51.

göç olasılığı daha azdır. İlave olarak, hane halkının göç kararı vermesinde kazancın etkisi, herkes için; özellikle evli çiftler ve bekâr erkekler kadar, bekar kadınlar için de önemlidir.⁹⁸

Kırsal kesimdeki istikrarsız istihdam ve gittikçe kötüleşen sosyo-ekonomik şartlar, kırsal kesimden kentlere yönelik hızlı göç artışının ana sebebidir. Kırsal kesimdeki gençlerin çoğunluğu işsizdir veya eksik istihdam altındadır. Çok yetersiz bir gelire sahip kırsal kesim gençliği, sosyo-ekonomik yönden de gelişme imkanına pek sahip değildir. Kentlere göç eden gençlerin büyük bir kısmını daha çok bu nitelikteki gençler oluşturmaktadır.⁹⁹ Bununla birlikte, işsizlik nedeniyle yükselebilecek suç oranları ve işsizlerin çocuklarının yeterli eğitim alamaması sorunu, hem toplumların hem de bireylerin geleceğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

3.1.3.4. Hızlı Nüfus Artışı

Nüfus artışını belirleyen etkenler arasında doğurganlık oranının artması ve ölüm oranının düşmesi, iki temel faktördür. Nüfus artışı, bu iki sebep yanında göçlere bağlı olarak da değişmektedir. Göçler, temel olarak az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere, bölge bazında ise gelişmemiş bölgeler ve kırsal alanlardan gelir seviyesi yüksek bölgelere doğrudur. Bunun sonucu olarak da hızlı nüfus artışları az gelişmiş ülkelerde, bölge bazında ise gelişmemiş bölgeler ve kırsal alanlarda yüksek orandadır.

Türkiye’de 1960 başlarına kadar nüfus artış hızını yükseltici, 1960’lardan sonra ise nüfus artış hızını düşürücü politikalar izlenmiş ve bu doğrultuda gerekli tedbirler alınmaya çalışılmıştır.¹⁰⁰ Günümüzde nüfus artış hızı, batı bölgeleri başta olmak üzere ülkemizde düşmektedir; fakat yine de göreceli olarak yüksektir. Yıllık nüfus artış hızı bölge bazında ele alındığında, kentlerde artış oranı en fazla olan bölgeler G. Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri’dir. Diğer bölgelerde kentsel nüfus artış hızları hemen hemen aynıdır. Büyük kentlerde yüksek oranda nüfus artış

⁹⁸ ÖZTÜRK Mustafa ve ALTUNTEPE Nihat, **Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent Ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması**, Joy-Yaşar Üniv. E-dergisi, Temmuz 2008, s. 1587 – 1625

⁹⁹ MURAT Sedat, “**Gelişmekte Olan Ülkelerde Gençlerin Sosyo-Demografik, İstihdam ve Eğitim Özellikleri**”, İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası, 46. Cilt, 38/13-93, (1996), s. 319.

¹⁰⁰ MURAT Sedat, “**Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’nin Karşılaştırmalı Nüfus Yapısı**”, Tüm Yönleriyle Türkiye-AB İlişkisi, Ed. Mustafa Aykaç ve Zeki Parlak, (İstanbul: Elif Kitabevi, 2002), s. 61.

hızı vardır. Kırsal alanlardan farklı olarak, büyük kentler doğumlar ve ölümlerle değil, göçlerle büyümektedirler.¹⁰¹

Tablo 4: Rakamların Diliyle Ülke Nüfusu

Rakamların diliyle ülke nüfusu	
Toplam nüfus:	71 milyon 517 bin 100
Erkek sayısı:	35 milyon 901 bin 154
Kadın sayısı:	35 milyon 615 bin 946
Kent nüfusu:	53 milyon 611 bin 723
Kırsal nüfus:	17 milyon 905 bin 377
Nüfus artış hızı:	yüzde 1,31
Kilometrekareye düşen nüfus:	93 kişi
Kaynak:	Türkiye İstatistik Kurumu

Kaynak: TÜİK, 2008 Yılı Verileri

Tablo 5: Yıllara Göre Genç Nüfusun Toplam Nüfusa Oranları

Yıllar	Toplam Nüfus	Genç Nüfus	Genç Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı
1935	16.158.018	2.434	15,1
1940	17.820.950	2.569	14,4
1945	18.790.174	3.461	18,4
1950	20.947.188	4.350	20,8
1955	24.064.763	4.650	19,4
1960	27.754.820	4.607	16,6
1965	31.391.421	5.254	16,8
1970	35.605.176	6.546	18,4
1975	40.347.719	7.797	19,4
1980	44.736.957	9.017	20,2
1985	50.664.458	10.192	20,2
1990	56.473.035	11.312	20,0
2000	67.803.927	13.900	20,5
2007(*)	70.586.256	12.397	17,6
2008(*)	71.517.100	12.441	17,4
2009(*)	72.561.312	12.514	17,2
2010(*)	73.722.988	12.545	17,0
2011(*)	74.724.269	12.542	16,8

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir. (Adrese Dayalı Nüfus Sayımı)*

Kırdan kente göç sonucu, kırsal nüfus nispi ve mutlak olarak azalmaktadır. Kentlere göçte erkekler öncülük etmekte bu durumun doğal bir sonucu olarak cinsiyet dengesizliği ortaya çıkmaktadır. Kırdan kente göç edenler genellikle genç

¹⁰¹ TÜSİAD, *Türkiye'nin Fırsat Penceresi, Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri*, (İstanbul: TÜSİAD Yayın No: -T/99-1-251, 1999), s. 70.

yaşta olup, yeni bir yaşam tarzını yürütebilecek kimselerdir. Çalışabilir nüfus kentlerde toplanmakta, kırsal yörelerde nüfusun büyük kısmı ihtiyaçlardan oluşmaktadır. Nüfusun ihtiyarlaması yeni girişimlere kalkacak dinamik genç nüfusunu kaybeden kırsal yöreleri durgunluğa itmektedir. Demografik planda, tarımdan tarım dışına işgücü akımı erkek ve genç nüfusu kaybeden kırsal yörelerde, biri olumlu öteki olumsuz olmak üzere iki ekonomik sonuç doğurmaktadır. Olumlu etki, gerek geleneksel kesimden nüfus fazlasının, gerekse makineli üretime geçen kesimden boşta kalan işçilerin tarım sektörü dışına itilmesi, bu sektörde kalanların marjinal verimlerinin yükselmesi sonucunu doğurmakta ve dolayısıyla yaşam düzeyini iyileştirmektedir. Olumsuz etki ise, göç neticesi dinamik nüfusunu kaybeden kırsal yörelere yapılacak alt yapı yatırımlarının maliyetinin yükselmesidir. Yüksek maliyetler, alt yapı yatırımlarının ekonomik olmadığı gerekçesiyle yapılmasının gecikmesine neden olmakta, göç daha da hızlanmakta, yatırımların verimliliği daha da azalmaktadır.¹⁰²

3.1.3.5. Tarım Kesiminin Yapısı Ve Makineleşme

Göçlerin büyük çoğunluğunun kırsal alanlardan gerçekleştiği düşünülürse; tarımda makineleşmenin ve akabinde kırsalda artan işsizliği en önemli göç sebebi sayabiliriz.

Tarımda artan makine ithali ile birlikte de içerde de önceleri montaj ağırlıklı daha sonraları ise üretimi gerçekleştirilen traktör, biçerdöver ve bunların ekipmanları sayesinde üretimde artışlar gerçekleşti. Traktörün tarım sektörüne girmesi ile ürün artışının yanında insana duyulan ihtiyacın azalması ile de atıl bir işgücü kesiminin varlığı bir sorun haline gelmeye başlamıştır. Traktörün ülkeye girişi ile toprak satın almalar ve toprakların varlıklı kesimlerin ellerinde birikme süreci de başlamıştır. Küçük arazilerin büyük toprak sahiplerinin eline geçişi ile birlikte, küçük arazilere daha önce sahip olan kesimde yeni toprak sahiplerinin yanında ortakçılık, kiracılık, maraba şeklinde çalışmaya başlamıştır. Ülkemizde özellikle Güneydoğu ve Akdeniz bölgelerinde bu topraksızlaşma süreci en büyük yüzdelere ulaşmış, buraların

¹⁰² DİNLER Zeynel, **Tarım Ekonomisi**, 5. Basım, Ekin Kitabevi, Bursa. 2000, s.105-107

topraksızlaşan halkı, devlet arazilerini, ormanları açarak çiftçilik yapmaya ve çoklukla kasaba ve kentlere göç yolunu seçmiştir.¹⁰³

Resim 2: Tarımda Makineleşme

Türkiye’de göçün temel sebeplerinden biri olarak algılanan ve kırdan kopuş sürecini başlatan olgu, tarımsal alanların artık ihtiyaçlara cevap vermemeye başlamasıdır. Topraktan kopmanın nedeni ise, makineleşme, toprak mülkiyetindeki kutuplaşma ve entansif¹⁰⁴ tarıma geçiştir. Tarımda modern üretim araçları ve makinenin tarıma girmesi, üretimin her aşamasında ilkel yöntemlerin terk edilmesi, buna karşılık üretimi etkileyen yeni girdilerin önemli oranda kullanılması, tarımda ihtiyaç duyulan işgücü miktarını azaltmaktadır. Tarım sektörü Türkiye ekonomisinde hala oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. Nüfusun büyük oranda tarım sektöründe istihdamına rağmen, milli gelirden tarım sektörünün aldığı payın düşüklüğü, göçün önemli nedenlerinden birisidir. Tarım sektörünün milli gelire

¹⁰³ KÖYMEN Oya, **Cumhuriyet Döneminde Tarımsal yapı ve Tarım Politikaları**, 75. Yılda Köylerden Şehirlere,1999, s. 18.

¹⁰⁴ Belirli büyüklükteki bir tarımsal araziden daha fazla ürün alınmasına yönelik tarımsal teknolojiyi ifade eder.

katkısının, tarımda çalışan nüfusa göre milli gelirin çok altında (%15) kalması nedeniyle, bu göç süreci haklılık da kazanmaktadır.¹⁰⁵

Kırsal göçün sakıncalı olduğu gelişmekte olan ülkelerde kırsal nüfusun tarımdan çekilmesi ve aynı yörede başka olanakların kendilerine verilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım kırsal bölgelerde tarım dışı faaliyetlerin de önemli olduğuna işaret etmektedir. Kırsal göçü önlemede Tarım Politikasının öncülüğünde bütünleştirici önlemlerin alınmaması, kentsel bölgelerde daha karmaşık ve uzmanlık isteyen (çevre düzenlemesi, kentleşme, şehir ve bölge planlama vs) uzun süreli yeni politik arayışlara neden olacaktır. Böylece ülke enerjisinin ekonomik gelişme ve büyüme yerine kentlerde oluşan yeni kırsal bölgelerin dönüşümüne harcayacaktır.¹⁰⁶

3.1.3.6. Siyasal Nedenler Ve Terör

DPT tarafından 2004 yapılan “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması” adlı araştırma incelendiğinde, son yirmi sırayı paylaşan illerin neredeyse tamamının terör faaliyetlerinin yoğun olarak görüldüğü Doğu ve Güneydoğu illerimiz olması dikkat çekicidir. Doğu ve Güneydoğu illerinde görülen bu az gelişmişliğin ve fakirliğin mutlaka başka sebepleri de bulunmaktadır, ancak terör olgusunun bunların başında geldiği şüphesizdir. Kalkınamamışlık sorunu ile iç içe yaşayan Doğu ve G. Doğu Anadolu Bölgeleri’nde son yıllardaki göçü kamçılayan en önemli sorunlardan birisi terör olgusu olmuştur.

Terör nedeniyle bölgelere yeterli yatırım yapılamaması nedeniyle meydana gelen işsizlik, ekonomik sıkıntılar nedeniyle gelir dağılımında oluşan dengesizlikler, geçim sıkıntısı yaşayan, işsiz ve alım gücü düşük bir kitleyi de beraberinde getirmektedir. Bu kitle yaşam şartlarının daha iyi olduğu bölgelere göç etmek zorunda kalmaktadır.

¹⁰⁵ KOÇ Yıldırım, *Türkiye’de İşçi Sınıfının Yapısı*, Eğitim Yayınları, No:32, Ankara 1999,

¹⁰⁶GÜREŞÇİ Ertuğrul, *Kırsal Göç Ve Tarım Politikası Arasındaki İlişki*, Muğla Üniv. S.B.E.Dergisi,2009, s.63

Resim 3: Terör Sebebiyle Göç eden Vatandaşlar

Türkiye'nin doğal kaynaklarından olan mera ve otlaklar terör faaliyetleri nedeniyle etkili ve verimli kullanılamamaktadır. Mera komisyonlarınca her yıl yapılan değerlendirmelerle bazıları terör nedeniyle hayvancılığa hiç açılmazken, bazılarında sınırlı izinler verilmektedir. Bu durum işsizlik, verimsizlik ve kaynakların boşa harcanmasına sebebiyet vermektedir.

Son 20 yılda, Türkiye'nin bölücü örgütle giriştiği mücadele sonucunda Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesinden büyük illere ve çevrelerindeki illere yoğun bir göç süreci başlamıştır. Bu göçe terör göçü adı verilmektedir. Terör örgütünün baskısı ve saldırısından kaçan halk evini, tarlasını, hayvanlarını satarak başta İstanbul, Diyarbakır, Mersin, Adana, Gaziantep olmak üzere değişik illere göç etmiştir. Bu tür göçlerin diğer göçlerden farkı bireysel değil, aileler, hatta köy göçleri şeklinde gerçekleşmiş olmalarıdır.¹⁰⁷

Merkez Bankası 2009 yılı verilerine göre, terör eylemlerinin tarım sektörü üzerindeki olumsuz etkileri irdelendiğinde; Terör nedeniyle Adıyaman'da 6, Ağrı'da 8, Bingöl'de 137, Bitlis'te 125, Elazığ'da 3, Hakkari'de 45, Muş'ta 31, Tunceli'de 100, Van'da 33, Batman'da 37, Diyarbakır'da 134, Mardin'de 129, Siirt'te 96, Şırnak'ta 61 olmak üzere 945 köy toplamda 2925 mezra olmak üzere yaklaşık 4000

¹⁰⁷ BİLGİLİ Ahmet ve AYDOĞAN Feramuz, “Zorunlu Göç Olgusunun Sosyolojik Yorumlaması”, Toplum ve Göç, s. 329.

civarında yerleşim birimi boşalmıştır. Bu boşalmadan dolayı 353.000 kişi yerleşim yerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu rakamlar resmi verilere göre hazırlanan verilerdir. Bazı sivil toplum kuruluşlarının rakamlarına göre 1 milyon ile 3 milyon arasında değişen rakam yerleşim yerini terk etmiştir. Normal bir değerlendirmeye tarım veya hayvancılığa elverişli yaklaşık 30.000 kilometre karelik bir arazinin terör eylemleri yüzünden atıl kaldığı görülmektedir. Göç eden insanların gittikleri yerde yaşadıkları ve yaşattıkları sorunlar ise sosyal boyutuyla ayrıca incelemek gerekir. 30 Kasım 2004 tarihi itibarıyla ise 128.085 kişi köyüne geri dönüş yapmıştır¹⁰⁸.

Bu istem dışı ve zorunlu göçler çok değişik sonuçlar ortaya çıkarmakta ve bölgede 1980 öncesi yaşanan gönüllü göçten farklılıklar içermektedir. Gönüllü göçler, aileden bir birey ya da bireylerin öncü olarak önden gidip iş bulması, daha sonra ise tüm ailenin tedrici olarak göç etmesi şeklinde gerçekleşirken, zorunlu olarak yapılan göçlerde köyden, topraktan bir kopuş yaşanmaktadır. İnsanların göçtükten sonra dönüp arkasına bakacağı topraktan başka bir şey kalmamaktadır. Köylüler, köyleriyle bağlarını tamamen koparmakta, göçene ekonomik bir destek fonksiyonu gören köyün desteğinden de mahrum kalmaktadır.¹⁰⁹

3.1.4. İÇ GÖÇÜN SONUÇLARI

Son elli yılda maruz kalınan hızlı göç hareketleri başta ülke ekonomisi olmak üzere, kentleşme ve gecekondulaşma, sanayileşme, tarım, hayvancılık gibi faaliyet kolları üzerinde doğrudan etkiye yol açmıştır. Türkiye'nin ekonomik yapısındaki dönüşümü göç üzerinde önemli bir rol oynamıştır. Hızlı göç hareketleri kırsal-kent dengesi bozulmuştur. Şehirler gittikçe nüfusu kendine doğru çeken bir hale gelmektedir. 1925'li yıllarda nüfusumuzun yaklaşık % 80'ini köyler, yaklaşık % 20'lik kesimini ise şehirler oluştururken, bu gün toplam nüfusumuzun neredeyse % 70'i şehirde yaşar haldedir. İç göçün birçok sonuçları olsa da aşağıdaki başlıklarda sınıflandırmak mümkün olacaktır.

3.1.4.1. Konut Sorunu ve Gecekondulaşma

Gecekondu bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak, gerçek ya da tüzel, kamusal ve özel kişilerin toprakları üzerine, toprak iyesinin istenç ve bilgisi dışında,

¹⁰⁸ ÇELİK Kamil, ÖZTÜRK Serdar, **Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri**, Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 1/2 (2009), s.85-106

¹⁰⁹ ERDER Sema, "**Köysüz 'Köylü'Göçü**", TÜSİAD-Görüş Dergisi, (Şubat-Mart 1998), s. 25-26.

onamsız olarak yapılan, barınma gereksinimleri devletçe ve kent yönetimlerince karşılanamayan yoksul ya da dar gelirli ailelerin yaşadığı barınak türü¹¹⁰olarak ifade edilmektedir.

Türkiye’de nüfus artışının 1945’lerden bu yana çok hızlanması ve Anadolu’daki toprakların artan nüfusu barındırıp besleyecek yeterlilikte olmaması göç ve kentleşme hareketlerini de hızlandırmış ve içinden çıkılamayan sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bunların başında ve belki de en önemlisi, öteki kentleşme sorunlarının da yaratıcısı, bizce gecekondur. Bu sorunun temelinde göç ve yerleşme sorunu bulunmaktadır. Göçen insanların kente gelmeleri ve yerleşme amaçları, giderek başka sorunları da doğurmaktadır. Bunların başında konut, iş bulma gibi ekonomik sorunlarla kent toplumu ile uyum, kentleşme gibi sosyal ve kültürel süreçler gelmektedir.

Resim 4: Ülkemizde Gece Kondu Sorunu

Kent toplumu içinde yerleşme ve konut sorununu çözümlene olanağı bulamayan insanlar, bu gereksinimlerini yasal koşulların dışında gidermek amacıyla; kentleşme olgusunun önemli bir boyutunu, yani marjinal kesimi ve bu kesimin fizik mekandaki görünümü olan ve adına “gecekondur” denilen konutları, mahalleleri, bölgeleri oluşturmuşlardır. Sonuçta ortaya çıkan gecekondur topluluğu, kent toplum

¹¹⁰ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Gecekondur>

yapısı içinde sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan ayrı bir yapı ve görünüm kazanmıştır

Ülkemizde 1980’li yıllarda özellikle göç alan kentlerde hızla büyüyen gecekondu artışını sınırlamak ve artan konut ihtiyacını en ekonomik yolla karşılamak üzere “Toplu Konut İdaresi” kurulmuştur. Fakat daha sonra çıkarılan imar afları bu çalışmaları olumsuz etkilemiştir.¹¹¹ 1950’lerde sadece Ankara, İstanbul, İzmir gibi birkaç büyük kentimizin sorunu olan gecekondu yerleşimleri, günümüzde tüm kentlerimizin önemli bir sorunu olarak görülmektedir. Ülkemizin doğusunda, batısında, kuzeyinde ve güneyinde bu sorundan etkilenmeyen yöremiz kalmamıştır.

Kırdan kente göçün en büyük nedeni iki kesim arasındaki gelir farklılığıdır. Göç eden insanlar, kentleri iş imkânlarının fazlalığından dolayı tercih etmelerine rağmen kente geldiklerinde konut olarak gecekondu bölgelerine yerleşmektedirler. İşçi olarak düşük vasıflı olduklarından modern sanayi yerine, merdiven altı tabir edilen iş yerlerinde ya da daha çok geleneksel sanatlarda çalıştıklarını görmekteyiz. İşsiz kalanların kente uyum süreci gecikmekte bunun sonucu gayri meşru yollardan para kazanma yolları artmaktadır.

3.1.4.2. İşgücü ve İstihdama Etkileri

Her ülkede sanayileşme sürecinde iç göçlerle karşılaşmıştır. Bunun sonucunda kırsal alanlar genç ve dinamik nüfus kaybına uğrarken, kentler de suni olarak büyümektedir. İşgücü piyasasına etkileri bakımından iç göçler Türkiye’de üç farklı döneme ayrılmaktadır. Bunlar:

Birinci dönem, 1940’ların ikinci yarısından 1960’lara kadar olan dönemdir. Temel özelliği, tek bir işgücü piyasasının olmasıdır. Göç daha çok mevsimlik ve geçicidir. Bu dönemde göç edenler doğrudan piyasaya entegre olabilirken, kentleşme ve sanayileşme temel devlet politikası halini almıştır.

İkinci dönem ise, 1980’lere kadar uzanan dönemdir. Bu dönemde işgücü piyasasında çifte pazar oluşmuştur. Gecekondular artmış ve kentlerdeki istihdam imkânları göçmenleri ememeyeceği bir noktaya varmıştır. Bu durum marjinal ve enformel sektörlerin kurumsallaşmasına yol açmıştır. Bu dönemde ikincil pazarı besleyen göçenlerin varlığı, tüm sektörlerle ucuz işgücü sağlamak, taklit üretim vb.

¹¹¹ KARADAĞ Arife, “Osmanlıdan Günümüze Türk Kentinin Değişen Kimliği”, Türk İdare Dergisi, Yıl: 75, Sayı: 441, (Aralık 2003), s. 160.

yoluyla arz açığını kapamak, seyyar satıcılık, kapıdan kapıya satış yöntemiyle dağıtım olanakları sağlamak, iç talebin sürekli arttırılması, kırdan oluşturduğu birikimi kente aktarmak gibi fonksiyonları görmüştür.

Üçüncü dönem ise, 1980’li yıllarda başlamıştır. Bu dönemde işgücü piyasası gittikçe parçalanmaya başlamıştır. Kır-kent göçü sürmekte fakat kent-kent göçü artmaktadır. Vasıf seviyesi ile göç etme oranı arasında doğrusal bir ilişki vardır. Beyaz yakalı işçilerin pazarlık gücüne sahip olması, iş fırsatlarını daha cesaretli takip etmelerini sağlamaktadır. Yeni göç edenler, ilk dönemlerdeki göç edenlerden daha niteliklidirler ve pazarlık gücüne de sahiptirler. Doğrudan birincil piyasaya yönelmektedirler. Bu durum, göç edenleri, yerleşik çalışanlar üzerinde yedek işgücü deposu olarak bir baskı unsuru haline getirmiştir.¹¹²

3.1.4.3. Kente Uyumsuzluk Sorunu (Kentlileşememe Sorunu)

Kentlileşme, temelde insanların kentle bütünleşmesini ifade eder. Bütünleşme kavramı genelde, bir nüfus grubunun daha büyük bir nüfus grubuyla kaynaşması anlamına gelir. Kentlileşme, kentleşme akımı sonucunda toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde değer yargılarında maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler ortaya çıkması sürecidir.¹¹³

Kentlileşme, kentleşme sonucunda toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması sürecidir. Kentlileşmenin iki yönü bulunmaktadır;

1. Ekonomik bakımdan kentlileşme, kişinin geçimini tamamen kentte ya da kente özgü işlerde sağlamasıdır.
2. Sosyal bakımdan kentlileşme, kır kökenli insanların çeşitli konularda kente özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve manevi değer yargılarını benimsemesidir¹¹⁴

Kırdan kente göç edenlerin kente uyum sağlayacak donanımları (eğitim, uzmanlaşma, iş bölümü, barınma imkânı) olmadığı gibi, göç ettikleri yaşam

¹¹² İÇDUYGU Ahmet, SİRKECİ İbrahim ve AYDINGÜN İsmail, “Türkiye’de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketlerine Etkisi”, Türkiye’de İçgöç, (İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, 1998), s. 234-235-236

¹¹³ SEZAL İhsan, Kentleşme, Ağaç Yayınları, Alternatif Üniversite Serisi, İstanbul, 1992, s.28

¹¹⁴ KARTAL Kemal, “Kentlileşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti”, Amme İdaresi Dergisi, C. 16, S. 4, Ankara 1983, s. 92

alanlarını tanımamakta ve bir uyum sorunu yaşamaktadırlar. Bu nedenle özellikle düşük gelir gruplarında akrabalık, hemşerilik, komşuluk ilişkileri gibi birincil ilişkiler sürmektedir. Bu süreç de, çeşitli şekillerde etkili olan patronaj ilişkisi oluşturmaktadır.¹¹⁵

Göç edenlerin kentliye duyduğu eziklik duygusu; göçle büyüyen az gelişmiş toplum kentlerinde, modern sektörlerde istihdam imkanı olmadığı zaman yoksulluk kültürü ortaya çıkmaktadır. Bu kesimin bir yoksulluk kültürüne sahip olduğunu ve koşullar değiştikçe bunalımlı ve sadece anlık yaşamaya önem verdikleri, geleceğe ise önem verilmediği görülür. Böyle yoksulluk kültürü çerçevesinde yetişen çocuklar çok defa dağılmış aile ve şiddet çerçevesinde yaşamaktadırlar. Eğitim şanslarını da kullanamazlar. Bu yapı dışarıda bir müdahale ile değiştirilmedikten sonra kuşaktan kuşağa aktararak sağlamlaşır. Gerçi, Türkiye’de ve özellikle büyük şehirlerde farklı gelişmesine rağmen bu durum gecekondularda kente uyumunu engelleyecek sorunların doğmasına sebep olmaktadır. Bu duruma, İstanbul’da Gülsuyu Mahallesi ile Bağdat Caddesi, Ataköy ile Kağıthane bölgesi ve daha birçok tezat bölge en güzel örnektir.¹¹⁶

3.2. GÖÇ ve KENTLEŞME

3.2.1. Türkiye’ de Kentleşme

Toplum yapısındaki ve ekonomideki değişmelerle yakından ilgili bulunan kentleşme, ülkemizde özellikle ikinci dünya savaşından sonra hız kazanmıştır. Kentleşme ülkemizde bir yandan kentlerin sayısını arttırırken, bir yandan da, kentlerin nüfus ve alanca büyümesine ve bu süreç içinde de, içyapılarında, örgütlenmelerinde önemli değişikliklere yol açmaktadır.¹¹⁷

Dünya nüfusu, sanayi devrimine kadar oldukça yavaş artmıştır. Sanayi devrimi sonrasında artan dünya nüfusu, giderek kentsel alanlarda toplanmıştır. Kentleşme, 18. yüzyıl sonlarından itibaren bugünün gelişmiş ülkelerinde, sanayi sektörünün gelişimine paralel olarak yaşanmaya başlanmıştır. Kentleşme hareketinin dünya geneline yayılması ise II. Dünya Savaşından sonra gerçekleşmiştir. Dünya

¹¹⁵ KIRAY Mübeccel, **Kentleşme Yazıları**, 1. Basım, (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1998), s. 185-187.

¹¹⁶ KIRAY Mübeccel, “**Toplumsal Değişme ve Kentleşme**”, **Kentsel Bütünleşme**, TGAV Yayınları, Ankara 1982, s. 57-66.

¹¹⁷ KELEŞ Ruşen, YAVUZ Fehmi, **Yerel Yönetimler**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1983, s.12.

kentleşme oranı 1950 yılında % 29,0, 1975 yılında % 37,4 ve 2000 yılında % 47,1 olarak hesaplanmıştır. 2007 yılında ise 6,747 milyar olan dünya nüfusunun 3,358 milyarı, diğer bir ifadeyle % 49,8'i, nüfusu 10.000'in üstünde olan kentlerde yaşamaktadır.¹¹⁸

Özellikle, II. Dünya Savaşından sonra 1950 li yıllardan itibaren Ülkemizde de kentleşme hareketi kendini önemli ölçüde hissettirmeye başlamıştır. Tarımda makineleşmeden doğan topraktan kopma ve artık insan gücü, tarım topraklarının parçalanması, ulaşım ve haberleşme imkânlarındaki artış ve kırsal kesimdeki yaşamın güvensizliği, terör ve asayişsizlik gibi nedenlerin yanı sıra, siyasi ve politik birtakım nedenler ülkemizde yaşanan kentleşme hareketinin belirleyici unsurları arasında yer almıştır.¹¹⁹

Ülkemizde kentleşme süreci kamusal düzenlemelerin ve kentsel kurumların denetimi ve yönlendirilmesi altında, yani planlı olarak gerçekleşmediği bilinmektedir. Bunun yanı sıra bu süreç, kuralları kamuca belirlenen, açık piyasa mekanizması koşulları içinde de gerçekleşmez. Türkiye'de kentleşme geleneksel devlet-toplum ilişkilerinin belirlediği, merkeziyetçi ve otoriter kurullarla isleyen kurumlar; güçsüz yerel yönetimler ve popülist politikaların beslediği enformel örgütlenmelerin karşılıklı etkileşiminin oluşturduğu ve dıştan bakıldığında kaotik olarak algılanabilecek bir ortamda gerçekleşmiştir.¹²⁰

Türkiye'de kentleşme, bölgeler arasında da farklı düzeylerde olmuştur. Marmara bölgesinde yaklaşık olarak nüfusun 1/4'i kentte yaşamaktadır. Marmara bölgesi bu özelliğiyle sanayileşmiş batılı ülkelere özgü bir kentleşme süreci oluşturmuştur. Karadeniz, D. Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kentleşme düzeyleri ise % 24 ile % 36,5 arasındadır. Bu bölgelerde kentleşme çok düşüktür.¹²¹ Türkiye'de kentleşme, gelişmeyi yeterli ölçüde sağlayan bir süreç olarak gelişmemiştir. Bu nedenle göçle kente gelen insanlar, kentleri, kültürel, ekonomik, politik yönden zorlamaktadırlar. Böylece sorunlu kentler ortaya çıkmaktadır.

¹¹⁸ Demographia, 2008, Demographia world urban areas:2025&2030 population projections, <http://www.demographia.com/db.worldua2015.pdf>

¹¹⁹ YILDIZ Ferruh, "İmar Bilgisi: Planlama, Uygulama, Mevzuat", Nobel Yayın, Ankara 1999

¹²⁰ ERDER Sema, "Kökene Dayanan Dayanışma İlkeleri ve Kentte Ortakyaşama", Türkiye'de Bunalım ve Demokratik Çıkış Yolları, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, 1998, s.231

¹²¹ KELEŞ Ruşen, 100 Soruda Türkiye'de Kentleşme, Konut ve Gecekondu, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1983, s. 27.

Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımı 1927 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu sayımda ülke nüfusu 13.648.270 olarak belirlenmiştir. Sayım sonuçlarına göre nüfusun % 75,78'i kırsalda, % 24,22'lik bölümünün il ve ilçe niteliğindeki kentlerde yaşadığı ortaya çıkmıştır. 10.000 ve daha fazla nüfuslu yerleşmelerde yaşayanların oranı ise Türkiye toplam nüfusunun yalnızca % 16,38'ni oluşturduğu saptanmıştır. 1950 sonrasında başlayan kentleşme süreci sonucunda, 2010 yılı genel nüfus sayımı verilerine göre kırsal nüfus % 24,5 düzeyine gerilemiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Türkiye’de Nüfusun Gelişimi ve Kentsel Nüfus

Sayım Yılı	Türkiye Nüfusu	1927 Yılına Göre Endeks	Köy Nüfusu	Türkiye Kent Nüfusu (İl ve İlçe Merkezi Olma Ölçütüne Göre)	Kentleşme Oran % (İl ve İlçe Merkezi Olma Ölçütüne Göre)	1927 Yılına Göre Endeks	Türkiye Kent Nüfusu (10000 ve Üstü Olma Ölçütüne Göre)	Kentleşme Oran % (10000 ve Üstü Olma Ölçütüne Göre)	1927 Yılına Göre Endeks
1927	13.648.270	100	10.342.391	3.305.879	24,22	100	2.236.085	16,38	100
1935	16.158.018	118	12.355.376	3.802.642	23,53	115	2.684.197	16,61	120
1950	20.947.188	153	15.702.851	5.244.337	25,04	158	3.883.865	18,54	173
1960	27.754.820	203	18.895.089	8.859.731	31,92	268	6.999.026	25,22	313
1970	35.605.176	260	21.914.075	13.691.101	38,45	414	12.716.366	35,72	533
1980	44.736.957	327	25.091.950	19.645.007	43,91	594	20.330.265	45,44	909
1990	56.473.035	413	22.816.760	33.656.275	59,60	1018	31.468.877	55,72	1407
2000	67.803.927	496	23.797.653	44.006.27	64,90	1331	43.922.401	64,78	1964
2007	70.586.256	517	20.838.397	49.747.859	70,48	1504	50.751.184	71,90	2269
2010	72.561.312	531	17.754.093	54.807.219	75,53	1657	53.450.850	73,66	2390

Kaynak: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 28 Yıl: 2010/1 s.205

2010 verilerine göre Türkiye nüfusunun % 70’inden fazlası, hangi ölçüte göre tanımlanırsa tanımlansın kentlerde yaşamaktadır. 1927 sayımı başlangıç olarak kabul

edildiğinde, Türkiye nüfusu 2010 yılına kadar % 531 düzeyinde büyüme göstermiştir. Aynı dönemde kentsel alanlar il ve ilçe merkezi olma ölçütüne göre % 1657, 10.000 ve üstü olma ölçütüne göre, % 2390 düzeyinde büyümüştür.

Bu oranlar, 1927-1950 yılları arasında çok az değişim göstermiştir.1950'ye kadar fazla bir gelişme göstermeyen kentleşme 1950'den sonra Türkiye'nin en ciddi sorunlarından biri durumuna gelecektir. Tabi ki bu durumu ülkenin hatta dünyanın siyasal konjektöründen ayrı düşünmememiz gerekmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de demokrasi, insan hakları, refah devleti ilkeleri on plana geçmiş ve ülkenin siyasal durumunda önemli değişiklikler yaşanmıştır. Çok partili döneme geçiş gerçekleşmiş ve Demokrat Parti ile beraber önceki döneme damgasını vuran devletçi politikalar yerini liberal söylemlere bırakmaya başlamıştır.¹²²

Türkiye'nin artan nüfusu, özellikle 1950 sonrasında kentsel alanlarda toplanmaya başlamıştır. 1927 yılında toplam nüfusun sadece % 24,2'si kentsel alanlarda yaşarken, bu oran 1950 yılında % 25'e, 1980 yılında % 43,9'a ve 2010 yılında % 75,5'e yükselmiştir. Böylece Türkiye, kent nüfusu ve kentsel nüfus artış hızı ile dünyanın önde gelen ülkeleri arasına katılmıştır.

Türkiye'de 1980 ve sonrası birçok yönden dönüm noktası olan bir dönemdir. 1980 sonrası tüm dünyanın kapılarını açtığı küreselleşme, Türkiye'de de özellikle ekonomi politikalarındaki değişimle yeni bir süreç başlatmıştır.

Tekeli'ye göre, Türkiye'nin küresel dünyaya eklenmek bakımından üç stratejik tercihi sıralarken şunları vurgular:

- Türkiye'nin 1980'e kadar izlediği, ithal ikamesiyle kalkınma modelini terk ederek, dışa açık ihracata yönelik bir kalkınma modelini benimsemesidir.

- Bu model doğrultusunda alt yapı yatırımlarında telekomünikasyon yatırımlarına öncelik vermesidir.

- Küresel ekonominin gerektirdiği yeni kurumları geliştirmektir.¹²³

¹²² NİRAY Nasır, **Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu Ve Muğla Örneği**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı.2, 2002

¹²³ TEKELİ İlhan, , **"Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması"**, 75 Yılda Değişen Kent ve Uygarlık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1998, s.20

Kentleşme açısından bu dönemde üç önemli gelişme olmuştur.

Birincisi; Toplu Konut İdaresi'nin kurulması,

İkincisi; İmar İskân Bakanlığı'nın kaldırılması,

Üçüncüsü de; 1983-84 yılında çıkarılan yasalarla belediyelerin kaynaklarının önemli derecede arttırılması, merkezi yönetim denetiminin bir ölçüde azaltılması ve imar planı yapımına ve onanmasına ilişkin yetkilerin belediyelere devredilmesidir.¹²⁴

3.2.2. İç Göç Bağlamında Türkiye’de Metropolitan Kentleşme

3.2.2.1. Metropolitan Kent

Şehirleşmenin Dünya’daki gelişimin bakıldığında, büyük şehirlerin eski bir olgu olduğunu görmekteyiz. Atina, Roma örneğinde olduğu gibi Milattan önce de büyükşehirlere rastlamaktayız. Günümüzde ise Tokyo, Newyork ve Berlin gibi şehirler diğer şehirlerden farklı olarak metropolleşmiş şehirlerdir.

Kentler tarihsel süreç içerisinde, “sanayi öncesi kent” , “sanayi kenti” ve “metropolitan kent” olmak üzere üç aşamalı bir gelişim sürecinden geçmiştir (Keleş;2006). Dilimizde de sıkça kullanılan "metropol", "metropolis", "metropolitan" gibi sözcüklerle açıklanmaya çalışılan büyükşehir veya anakent kavramı, Yunanca aslı metro (ana, asıl) ve polis (kent) sözcüklerinden oluşmuştur.¹²⁵ Bu görüşe göre metropolitan kentler, kentleşmenin en ileri ve çağdaş biçimi olarak değerlendirilmektedir. Aktif nüfusun %75’inin tarım dışı alanlarda çalışıyor olması, bu sayının 10 000’den az olmaması; ekonomik ve sosyal bütünlük için ise ya nüfusun %15’ inin anakentte çalışıyor olması ya da anakentte yaşayan nüfusun %25’inin çevre kentsel alanda çalışıyor olması gibi nüfus ölçütleriyle tanımlanmaya çalışılmıştır.

Metropolitan kent ve metropolitan alan olgusu 19 yy. sonu ve 20. yy. başlarında ortaya çıkmış bir kavramdır ve tanımı-ölçütleri bakımından ülkelerin gelişmişlik düzeyine, sosyo-ekonomik ve yönetsel yapılarına göre farklılıklar gösterir. Genel olarak metropoller, bir ülkenin ya da bölgenin çevresindeki tüm kentsel ve kırsal topluluklara ekonomik yönden egemen olan ve genellikle ülkenin

¹²⁴ TEKELİ İlhan, “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, a.g.e. s.23

¹²⁵ EKE Ali Erkan, “Anakent Yönetimi ve Yönetimler arası ilişkiler”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayını, No:505, Ankara1982

başka ülkelerle olan ilişkilerinin de sağlandığı büyük kentlerdir. Metropoliten alan ise, ekonomik ve toplumsal yaşamın daha çok merkezdeki kentin etkisi altında bulunduğu, ortak çıkarlarla ona bağlı olan, sınırlarının doğal koşullar veya yasal sınırlardan çok günlük iç gidiş-gelişlerinin belirlediği, büyük ölçüde kentleşmiş alanlardır.¹²⁶

1853 yılında Paris, 1857 yılında New York, 1870 yılında Viyana Londra'yı izlemiş ve milyonluk kentler haline gelmişlerdir. 20. yüzyılın başlarında Berlin, Moskova, Şikago, Tokyo ve Kalkuta'nın nüfusu da bir milyonu geçmiştir. Bir milyondan fazla nüfusa sahip kentler 1940 yılında 51,1961'de 80, 1980'lerin ortasında 126 olarak hesaplanmıştır. 1980-2000 döneminde hızlı bir artış göstererek 388'e yükselmiştir. BM'in 2005 yılı verilerine göre, dünyada bir milyondan fazla nüfusa sahip 430 metropoliten kent bulunmaktadır. Bu 430 metropolde toplam 1,2 milyar kişi yaşamaktadır. 2015 yılında metropoliten kent sayısının 541'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.¹²⁷

3.2.2.2. Türkiye'de Metropoliten Kentleşme (Büyükşehir Belediyeleri)

Hiç kuşkusuz yerleşmelerin sınıflandırılmasında belli bir nüfus büyüklüğü kabulü, bir varsayımdır. Belli nüfus değerlerinde (10.000-100.000-500.000-1.000.000 vb.) kırılmaların ve kopmaların, diğer değerlerden daha fazla dikkat çektiği varsayımına dayandırılmaktadır. Şehir sınıfına girenlerden 20.000-100.000 arasında nüfus büyüklüğü gösterenler orta büyüklükte şehir, 100.000-1.000.000 arasında nüfuslu olanlar büyük şehir, 1.000.000'un üzerinde insanın yaşadığı yerler ise metropol şehir olarak gruplandırılmıştır.

Türkiye'de metropolitenleşme, nüfus artışından ziyade yaşanan göç hareketlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yaşanan göç hareketine ilişkin yeterince veri olmamasına rağmen, 1975-2000 dönemi için göçten en fazla payı, metropoliten kentlerin aldıklarını gözlemlenmektedir. Türkiye'nin mevcut sekiz metropoliten kentinin yıllık nüfus artış oranları ve nüfus artış hızları 1950 yılından günümüze kadar Türkiye ortalamasının daima üstünde gerçekleşmiştir. Metropoliten

¹²⁶ TEKEK Ayşe, "Metropoliten Planlamanın Önemi ve Gerekliliği Üzerine", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, Ankara 2002

¹²⁷ ÇABUK Suat ve diğerleri, "Türkiye'de Göç Olgusu ve Metropoliten Nüfus Dinamikleri" Bölge Bilimi Kongresi, İ.T.Ü., İstanbul, 2007

kentin oluşum süreci ve büyüklüğünde etkili olan başlıca faktörler; göç hareketleri, ekonomi, sanayileşme, kültür, tarihi önem, başkent olma, bölgesel etnik yapı vb.dir.

Tablo 7, incelendiğinde de görülecektir, ilk nüfus sayımı yapılan 1927 yılından itibaren kentleşme oranı sürekli artmaktadır. Özellikle 1980’li yıllarda ülkenin yeni bir siyasi oluşum içine girmesi ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması insanların bilinçlenmesine sebebiyet vermiştir. Kırsal alanda tarım yapacak alanların daralması ya da tek kişinin elinde kalması ile birlikte taşı toprağı altın denilen İstanbul başta olmak üzere batı illerine bir göç dalgası başlamıştır. İç göç sonucunda kentleşme oranları artmış ve çarpık kentleşme ile birlikte yeni metropol illerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Tablo 7: 1927-2000 Yılları Arası Şehir ve Köy Nüfusu

Sayım Yılı	Şehir ve köy nüfusu, 1927-2000			Şehir ve köy nüfusunun Toplam nüfus içindeki oranı (%)	
	Toplam	Şehir nüfusu	Köy nüfusu	Şehir Toplam	Köy Toplam
1927	13 648 270	3 305 879	10 342 391	24,22	75,78
1935	16 158 018	3 802 642	12 355 376	23,53	76,47
1940	17 820 950	4 346 249	13 474 701	24,39	75,61
1945	18 790 174	4 687 102	14 103 072	24,94	75,06
1950	20 947 188	5 244 337	15 702 851	25,04	74,96
1955	24 064 763	6 927 343	17 137 420	28,79	71,21
1960	27 754 820	8 859 731	18 895 089	31,92	68,08
1965	31 391 421	10 805 817	20 585 604	34,42	65,58
1970	35 605 176	13 691 101	21 914 075	38,45	61,55
1975	40 347 719	16 869 068	23 478 651	41,81	58,19
1980	44 736 957	19 645 007	25 091 950	43,91	56,09
1985	50 664 458	26 865 757	23 798 701	53,03	46,97
1990	56 473 035	33 326 351	23 146 684	59,01	40,99
2000	67 803 927	44 006 274	23 797 653	64,90	35,10

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1927-2000

Her ölçüm konusunda olduğu gibi, nüfus hesaplarında da bir milyon rakamı, mistik bir değer olarak kabul edilmiş ve bir milyondan fazla nüfuslu kentler, mistik

anlamından dolayı “metropolitan kent” (metropolis) olarak adlandırılmışlardır. Günümüzde ülkeler resmi olarak bu kentleri, metropolitan kent (metropolis) olarak adlandırmaları bile, kentleri birbirinden ayırıcı ve farklılaştırıcı bir ölçüt olarak bir milyon rakamını mutlaka kullanmaktadırlar. Elbette bir milyon rakamı, tek başına metropolitan kentleri tanımlamak ve diğer kentlerden farklılaştırmak için yeterli sayılamaz. Ancak, bu kent türünü tanımlamada gerekli bir şartı yerine getirdiği konusunda, bilim dünyasında ortak bir kanaat bulunmaktadır.¹²⁸

Tablo 8 incelendiğinde metropolitanleşme Türkiye’de kentleşme sürecine paralel bir gelişim göstermiştir. 1950 yılında başlayan kentleşmenin hemen ardından, 1955 yılında İstanbul nüfusunun bir milyonu geçmesiyle, nüfus ölçütüne göre Türkiye’nin ilk metropolitan kenti ortaya çıkmıştır. Göç ve sanayileşme hareketinin İstanbul’un yanı sıra Ankara ve İzmir’i de kapsayacak şekilde genişleme göstermesi, metropolitanleşme hareketine ivme kazandırmıştır. Metropolitanleşme hareketi 1970’lerde Ankara’yı ve 1980’lerde ise İzmir’i kapsamı içerisine almıştır. Hızla kentleşen Adana’nın metropol haline gelmesi 1990’lı yılların ortalarında gerçekleşmiş, ancak 2000 yılında Türkiye’nin dördüncü büyük metropolü olma imkanını Bursa’ya kaptırmıştır.

23.07.2004 günlü Resmi Gazete ’de yayımlanan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, büyükşehir yönetimine sahip kentlerin yetki alanlarını yeniden belirlemiştir. 5216 sayılı kanunla belirlenen sınırlara göre Kocaeli Gaziantep ve Konya kentlerinin nüfusları da bir milyonu aşmış ve metropolitan kent olma ölçütünü sağlamışlardır. Böylece 2010 yılına Türkiye, sekiz metropolitan kentte toplam 27.504.885 nüfus ile girmiştir (Tablo 8).

Türkiye’nin yerleşme sistemi sürekli bir dönüşüm geçirmektedir. 1950’lerden bu yana kırsal alanlardan kentlere olan göç ve yüksek doğurganlık pek çok kentsel yerleşmenin nüfusunun hızla artmasına neden olmuş ve kısa sürede kentlerin nüfusu bir kaç katına ulaşmıştır. Nitekim 1950’de 3,782 milyon olan kentli nüfus 1980’de 20,330 milyona ulaşmıştır.

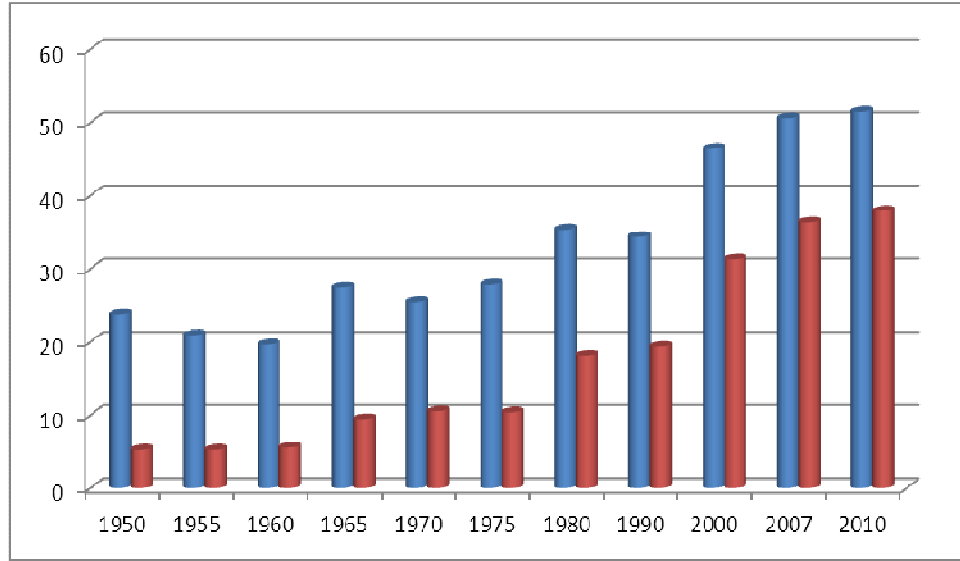
¹²⁸ DEMİR Kemal, ÇABUK Suat, **Türkiye’de Metropolitan Kentlerin Nüfus Gelişimi**, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 28 Yıl: 2010/1 s.203

Tablo 8: Türkiye’de 1955-2010 Dönemi Metropolitenleşme Ve Metropollerin Nüfus Gelişimi

	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2011
İSTANBUL	1.268.771	1.466.535	1.742.978	2.132.407	2.547.364	2.772.708	5.475.982	6.620.241	8.803.468	11.174.257	13.483.052
ANKARA				1.236.152	1.701.004	1.877.755	2.235.035	2.559.471	3.203.362	4.140.890	4.762.116
İZMİR							1.489.772	1.757.414	2.232.265	3.175.133	3.623.540
BURSA									1.194.687	1.979.999	2.359.804
ADANA									1.130.710	1.611.262	1.864.591
G.ANTEP									1.013.502	1.342.518	1.556.149
KONYA										1.412.343	1.527.937
ANTALYA										1.127.634	1.450.209
MERSİN										1.056.331	1.303.018
DIYARBA KIR											1.132.351
KOCAELİ											1.499.958
KAYSERİ											1.090.530
TOPLAM	1.268.771	1.466.535	1.742.978	3.368.559	4.248.368	4.650.463	9.200.789	10.937.126	17.577.994	27.020.367	35.653.255

Kaynak: TÜİK Verilerinden Derlenmiştir. Ankara

Grafik 1: Türkiye Nüfusu İçerisinde 1950-2010 Yılları Arası Kentsel Nüfusun ve Metropoliten Nüfusun Payı

	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1990	2000	2007	2010
METROPOLİTEN NÜFUS /KENTSEL NÜFUS (10000 ve üstü nüfus)	23,8	21	19,7	27,5	25,4	27,9	35,4	34,4	46,5	50,6	51,5
METROPOLİTEN NÜFUS / TÜRKİYE NÜFUSU	5,27	5,28	5,55	9,46	10,5	10,4	18,2	19,4	31,3	36,4	37,9

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Garfik 1’de Türkiye nüfusu ve Türkiye kentsel nüfus içerisinde metropoliten kentlerin payının yıllara göre değişimi verilmiştir. 1955 yılında toplam kentsel nüfus içerisinde, o dönemin tek metropolü olan İstanbul’un payı %23,8’dir. 1970 yılında ikinci metropoliten kent olarak Ankara’nın da hesaba dahil olmasıyla, kentsel nüfus içerisinde metropoliten kent nüfusunun payı %27,3’e yükselmiştir. 1985 yılında İzmir’in metropoliten kent haline dönüşmesiyle, metropoliten kent nüfusunun payı % 35,4 düzeyine ulaşmıştır. 1.1.2010 tarihli nüfus verileri ışığında, Türkiye’nin metropoliten kentlerinin sayısı sekize ve metropoliten kentlerde yaşayan nüfusun, toplam kentsel nüfus içerisindeki payı ise %51,5’e ulaşmıştır. Diğer bir ifadeyle, günümüzde kentsel nüfusun yarısından fazlası metropoliten nüfus haline gelmiştir. Aynı şekilde, Türkiye toplam nüfusu içerisinde metropoliten kentlerin payı hızla artmaktadır. 1955 yılında % 5,3 düzeyinde olan metropoliten nüfus, 1970 yılında % 9,5’a, 1985 yılında %18,2’ye ve 2010 yılında ise %37,9’a yükselmiştir.

Nüfusu 1 milyondan fazla olan metropoliten kentler grubunun nüfusu eklenen yeni metropoller nedeniyle, kesintisiz olarak gelişme göstermektedir. Türkiye’de metropoliten kentler 2010 nüfus sayımı sonuçlarına göre ülke nüfusunun %37,1’ine, kentsel nüfusun ise %51,5’ine hakim duruma gelmişlerdir.¹²⁹

Bugünkü nüfus gelişimleriyle 2020 yılına kadar Balıkesir, Eskişehir, Hatay, Manisa, Samsun ve Şanlıurfa kentleri metropoliten nüfus ölçütünü sağlayarak bu gruba ekleneceklerdir. Böylece Türkiye 2020’lerde yaklaşık 20 metropoliten kentle ülke nüfusunun yaklaşık % 50’sinden, kentsel nüfusun ise %60’ından fazlasının metropoliten kentlerde yaşadığı bir ülke konumuna gelecektir. Bu sebeple, önümüzdeki yıllarda da ülkemizdeki kentleşmesinin daha çok metropolitenleşme şeklinde olacağını düşünmek yanıltıcı olmayacaktır

3.2.3. Türkiye’de Metropoliten Kentleşmenin Sonuçları:

Şehirlerin fiziki alanları zaman içinde sürekli olarak genişlemiştir. Böylesine hızlı bir şehirleşme birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Çünkü hızla büyüyen şehirlerde yaşayan insanların medeni ihtiyaçları da, bu gelişmeye paralel artmakta, temizlik, su, ulaşım gibi hizmetlerin dağıtımının zorlaşmasına neden olmaktadır. Büyüyen şehirlerin sosyal yapılarında, ekonomilerinde, çevresel koşullarında ve yerleşim biçimlerinde önemli sorunlar ortaya çıkmıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında bütün dünyada yaşanan hızlı kentleşme hareketi, özellikle 1950 li yıllardan başlayarak Ülkemizde de kendini hissettirmeye başlamıştır. Kırdan kente göç bir taraftan kentlerin nüfusunu artırırken öte yandan yeni kentlerin kurulmasına ve büyümelerine yol açmıştır.¹³⁰

Bu süreçte, nüfusun küçük ve orta büyüklükteki kentlerde değil, daha çok büyük kentlerde yığılması, ülkemizde yaşanan kentleşme hareketinin temel özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülke genelinde yaşanan hızlı nüfus artışına paralel olarak yaşanan sanayileşme, kırsal alandan özellikle büyük kentlere doğru bir nüfus hareketine

¹²⁹ DEMİR Kemal ve ÇABUK Suat, a.g.e.,s.211

¹³⁰ KAYA Ali, **Büyükşehir Sisteminde Belediyeler Arası İlişkiler**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, No: 18, Kayseri, 1996, s.15

sebeup olmuş ve böylece büyük kentlerin etrafında onları kuşatan yeni yerleşim alanları oluşmuştur. Bu süreç sonucunda ülkemiz, metropoliten kent olgusu ile tanışmıştır.¹³¹

Ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmelerle beraber anakent merkezlerinde sanayi yatırımlarının sınırlandırılması ve bu yatırımlara yönelik teşvik uygulamalarının kaldırılması, sanayi yatırımlarının anakentin dışına evre yerleşmelere doğru kaymasına sebep olmuştur. G hareketi ile gelen kitleler ise bu sanayi alanlarının çevrelerinde ya da belediye denetiminden uzak olabilmek için belediye sınırları dışında kalan yerlerde yaptıkları gecekondular ile ülkemiz kentlerinin çevreye doğru yayılarak büyümesinin temel nedenlerinden birini oluşturmuştur.¹³²

Ayrıca, lkemizdeki mevcut veraset sisteminin neticesi tarım topraklarının parçalanması, tarımda makineleşmenin hızlanması gibi sebepler neticesinde de topraktan kopan insanlar, sosyal ve kültürel imknlar, büyük bir toplumun bireyi olma duygusu ve isteği, şehirde yaşama arzusu gibi nedenlerle kırsal kesimden kente göç etmiştir. Bununla beraber, özellikle terör ve bölücülük hareketleri nedeniyle de insanlar can güvenliğini sağlamak için büyük kentlerine doğru akmıştır.¹³³

Yukarıda ifade edilen bu gelişmeler, ülkemiz büyük kentlerinin sınırlarını da aşarak çevreye doğru plansız ve kontrolsüz bir şekilde yayılmasına, sosyal yapılarında ve ekonomilerinde de önemli değişiklikler yaşanmasına yol açmıştır. Bu değişiklikleri 5 temel başlık altında toplamak mümkündür ;¹³⁴

1) Belediye sınırları, hatta mülki sınırlar kğit üzerinde kalmış, metropoliten alan içeresinde kalan idareler arası koordinasyon bozukluğu hizmet verimini düşürmüş, bazen de hizmetler sahipsiz kalmıştır. Ayrıca, mahalli hizmetleri karşılayacak yerel yönetimler de idari, siyasi ve mali açıdan yaşanan problemlerin çözümü noktasında çaresiz kalmıştır.

2) Kentlerimizde ve yakın çevrelerinde imara aykırı, plansız yapılaşma ve gecekondulaşma hızla artmış, bu alanların ışlah edilerek daha düzenli bir kentsel karakter kazandırılma imkânları mevcut yerel kaynaklarla neredeyse imkânsız hale gelmiştir.

¹³¹ KELEŞ Ruşen, “Türkiye’de Anakent Yönetimi”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:18, Sayı:2, Ankara 1985, s.69-82

¹³² GÜLER Birgül, “Büyük Kentler İçin Yönetim Arayışı”, Türk İdare Dergisi, Sayı 374, Ankara 1987

¹³³ KAYA Ali, **Büyükşehir Sisteminde Belediyeler Arası İlişkiler**, a.g.e. s.16

¹³⁴ KAYA Ali, **Büyükşehir Sisteminde Belediyeler Arası İlişkiler**, a.g.e. s.18

3) Kent çeperlerinde ve yakınlarındaki orman alanları, tarım alanları, sit alanları, su kaynak ve havzaları, tarihi ve kültürel varlıklar gibi önemli birçok doğal ve kültürel varlığımız hızla işgal edilerek yok edilmiş, plansız ve kontrolsüz büyüme sonucunda çevre, hava ve su kirliliği giderek önemli bir sorun haline gelmiştir.

4) Kentlere doğru yaşanan bu hızlı göç hareketi, beraberinde birçok sosyal, psikolojik, ekonomik ve siyasi problemin de ortaya çıkmasına yol açmış, bölgeler arası ekonomik ve sosyal dengesizlikler daha da derinleşmiştir. Kırdan kente göçenlerin, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan kente entegrasyonunun olmayışı, iş imkânlarının yetersizliği ve kentsel hizmetlerden etkin ve yeterli faydalanamama da büyük kentimizde sosyal sorunların yaşanmasına neden olmuştur.

5) Asayiş, trafik, otopark, kitle ulaşım sorunları artarak çeşitlenmiş büyük boyutlar kazanarak içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Birçok suçun işlenmesi için şehirler elverişli ortamlar oluşturmaktadır. Kırsal kesimde ve köylerde kişiler çevrelerinde sıkı bir sosyal kontrole tabidirler. Şehirleşme ile birlikte bir kısım insanlarda yabancılaşma ortaya çıkmakta, bu da kural tanımaz davranış biçimleri olarak şehir asayişini ve güvenliğini bozan unsurlar olarak neticelenmektedir.

3.3. METROPOLİTEN KENTLEŞME SONUCU SUÇ VE SUÇ OLGUSU

3.3.1. Suç ve Sapma Kavramı:

Suç, tarihin ilk çağlarından itibaren yüzyıllar boyunca toplumların korku ile karışık ilgilerini yönelttikleri, nedenleri üzerinde durdukları ve karşı önlemler aldıkları toplumsal bir sorun olmuştur. Çağımızın önemli sorunlarından birisi olan suç olgusu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin toplumsal sorunlarından olduğu gibi aynı zamanda gelişmemiş ve dünyamızda süper güç dediğimiz ülkelerinde toplumsal sorunlarındanıdır. Suç, her toplumda ve her dönemde var olmuş ve var olacak bir olgudur. Suçun mahiyet ve miktarı, toplumların yapılarına göre farklılık göstermektedir. Suçun niteliği aynı toplum içerisinde ve yapısında zaman ve mekan içerisinde değişiklik gösterebilir.

Suçun tanımı üzerine farklı görüşler vardır. Örneğin Sulhi Dönmezer suçun “toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırdır” olarak tanımlar. Daha net olarak Emile Durkheim, “kolektif bilincin kuvvetli ve belirmiş tutumlarını ihlal eden fiiller” olarak suçu tanımlamaktadır. Bu tanımda, suç sosyolojik anlamda toplumun ortaklaşa oluşturduğu sosyal bilincin belirlediği davranış tiplerine aykırı düşen

davranışlardır. Toplum tarafından ortaya konan kuralların bozulması halinde ortaya çıkan durum, suç olarak değerlendirilmektedir.

Suç, evrensel, genel bir olaydır. Suç tarihin en eski devirlerinden itibaren var olmuştur ve ileride de var olmaya devam edecektir. İnsanların içinde ihtiraslarla birlikte toplum halinde yaşamının ortaya çıkardığı çeşitli sosyal çelişkiler, uyumsuzluklar buldukça suç ta var olacaktır. Suç bir bakıma, bazı kişilerin davranışları ve tutumları ile bunların içinde yasadıkları grupta yerleşmiş davranış örnekleri arasında bir çelişkidir. Bu çelişki her zaman ve her yerde zorunlu olarak var olacağından, suç genel ve evrensel bir olay teşkil eder.¹³⁵

Suçun diğer esaslı bir vasfı da göreceli olmasıdır (nisbiliğidir). Suçu oluşturan fiiller zaman ve ortama göre değişiktir. Bugün ağır suç sayılan eylemler geçmişte vatanseverlik bile sayılabiliyordu. Bu gün suç sayılmayan bazı fiillerde geçmişte en ahlâk dışı hareketler olarak sayılmakta idi. Ancak nevî ve biçimi ne olursa olsun, toplumda suça karşı tepkiyi, müeyyideyi isteyen duygular aynıdır.¹³⁶

Suçlar, faillerinin amaçlarına, suç işleme nedenlerine ve toplum tarafından suça karşı gösterilen tepkinin şiddetine göre sınıflandırılabilir. Faillerinin amaçlarına göre suçlar; ekonomik suçlar (serserilik, hırsızlık, zimmete para geçirme, çek, senet sahtekârlığı, rüşvet suçları), cinsel suçlar (fuhuş, zina ve ırza tecavüz), şiddet suçları (adam öldürme) ve siyasi suçlar (devlet adamlarının suçları, yönetime, idareye ve devlet memurlarına karşı gelme suçları) olarak belirlenmektedir.¹³⁷

Temelde suç, sosyal hayatın ortaya çıkardığı normalden sapan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu normal yâda anormal davranışların neler olduğu ise, toplumların sosyal yapılarına, kültürel özelliklerine ve inanç sistemlerine göre değişebilmektedir. Bu nedenle, her toplumda sosyal bütünlüğün korunması ve çatışmaların önlenmesi için bütün toplum tarafından kabul gören farklı kurallar geliştirerek bu kurallar çerçevesinde davranış kalıpları oluşturmak istemiştir. Fakat sosyal değişme, toplumsal ilişkileri değişime uğrattıkça yeni suç teşkil eden veya edecek davranışlar ortaya çıkmış, önceden suç sayılan davranışlar meşruluk kazanmıştır. Buna paralel olarak yeni yasaklar ortaya konmuş ve insanın hareket alanı sınırlandırılmıştır.

¹³⁵ DÖNMEZER Sulhi, **Kriminoloji**, Beta Yayıncılık. İstanbul 1994, s.47

¹³⁶ DÖNMEZER Sulhi, **Kriminoloji**, a.g.e., s.49

¹³⁷ Beccaria;“**Suçlar Ve Cezalar Yahut Beşeriyetin Mecellesi**”, Çeviren: Muhittin Gökü, İnkılap ve Aka Yayınları, İstanbul 1969,s.232

Suçu, kanunlarda açıkça yasaklanan ve karşılığında bir ceza öngörülen her türlü eylem olarak tanımlarken; sapmayı ise toplumsal normlar çerçevesinde ön görülen kabul edilebilirlik sınırları dışına taşan her türlü davranış olarak tanımlayabiliriz. Suçların karşılığında mutlaka cezai bir müeyyide varken sapma davranışlarının karşılığında da toplumsal ayıplama ve tepkinin olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda, her iki davranış türünün de karşılığında bir çeşit tepki ve ceza vardır.¹³⁸

Günlük dilde sapma, kabul gören bir yoldan ayrılmak anlamına gelir ve belirli bir sosyal grubun beklentileri ve normlarına uygun olmayan eylemleri ifade eder. Sapma ödüllendirilebilir, cezalandırılabilir ya da ne ceza ne ödül olmaksızın öylece kabul edilebilir. Hiçbir toplumda bireyler normlardan sapma gösterenler ve onlara uyum gösterenler olarak sadece ikiye bölünemezler. Çoğu kişi zaman zaman genel kabul gören davranış kurallarını çiğneyebilir, hız sınırını aşabilir sokağa tükürebilir ya da telefon şakası yapabilir. Sapma kavramı, sadece bir yasayı çiğneyen uyumsuz davranışı anlatan suç kavramından çok daha geniştir. Bu nedenle sapma davranışı suç davranışlarını da kapsar.¹³⁹

Toplumda kültürün belirlediği örf, adet, gelenek, görenek ve hukuk kurallarına uymayan davranışlar sapmış davranışlar olarak nitelendirilirler. Yalnız toplumun davranış kurallarına, normlarına uymamak ile hukuk kurallarına uymamak aynı derecede ve aynı biçimde toplumsal tepki ile karşılaşmaz. Yasalara uymayan davranışın yaptırımı yasalarda yazılı olarak belirlenmişken, gelenek, görenek, örf ve adetlere uymamanın sapma olarak nitelendirilmesi durumu görelidir. Aynı zamanda sapmış davranışa gösterilen tepki de farklı sosyal gruplarda farklılaşır. Buna karşılık, bazı sapma türleri toplumun çoğunluğunun, hatta bazı tür sapmalar (adam öldürme gibi) toplumun tüm üyelerinin tepkisini çekerken, sokağa tükürme gibi bir davranış sapma olarak herkesin tepkisini çekmez.¹⁴⁰

Sapmış davranış, normlardan belirgin şekilde ayrılan veya kurallara uymayan davranış olarak tanımlanabilir. Sapma her zaman bir sosyal problemdir, fakat bütün sosyal problemler sapma ile ilgili olmayabilirler. Her sosyal sistemde mevcut değerlerden, normlardan, adet, örf, gelenek ve göreneklerden sapmalar görülebilir. Sosyal düzenin korunması ve devamlılığının sağlanması çeşitli sosyal kontrol

¹³⁸ DOLU Osman, **Suç Teorileri**, Seçki Kitapevi, Ankara 2011, s.32

¹³⁹ İÇLİ Tülin, **Kriminoloji**, Martı Kitap ve Yayınevi Ankara 2004, s.1-2

¹⁴⁰ İÇLİ Tülin, **Sosyal Problem, Sapma ve Suç**, Çağın Polisi Dergisi, Sayı 70, Ankara 2009

mekanizmaları ile sağlanır. Sapmanın cinsine göre toplumun gösterdiği tepkilerin şekli ve şiddeti değişir. Örneğin, yasalara uymamak suçtur, ceza tepkisiyle karşılaşır. Bir evlenme âdetine uymamakla adam öldürmek hiç bir sosyal yapıda aynı tepkiyi görmez, çünkü insan yaşamı aynı zamanda yasalarla koruma altına alınmıştır.¹⁴¹

Suç ile kanuni bir tanımdan söz ederken sapma ile toplumsal norm ve değerlerin ihlali kastedilir. Dolayısıyla, her iki ihlal durumu farklı bir normlar ve değerler sistemini referans almaktadır ve iki referansın birbiriyle uyum ve çatışma içinde olduğu noktalar bulunmaktadır. Örneğin, zina suç olmaktan çıkartılan bir eylem olduğu halde karı-kocanın birbirini aldatarak aile kurumuna zarar vermesi toplum tarafından hoş karşılanmayan bir durum olmaya devam etmektedir. Hatta bu eylem suç sayılamamasına rağmen yüksek yargı tarafından boşanma nedeni olarak kabul edilmiştir. Bu durum bize sosyal normlar ve değerlerin toplumsal değişime paralel olarak değişip ve geliştiğini göstermektedir.¹⁴²

Sonuç olarak suç olgusu, hangi yönden ele alınırsa alınsın; sosyal ilişkiler bütününden bağımsız olarak değerlendirilemez. Daha açık bir ifadeyle, suç olgusu, sapma davranışlarının karşısında normal davranışların ölçü olarak ortaya konduğu toplum gerçeğinin bağımsız olarak ele alınıp tek başına bir varlık alanı olarak nitelendirilemez. Suç, sosyal hayatın ortaya çıkardığı normalden sapan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu normal ya da anormal davranışların neler olduğu ise, toplumların sosyal yapılarına, kültürel özelliklerine ve inanç sistemlerine göre değişebilmektedir.

3.3.2. Suç Teorileri

Suç ve suçluluk olgusu üzerine çok sayıda yaklaşım, teori geliştirilmiş; suçun tanımı, suçu meydana getiren sebepler, suç işlemenin altında yatan bireysel ve toplumsal etkileri üzerine sosyolojik boyutu veya sosyo-psikolojik yönü geniş bir şekilde tartışılmıştır. Suç konusundaki araştırmalardan bir kısmı suçun sebepleri, işleniş biçimleri, suçlunun çeşitli demografik ve sosyolojik özellikleri üzerinden yoğunlaşırken, bir kısmı cezaların etkinliği ve işlerliği ile ilgilenmektedir.

Bu teorilerin hepsi bir bakıma doğrudur, hepsi de gerçeklere dayanan bazı bulguları ortaya koyarlar. Bu teoriler, dört ana başlıkta ele alınmaktadır

¹⁴¹ İÇLİ Tülin, *Sosyal Problem, Sapma ve Suç*, a.g.m.

¹⁴² DOLU Osman, *Suç Teorileri*, a.g.e.s.32-33

- Biyolojik teoriler
- Psikolojik teoriler
- Sosyolojik teoriler
- Sosyo-psikolojik teoriler

3.3.2.1. Biyolojik Teoriler, genel olarak, suçlu kişilerin genetik, fizyolojik ve yapısal farklılıkları bakımından suç işlemeye yatkın olduklarını ileri sürmüşlerdir. Biyolojik görüşün ilk taraftarları Lombroso ve Hooton'dır. İtalyan antropolog Cesare Lombroso (1895) bazı insanların suça eğilimli olarak dünyaya geldiklerini ve bu tür insanların daha ilkel olduklarını savunuyordu. Lombroso'ya göre 'doğuştan suçlu' dediği bu kişilerde ölçülebilir belli vücut özellikleri vardı. Ona göre, doğuştan suçlu kişiler ile ilkel ataları arasında kalıtsal bir bağ vardır. Bir şekilde ilkel atalarına çekmişlerdir.¹⁴³

Antropolog Ernst Hooton (1939) ise farklı tip suçlular arasında ve suçlu – suçlu olmayanlar arasında ırk farklılıkları ve anatomik farklılıklar bulmaya çalıştı. Hooton'a göre suçlulardaki özellikleri; ince dudaklar, dar ve eğimli olan, zayıf ve ince yanaklar, ince boyun, düşük omuzlar ve kepçe kulaklardır. Hooton, yapısal bakımdan daha aşağı durumda olan kişilerin, çevrenin de yarattığı baskı ile daha kötü oldukları ve suçluluğa bunun yol açtığı sonunca vardı. Aşağı durumda olan organizmalar, sosyal çevrenin baskılarına daha kolay mağlup olurlar ve anti sosyal davranışlarda bulunurlar görüşünü savunmaktaydı.

Biyolojik kuramlar çevrenin ve kültürün etkisini görmezden gelip, tek yönlü düşündükleri için tepki almışlardır.

3.3.2.2. Psikolojik Teoriler, Psikanalitik teoriye göre, suçlu bir bireyin yaşamı incelenirse, kusurlu bir süper egoyu oluşturacak koşulların var olduğu görülecektir. Suç bu noktada ruhsal dengenin sağlanabilmesi için bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁴⁴

Cyril Burt'ün çok etki yaratan 'Küçük Suçlu' isimli kitabı akademik psikoloji çalışmalarının miladı olarak bilinmektedir. 400 okul çocuğu ile yapılan çalışmada suç işlemenin birçok faktörün bir araya gelmesi sonucu ortaya çıktığı savunulmaktaydı.

¹⁴³ IŞIK Gülizar, **Çocuk Suçluluğunda Ailenin Etkileri: Elazığ İslahevi Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2003

¹⁴⁴ AKINCI SOKULLU Fusun, **Kriminoloji**, 4. Basım, Beta Basım, İstanbul. 2004, s.149-151

Kötü bir disiplinin, aile içindeki kötü ilişkilerin ve bazı tipteki karakterlerin özelliklerinin önemli olduğu sonucuna varılmıştı.¹⁴⁵

Aichhorn göre ergenlikteki suç davranışının açıklaması ise ergenin ruhsal dünyasındaki uyumsuzluktur. Buna göre ergenin ruhsal durumu ancak uyumsuzluğa neden olan çatışma ortaya çıkarıldığında sağlıklı olarak değerlendirilebilir. Başboş gençliğin içinde bulunduğu durumun nedeni bu gizli uyumsuzluktur. Burada Aichhorn'un başboşluk olarak tanımladığı hem çevrenin, hem de ergenin ruhsal yapısının yetersiz olmasıdır. Ergenin ailesi ve çevresi tarafından yeterince desteklenmemesi ve terk edilmesi dış başboşluğu oluştururken, toplumsallaşmanın koşulu olan yoksunluğu kaldıracabilecek güçte bir dürtü kontrolüne sahip olmaması da iç başboşluğu oluşturur.¹⁴⁶

3.3.2.3. Sosyolojik Teorileri:

Sosyolojik teorileri suçluluğun temelini kültür çatışması olduğu varsayımından hareket ederek, sosyal ve kültürel çevredeki koşulları incelerler. Dış faktörleri, yani sosyal sınıf, politik, coğrafi ve çevresel yapıların suçluluğu nasıl etkilediğini açıklarlar.

Sosyolojik teoriler yapısal teoriler ve alt-kültür teoriler olarak iki bölümde incelenmektedir.

3.3.2.3.1. Yapısal Teoriler: Fransız sosyologu Emile Durkheim'e göre, ahlaki yükümlülükler ve sosyal kurallar olmazsa, yaşam çekilmez hale gelir ve anomi ile sonuçlanır. Anomi, bir kuralsızlık, normsuzluk duygusu olup, intihar ve suç gibi yıkıcı davranışları sonuçlar.

Durkheim, suçun her yaşta, hem zenginlikte hem de yoksullukta olduğunu belirtir.. Bu sebeple insan doğasının bir parçasıdır. Suç evrensel bir olgudur ve toplum kültürünün bir parçasıdır. Toplumda suçun varlığı toplumun sosyal değişime açık olduğunu, sosyal yapının katı olmadığını göstergesidir.¹⁴⁷

3.3.2.3.2. Kültür Teorileri: Alt kültür teorisi Whyte (1943) ve Cohen (1955)'e dayanır. Alt-kültür, toplumdaki belirli bir gruba özgü anlamlar, değerler ve davranış biçimleri olarak tanımlanabilir. Alt-kültür ve egemen kültür arasındaki farklılık ve

¹⁴⁵ POLAT Oğuz, **Kriminoloji Ve Kriminalistik Üzerine Notlar**, , Seçkin Kitabevi, Ankara 2004, s.66-67

¹⁴⁶ PARMAN Talat, **Ergenlik ve Psikanaliz**, Klinik Psikiyatri Dergisi,1(2) 1998, s.73-82.

¹⁴⁷ İŞMAN Şeyda, **Çocukluk Çağı İstismarı ve İhmalinin Çocuk Suçluluğuna Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul. 2003

bütünleşme derecesi alt-kültürde normatif bir izolasyon ve dayanışmaya yol açar. Tüm kültürden farklı değerlerle belirginleşen bir alt-kültürün varlığı bazen patlayıcı ve tüm kültüre zarar verici olabilir. Suçun nedenlerini alt-kültüre bağlayan teoriler, belirli alt-kültüre mensup olmanın, kişiyi belirli amaçlara yönelteceğini ve bunun da suç niteliği taşıyabileceğini ileri sürmektedirler.¹⁴⁸

3.3.2.3.3. Sosyo-Psikolojik Teoriler, Sosyo-psikolojik teoriler, suçu öğrenilmiş bir davranış olarak ele alan teorilerdir. Sosyal etkileşim süreci ile belirli suç nedenlerinin öğrenildiğini ileri sürmektedirler. Edwin Sutherland'ın aykırılıkların birleştirilmesi teorisine göre, suçluluk ne kişisel özelliklerden, ne de sosyo-ekonomik durumlardan doğar; suç, herhangi bir kültürde, herhangi bir kişiyi etkileyecek öğrenme sürecinin sonucudur. Suç, karşılıklı ilişki süreci içinde diğer insanlarla birlikte olma sonucu öğrenilir.¹⁴⁹ İngiliz psikolog Eysenck 'in teorisine göre, suçta soya çekimin bir rolü olduğunu, kişinin sosyalleşmesinde ödüllendirme ve onaylamanın önemli olduğunu kabul etmektedir. Bireye, ödüllendirmeyle davranışlarının benimsendiği, onaylama ile ise, istenmediği belirtilir ve böylece olumsuz davranışlar azalır. Ancak, anne ve babanın çocuktaki bu iki önemli unsuru zamanında uygulamaları halinde çocuk, anti-sosyal davranışı haz vermeyen bir tepkinin izlediğini öğrenecek, şartlanacaktır.¹⁵⁰

3.4. ŞEHİRLERDE SUÇ OLGUSUNA TEORİK YAKLAŞIMLAR

Bu bölümde, şehirlerde meydana gelen suçların önlenmesine yönelik yapılacak çalışmalarda yararlanılabileceği düşünülen çeşitli suç teorileri hakkında genel bilgiler verilmektedir. İncelenen; kırık camlar teorisi (broken windows theory), rasyonel tercih teorisi (rational choice theory), rutin aktiviteler teorisi (routine activities theory) ve durumsal suç önleme teorisinin (situational crime prevention theory) alınacak tedbirler ve üretilecek stratejiler açısından yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

3.4.1. Kırık Camlar Teorisi

1980'li yıllarda Wilson ve Kelling tarafından geliştirilen “kırık camlar teorisi” güvenlik uygulamalarına farklı bir yaklaşım getirmiştir.

Teori, önemsiz gibi görünen bir eksikliğin zamanında müdahale edilmediği takdirde, bir domino ya da kelebek etkisi ile birbirini tetikleyerek daha büyük yıkım ve

¹⁴⁸ AKINCI SOKULLU Fusun, **Kriminoloji**, a.g.e. s.149-151

¹⁴⁹ DEMİRBAŞ Ali Timur, **Kriminoloji**, 2.baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005. s. 116-117

¹⁵⁰ AKINCI SOKULLU Fusun, **Kriminoloji**, a.g.e. s.149-151

felaketlere yol açabileceği hususunu vurgulamaktadır Bu teoriye dayanarak, en küçük sorunları ve kural ihlallerini bile büyük bir titizlikle göz önüne alan New York'un ünlü Belediye Başkanı Guiliani, suç psikologlarının desteğinde oluşturduğu güvenlik ekibi ile birlikte, yaklaşık 20 yıllık bir süre içinde New York gibi dev bir metropolde suç oranının sıfıra yakın bir seviyeye inmesini sağlamış bulunuyor.

“Suçlarla mücadeleyi nasıl başardın?” sorusuna ünlü başkan Guiliani şu ilginç cevabı vermiştir: **“Metruk bir bina düşünün. Binanın camlarından biri bile kırık olsa, o camı hemen tamir ettirmezseniz, çok kısa sürede, oradan geçen herkes bir taş atıp, binanın tüm camlarını kırar. Ben ilk cam kırıldığında hemen tamir ettirdim. Bir elektrik direğinin dibine, ya da bir binanın köşesine, birisi bir torba çöp bıraksın. O çöpü hemen oradan kaldırmazsanız, her geçen, çöpünü oraya bırakır ve çok kısa bir sürede dağlar gibi çöp birikir. Ben ilk konan çöp torbasını kaldırttım.”**

Philip Zimbardo, Amerika'da bulunan Stamford Evrenkenti'nde görev yapmış olan bir ruh bilimci (psikolog), 1969 senesinde, Kırık Camlar Kuramını denemek amacıyla birkaç deney yapmıştır. Amerika'nın iki ayrı şehrinde, değişik yapıya sahip olan iki ayrı mahallesine arabalar yerleştirerek bu kuramın geçerliliğini denemek üzere çalışmalarda bulunmuştur. Öncelikle, New York şehrinin Bronx bölgesine araç plakası bulunmayan, motor kapağı açık bir araç yerleştirmiştir. Yerleştirilen bu aracın durumuyla karşılaştırabilmek amacıyla da, California'da bulunan Palo Alto bölgesine bir başka araç yerleştirmiştir. Araştırmanın yapıldığı senede, Bronx'ta bulunan toplumsal düzensizliğin bir sonucu olarak, ilk on dakika içerisinde “terk edilmiş” olan bu arabanın tahrip edildiğini gözlemlenmiştir. Palo Alto, Bronx şehrine nazaran daha düzenli bir mahalle yapısına sahip olduğundan, ilk bir hafta boyunca arabaya herhangi bir zarar verilmediği gözlemlenmiş ve bir haftanın sonunda, Zimbardo, arabanın camlarını parçalayarak yeni bir oluşumu gözlemlemeyi amaçlamıştır. Zimbardo, kısa bir süre sonra, bu arabanın da Bronx'ta da olduğu gibi, tahribatının başladığını gözlemleyerek “Kırık Camlar Kuramının başarılı bir şekilde denenmiş olduğu kanaatini getirmiştir. Deneyin sonucunda, kırık camların, bakımsızlığın, sapkın davranışları tetiklediği gözlemlenmiştir.

Örneklerde de görüldüğü gibi, Bir sokağın suç bölgesine dönüşme süreci önce tek bir pencere camının kırılmasıyla başlıyor. Çevreden tepki gelmez ve cam hemen

tamir edilmezse, oradan geçenler o bölgede düzeni sağlayan bir otorite olmadığını düşünüyor, diğer camları da kırıyor. Ardından daha büyük suçlar geliyor; bir süre sonra o sokak, polis giremediği bir mahalleye dönüşüyor. Bu gerçeği kavrayan New York polisi, önce küçük suçların peşine düşmüş... Metroya bilet almadan binenleri, apartman girişlerini tuvalet olarak kullananları, kamu malına zarar verenleri, hatta içki şişelerini yola atanları bile yakalayıp haklarında işlem yapmış. Kırık camlar teorisi, kontrolsüzlük, denetimsizlik, sahipsizlik, bakımsızlık ve ilgisizlik hissi uyandıran yerlerin suç üretebileceğini ve bu tür yerlere karşı önlemlerin alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, şehirlerde sıkça görülebilen aydınlatması yetersiz cadde ve sokakların, onarılmayan metruk binaların, kontrolsüz araç park alanlarının ve fiziksel güvenliği yeterince alınmamış işyerlerinin suça davetiye çıkarabildiğini ve potansiyel suçluları cesaretlendirebildiğini söylemek mümkündür.¹⁵¹

3.4.2. Rasyonel Tercih Teorisi

Kar ve zarar gibi ekonomi kavramalarından yararlanılarak oluşturulan rasyonel tercih teorisine göre suçlular, suç işlemeye karar vermeden önce kar ve zarar hesabı yaparlar. Hesaplamaları sonucunda, elde edecekleri kar ve gösterecekleri başarı, girdikleri risk sonucunda doğabilecek zarardan fazla ise suçu işlemeye karar verirler. Matematiksel olarak bu olgu; $p(\text{başarı}) * \text{kar} > [1 - (\text{başarı})] * \text{zarar}$ olarak formüle edilmektedir.¹⁵²

T. Francis Cullen yapmış olduğu değerlendirmelerde, rasyonel seçim sürecinin iki aşamadan oluştuğunu ve ilk aşamada bireyler, gereksinimlerini karşılamak için gerçekten suç işleyip işlemeyeceklerine karar vereceklerini belirtmiştir. Alacakları karara; önceki deneyimleri, ahlaki değer yargıları, kendilerine yönelik algıları, suçla ilgili kişisel deneyimleri ve öngörülerini etki etmektedir. Suç işlemeye karar verdikten sonra ikinci aşamada ise, hangi suçu işleyeceklerine karar verirler. İçinde buldukları o anki koşullar işleyecekleri suçla ilgili alacakları kararı etkilemektedir. Acil olarak paraya gereksinim duyulması ya da suç işlemeye teşvik eden bir arkadaşın varlığı karar sürecini etkileyen faktörlere örnektir. Kararı etkileyen faktörler işlenecek suçun türüne göre de değişiklik göstermektedir. Bu aşamada, belirlenen hedefle ilgili kar ve zarar

¹⁵¹DOĞAN Halil İbrahim, SEVİNÇ Bilal, **Suç Teorileri Ve Şehir Güvenliği: Bitlis İliyle İlgili Genel Bir Değerlendirme**, Polis Bilimleri Dergisi Cilt:13 (4), 2011, ss.27-53.

¹⁵²GÜL Serdar Kenan, **“Kriminoloji Rasyonel Seçim Teorisi Üzerine Bir Değerlendirme”**, Sosyal ve Uygulamalı Bilimler Girne Amerikan Üniversitesi Dergisi, 2009 cilt.4, s.36-44,

hesabı da yapılmakta, başarı olasılığı değerlendirilmektedir. Örneğin, hırsızlık yapmak üzere bir ev hedef olarak seçilmişse, evde birilerinin olup olmadığı, eve kolayca girilip girilemeyeceği, evde gerçekten değerli eşya bulunup bulunmadığı hususları analiz edilir. Analiz sonucunda, başarılı olma olasılığı yüksekse ve elde edilecek kar, olası zararlara göre fazla ise hırsızlık suçu gerçekleştirilir demiştir.

Suç önlemeye yönelik alınacak tedbirler açısından rasyonel tercih teorisi yol göstericidir. Şahısların, suçla ilgili kar ve zarar hesabı yaptığı ve riskin düşük olduğunu düşündüğü durumlarda da hedeflerini gerçekleştirdikleri hususları dikkate alındığında, suçun işlenmesiyle birlikte suçlular açısından oluşacak zararı artırıcı tedbirlerin alınmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, suç işleme eğilimi olan kişiler için suç işleme riskli hale getirilmeli, suç işlemeye olanak tanıyacak fırsatlar azaltılmalı ve suçluları motive eden unsurlara karşı tedbirler alınmalıdır. Örneğin, hırsızlık olaylarına karşı kamera sisteminin kurulması, işyerine kepenk takılması, kapıya sağlam bir kilit takılması, alarm sistemi kurulması ya da özel güvenlik görevlileri istihdam edilmesi, suçlular için riski artıran ve suç işlemeye yönelik motivasyonlarını azaltan faktörlerdir. Alınan tedbirler nedeniyle hırsız, suçu işlediğinde yakalanma riskinin olduğunu, olay anında yakalanamasa bile sonradan kimliğinin tespit edilebilme riskinin bulunduğunu düşünmeli ve suç işlemeye cesaret edememelidir. Bu yaklaşım sadece asayiş olayları için değil, terör, kaçakçılık gibi diğer kanuna aykırı eylemler için de geçerlidir.¹⁵³

3.4.3. Rutin Aktiviteler Teorisi

Cohen ve Felson tarafından geliştirilen “*Rutin Aktiviteler Teorisi*” de şehirlerde suç olgusuyla doğrudan bağlantılıdır. Cohen ve Felson, 1970’li yılların sonlarında ABD’de zirveye ulaşan suç oranlarının nedeninin, insanların günlük hayatındaki rutinler olduğunu ve insanların evden uzakta geçirdikleri zamanın artışına paralel olarak suçların artmış olabileceğini ileri sürerek diğer teorilerden farklı bir yaklaşım sergilemişlerdir.

Rutin aktiviteler teorisi, 3 ana faktörün bir araya gelmesi durumunda suçun oluşacağını ileri sürmektedir:

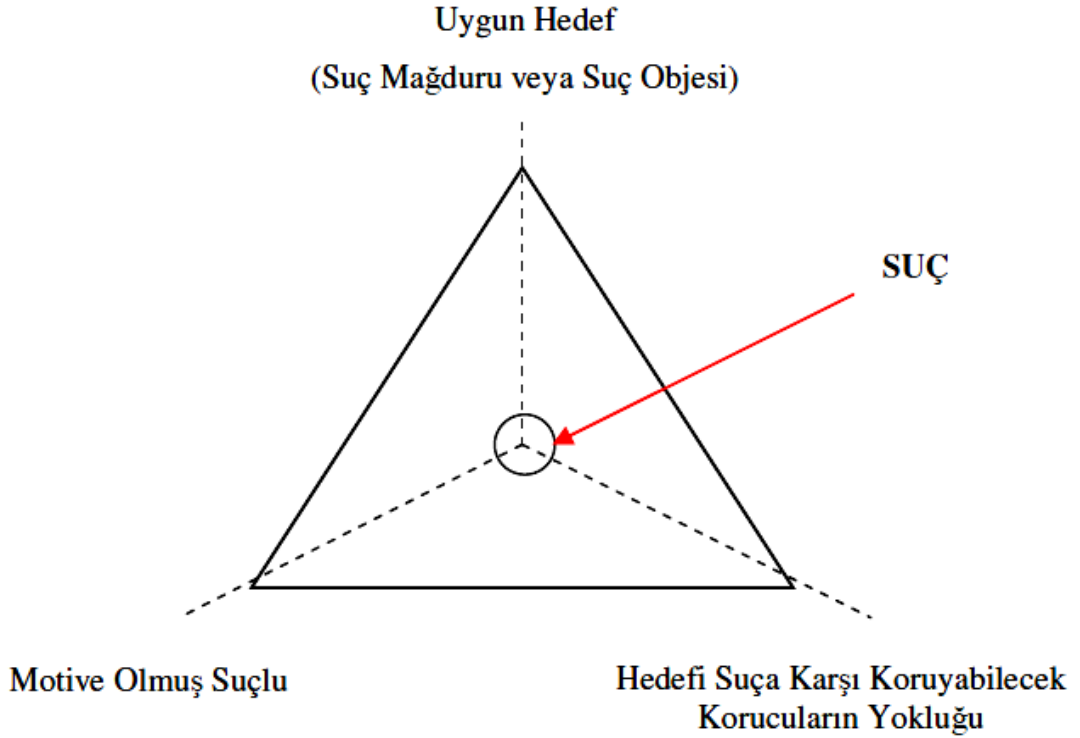
- a) Motive olmuş bir suçlu,

¹⁵³ Halil İbrahim DOĞAN, Bilal SEVİNÇ, a.g.m., ss.27-53

- b) Uygun bir hedef (şahıs ya da mal),
- c) Hedefi suçludan koruyacak bir koruyucunun olmaması.

Teoriye göre toplumda birçok insan, karşılıklarına uygun fırsatın çıkmasını bekleyen potansiyel suçludur ve uygun fırsat çıktığında potansiyel suçlular gerçek suçlulara dönüşürler. Koruyucular kapsamına ise güvenlik görevlileri ile birlikte, aile fertleri, bir arkadaş, bir köpek, bireyi koruyabilecek teknik olanaklar ya da duruma göre bireyin yakınındaki yabancı bir şahıs bile girebilmektedir. Ekonomik koşulların iyileşmesi daha çok kişinin ya da eşyanın uygun hedefe dönüşmesine neden olmaktadır. İnsanların üzerlerinde taşıdıkları değerli eşyanın artması (telefon, saat, altın vb.) ya da yükte hafif fakat değeri yüksek eşyaların yaygınlaşması (dizüstü bilgisayar, GPS cihazı ve diğer elektronik eşyalar) potansiyel suçluların uygun hedefi bulmalarını kolaylaştırmaktadır.¹⁵⁴

Şekil 5: Rutin Aktiviteler Teorisi'ne Göre Suç Mekanizması

Dolayısıyla, suçun oluşabilmesi için, suç işlemeyi kafasına koymuş potansiyel bir suçlu, suçluyu kendisine çekecek kadar değerli ve çekici bir suç hedefi ve son olarak

¹⁵⁴ DOLU Osman, **Suç Teorileri**, a.g.e.s.124-125

da suça hedef olan şeyi veya kimseyi koruyabilecek kapasitedeki insan, hayvan veya teknolojik koruyucunun bir arada olması gerektiğini savunan rutin aktiviteler teorisine göre bu üç unsur tıpkı bir sacayağı gibidir ve suçun oluşabilmesi için hepsinin de mevcut olması gerekir. Aynen sacayağının bir ayağı çekildiğinde devrilmesi gibi, üç unsurdan herhangi birinin denklemden çıkarılması ile suçun oluşumu engellenebilir.¹⁵⁵

Suçla ilişkin geleneksel kriminolojik yaklaşımlar yalnızca suçlu üzerinden suçu izah etmeye çalışırken, Rutin Aktiviteler Teorisi suçu, suçlu-mağdur-koruyucu ekseninde ele alarak suçun aslında bir fırsat olayı olduğunu ortaya koyarak kriminoloji literatüründe başlı başına bir çığır açmıştır.¹⁵⁶

3.4.4. Durumsal Suç Önleme Teorisi

Rutin aktiviteler teorisiyle başlayan ve daha sonraki suç-fırsat ilişkisini irdeleyen çalışmalarla bu akımın ortaya koyduğu temel felsefeden hareketle durumsal suç önlemenin en temel özelliğinin, Herbert ve Hyde'in belirttiği gibi, "suçlulardan çok suçlarla ilgilenmesi [ve] suçlu 'üreten' koşullardan çok suçun meydana geldiği durumlarla ilgilenmesidir" diyebiliriz.

Bu yaklaşımda suç, suçluların önüne çıkan fırsatların bir sonucu olarak görülmekte de ve bu suç fırsatlarının azaltılması veya ortadan kaldırılması durumunda suç oranlarının azalacağını iddia etmektedir. Dolayısıyla suç, suçlu-hedef-korucu ve çevre gibi unsurların bütününe birden hesaba katarak değerlendirilen bir hadise haline gelmektedir.¹⁵⁷

Durumsal suç önleme teorisi, hedef olarak seçilmesi muhtemel mal ve şahısları korumak için kullanılabileceği gibi (örneğin; vitrinde gerçek cep telefonu ve bilgisayar yerine maketlerinin sergilenmesi, ürünlerin üzerine barkot yerleştirilmesi gibi), olası suçları önlemek için suç mahallerinde de kullanılabilir. Örneğin, suç işlenmesi muhtemel binaların camlarına demir parmaklıklar takılması, güvenlik görevlilerinden yararlanılması, güvenlik kameraları yerleştirilmesi, kartlı sistemler kullanılarak giriş çıkışların kontrol altında bulundurulması, mekânsal düzenlemelerle bireylerin

¹⁵⁵ Cohen ve Felson, 1979: Çeviren Osman DOLU, **Suç Teorileri**, a.g.e.s.125

¹⁵⁶ DOLU Osman, **Suç Teorileri**, a.g.e.s.141

¹⁵⁷ DOLU Osman, **Suç Teorileri**, a.g.e.s.134-135

çevrelerinde neler olup bittiğini görmelerini sağlayacak doğal gözetim ortamının oluşturulması gibi.¹⁵⁸

Durumsal suç önleme, suçun yüksek olduğu yerlerde ve işlenme sıklıkları fazla olan suçlara karşı suç bölgesinde suç fırsatlarının azaltılmasına yönelik tasarlanacak çevresel dizaynlar, alınacak tedbirler ve uygulanan her türlü yönetsel kararları içeren bir suç önleme modelidir. Bu mantıktaki bir suç önleme stratejisi, genel olarak belirli suç kategorileri hedef alınarak geliştirilir. Temel felsefesi de suçluların yakalanma riskini artıracak, elde edecekleri faydaları azaltarak suçu suçlular açısından “kârlı” bir tercih olmaktan çıkararak suç fırsatlarını azaltma üzerine kuruludur. Bu anlamda alınacak tedbirler, savunulabilir alanlar oluşturulması ve yapılan toplu konut çalışmalarında bu mantığa uygun hareket edilmesi, toplumu suç önleme çabalarına destek vermeye çağıran ve dâhil eden projeler, hedeflerin suça karşı korunaklı hale getirilerek “zor hedefler” haline getirilmesi ve suç riski taşıyan bölgelerin gözetim altında tutulması gibi önlemler şeklinde sıralanabilirler.¹⁵⁹

3.5. KENTLEŞME VE SUÇ İLİŞKİSİ

Suç olgusu, gelişmekte olan toplumlarda olduğu kadar gelişmiş toplumlarda da varlığını sürdürmektedir. Gelişmekte olan toplumlarda fert ihtiyaçlarını karşılayamadığı ya da isteklerine ulaşamadığı için suç işlerken; gelişmiş toplumlarda istediği şeyleri gerçekleştirme gücüne sahip olduğu ya da gerçekleştirdiği için yeni arayışlar içine girmekte ve sapma davranışlarda bulunmaktadır. Burada suçun niteliği değişmektedir. Hızlı sosyal değişme, sosyal yapıların çözülmesine neden olmaktadır. 20. yüzyılın endüstri toplumlarının en belirgin özelliklerinden birisi, büyük oranda kentleşme eğiliminde olmasıdır. Bu kentleşme olayı, bir yandan kentli nüfusun bütün ihtiyaçlarına cevap vermek, öte yandan kentte yeni sistemleşmiş ilişkilerin ortaya konmasını gerekli kılmaktadır. Kentin beklentilere cevap verememesi ya da kendine has ilişki sistemleri oluşturamaması halinde birtakım normal dışı davranışların artmasına neden olmaktadır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ DOLU Osman, **Bir Fırsat Olarak Suç: Suçun Durumsal Belirleyicileri, Suç Fırsatları ve Rutin Faaliyetler Teorisi**, Polis Bilimleri Dergisi Cilt:11 (2), 2009, s.19

¹⁵⁹ DOLU Osman, **Suç Teorileri**, a.g.e.s.135

¹⁶⁰ YILDIRIM Aziz, **Kentleşme Ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara-2004, s.95

İç göçler beraberinde bazı sosyal sorunlara neden olmaktadır. Bu süreç içinde artan gecekondulaşma, kentsel hizmetlerin aksaması, işsizlik, göç edenlerin topluma uyumsuzluğu, şehir kültürüne yabancılaşma ve kültürler arası çatışma gibi sorunlar yaşanmaktadır.

Kentleşme sürecinde önemli bir yere sahip olan göç olgusu, kentsel yapıdaki bozulmalara ivme kazandırmakta, anormal davranışların çoğalmasına kaynak sağlamaktadır. Kırsal yapıda gözlenen çözümler kır nüfusunun, köy ilişkiler sistemiyle birlikte kente dalgalar halinde akın etmesine neden olmaktadır. Davranış kalıpları ve ilişkiler sistemi oldukça farklı olan bu iki yapı bir araya geldiğinde belli bir süre boşluk yaşanmaktadır. Bu durumda köyden gelip kent hayatına ayak uyduramayan insanlar, anormal davranışlara başvururlar. Ayrıca, kırsal yapıdan kopup kente gelen insanların hayal kırıklığına uğraması, saldırgan bir tutum içerisine girmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak suç olgusu, hangi yönden ele alınırsa alınsın; sosyal ilişkiler bütününden bağımsız olarak değerlendirilemez. Daha açık bir ifadeyle, suç olgusu, sapma davranışlarının karşısında normal davranışların ölçü olarak ortaya konduğu toplum gerçeğinin bağımsız olarak ele alınıp tek başına bir varlık alanı olarak nitelendirilemez.¹⁶¹

Günümüzde suçlulukta daha çok çevre faktörlerinin etkili olduğu kabul edilmektedir. Sevgi yoksunluğu, eğitim eksikliği, iç ve dış göçlerin oluşturduğu kültür çatışmaları, gecekondulaşma, yöresel gelenek ve görenekler, ekonomik bunalımlar, parçalanmış aileler ile kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve suçlarla ilgili programlar insanları suça iten nedenler arasında sayılabilir. Suçlulukta önemli bir etken çarpık kentleşme ve gecekondulaşma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genellikle suçun köy ve küçük şehirlere göre büyük şehirlerde daha fazla işlenmekte olduğu saptanmıştır. Şehirleşmeyle özellikle cebir şiddet suçları azalırken mala yönelik suçlar artmaktadır. Büyük şehirlerde kazanç sağlayan mala yönelik suçlar için olanaklar ve suçların gizli kalması olasılığı daha fazladır. Ayrıca toplum baskısı iyice azalmıştır. Bu yüzden kent yaşamında suçluluk oranları daha fazla olmakta, küçük yerleşim birimlerinde ise polisin daha az etkili olmasına rağmen daha az miktarda suç oranına rastlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda suçluların daha çok şehirde yaşayıp

¹⁶¹ İZKAN Sadettin, **Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kentleşme Sürecinde Suç ve Suçluluk Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım**, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniv. Sos. Bil. Enst., Sivas, Eylül 1992

şehirde suç işledikleri görülmüştür. Kırsal kesimde daha çok ilk kez suç işleyenlere rastlanıldığı halde, büyük şehirlerde suç tekrarı oranları da fazla olmaktadır.¹⁶²

Ülkemizde endüstrileşmiş toplumlardaki boyutlarda olmasa da suç, önemli bir problemdir. Geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında suç oranları nüfus artışına paralel olarak bazı yıllarda nüfusun artışından daha fazla miktarda artmaktadır. Suç oranlarındaki sayısal artışların yanı sıra, suçun muhtevası da genişlemekte, suç işleme yaşı düşmekte, kadın suçluların toplam kadın nüfus içindeki oranları yükselmektedir.

Kırsal kesimden kentlere göçün hızlandığı son yıllarda, eskiden kırsal kesim suçu olarak tanımlanan bazı davranışlar artık kentlerde de görülmeye başlamış, suç türleri ve miktarları açısından kır-kent farklılığı giderek azalmaya başlamıştır. Yalnız diğer ülkelerin aksine adam öldürme ve kız kaçırma ülkemizde hala kırsal kesim suçları olma niteliğini kaybetmemişlerdir. Kente göç giderek kentin yapısını daha karmaşık bir hale getirmekte, nüfus kalabalıklaşmakta, birçok hizmet daha güç verilmektedir. Kente göç eden insanlar alıştıkları yüz yüze, samimi ilişkileri formal ilişkilerle değiştirirken bir yandan da kent yaşamına uyum çabası vermektedirler.

Günümüzde teknolojiyen yararlanılarak işlenen suç türleriyle mücadele de giderek daha güç hale gelmiştir. Bazı suç türleri küreselleşirken ülkelerin farklı suç tanımları, yasaları ve uygulamaları suçla mücadelede ortak bir tavır almayı engellemiştir.

3.5.1. Kent Güvenliği Ve Suç

Güvenli kent olgusu insanlık tarihinde uygarlığın her zaman bir ölçütü olmuştur. 20. yüzyılda, örgütlenmiş toplumlar düzeyinde gelişmenin ölçütü, “insan hakları” kapsamı içinde yer alan “kentli hakları” ekseninde şekillenmiştir. Kent yaşamı, düzenli kentler yaratmak amacıyla, yasaklar üzerine kurulmuştur. Ancak modern çağın gereklerine uygun geliştirilmiş kurallar sayesinde kent yaşantısı, yaşanabilir mekanlarda “özgürce” sürdürülebilmektedir.

Güvenlik eski çağlardan itibaren insanlığın üzerinde durduğu ve bu konuda çeşitli yöntemler geliştirdiği en temel olguların başında gelir. Eski çağlardaki insanların

¹⁶² HANCI İ.Hamit, **Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara “İç Göçler Ve Çarpık Kentleşme” Hekim ve Yaşam** "İzmir Tabip Odası Bülteni" Mayıs-Haziran 1999, Sayı:6, s.24-28

mağaralarda yaşamaya başlaması, iklimden korunma kadar güvenlik endişesi gerekçesiyle tercih ettiği bir durumdur. Eski Yunan ve Roma’da ekonomik gelişme sonucunda toprak sahibi ve tüccarların zenginleşerek ülkenin kontrolünü eline geçirmesi ve güvenliği sağlamak amacıyla kentlerin duvarlarla çevrenmesi ve kaleler yapılması yine güvenlik gereksiniminin insanlık için önemini gösteren örneklerdir.¹⁶³

Bununla birlikte, “kent güvenliği” kavramı denildiğinde anlamamız gereken iki farklı boyut ön plana çıkmaktadır. İlk olarak, kent güvenliği kavramı, kentleşme süreci içerisinde meydana gelen güvenlik gereksinimi ve buna yönelik geliştirilen stratejileri çağrıştırır. Bu bakımdan değerlendirdiğimizde, kent güvenliği her şeyden önce kente ait kırsaldan farklı olan bir güvenlik algısını ve buna yönelik hizmetleri içermektedir. Kent güvenliği açısından algılamamız gereken bir diğer unsur ise, kavramın günümüz kent yapısını ifade etmek için kullanıldığıdır. Kentleşme genellikle insanların avcı toplayıcı toplumdaki yerleşik hayata geçmesi ile başlayan bir süreç olarak kabul edilse de, üzerinde tartıştığımız kent kavramı, modernleşme ve sanayileşme süreci ile ortaya çıkmıştır.¹⁶⁴

Güvenli kent kavramı, insanlık tarihinde her zaman medeniyetin bir ölçütü olmuştur. Geçmişte kent yaşamı, düzenli kentler oluşturulması amacıyla yasaklar üzerine kurulmuştur. Bununla birlikte, modern çağda insan haklarının gelişmesiyle birlikte “kentli hakları” ortaya çıkmış ve güvenlik olgusu çağın anlayışına uygun bir biçimde ele alınmaya başlanmıştır.¹⁶⁵ Bu açıdan değerlendirdiğimizde kent güvenliği kavramının bir ucunda suçu önlemeye yönelik stratejiler bulunmaktayken, terazinin diğer ucunda bireysel ve kente ait özgürlükler bulunmaktadır. Unutulmamalıdır ki, terazinin bir yönünün baskın olması bireyin kente olan bağlılığını azaltan bir unsur olarak ön plana çıkabilir. Daha açık bir ifade ile güvenliği sağlamak adına bireysel özgürlüklerin ihlal edilmesi, bireylerin kente bağlılığını azaltacak ve güvenlik kavramıyla oluşturulmak istenen toplumsal bütünleşme, ironik bir biçimde yara alacaktır. Bu nedenle kentleşme ve suç olgusunu ele alırken bireylerin temel

¹⁶³ ES Muharrem, ATEŞ Hamza, “**Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**” Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi Sayı:48, İÜİF Yayını, İstanbul 2004,s. 205-248

¹⁶⁴ GÖKULU Gökhan, **Kent Güvenliği Kentleşme Ve Suç İlişkisi**, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1, 2010, s.209-226

¹⁶⁵ AKSOY Erman,“ **Suç ve Güvenli Kent Yaklaşımı**” TMMOB Bülteni; Kent ve Suç Dosyası, Bülten 55, Kasım-Aralık, Ankara 2007, s. 11-16.

gereksinimi olan güvenlik kadar bir başka temel gereksinim olan özgürlük kavramını akıldan çıkarmayıp bu bağlamda analizlerde bulunmakta fayda vardır.¹⁶⁶

Kentleşme ve suç arasındaki ilişkiyi inceleyen kimi uzmanlar özellikle kimi suçlarla kentlerin yapısı arasında belirli bir ilişki ortaya koymaktadırlar. T.Ferdinand (1991)¹⁶⁷ tarihinde yapmış olduğu çalışmada, tarihsel karşılaştırma yaparak suç istatistiklerini incelemiş olduğu çalışmada sosyal yapı ve işlenen suç türü arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından bahsetmektedir. Bu çalışmaya göre mala karşı işlenen hırsızlık suçları tarihi geçmişi olan ve sanayileşmesi ön plana çıkan kentlerde daha çok görülmektedir. Bununla birlikte kırsal, tarımla geçinen bölgelerde ve görece olarak yeni sanayileşen kentlerde şiddet suçları daha sık işlenmektedir. Gelişmiş kentlerde mala karşı işlenen suçların fazla olmasının nedeni tüketim kültürünün bu kentlerde daha etkili olması ve görece olarak yoksun kimi bireylerin bu yoksunluğu suç işleyerek ortadan kaldırmak istemesi olabilir.

Vanderschueren (1996)¹⁶⁸ yılında yapmış olduğu çalışmada ise, nüfusu yüz binden büyük yerleşim yerlerindeki suç mağduriyet oranını inceleyen çalışması, dünya geneline bakıldığında büyük kentlerde yaşayan insanların yarıdan fazlasının beş yıllık bir dönem içerisinde herhangi bir suça maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili tablo incelendiğinde, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin çoğunlukta olduğu Afrika kıtasının suça maruz kalma oranlarının daha yüksek olduğunu görülmektedir. Bu durum sağlıksız kentleşme süreciyle ortaya çıkan suçta artış olgusunun bir işareti olarak algılanabilir. Bununla birlikte suç olgusunu sadece sağlıksız kentleşme süreci ile ilişkilendirmek yanlış olacaktır. Tablo incelendiğinde, kişi başına düşen milli geliri en yüksek ülkelerin yer aldığı Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'nın da azımsanamayacak suç istatistiklerine sahip olduğunu görülür.

¹⁶⁶ GÖKULU Gökhan, **Kent Güvenliği Kentleşme Ve Suç İlişkisi**, a.g.m., s.209-226

¹⁶⁷ Ferdinand, T., (1991), "The Theft/Violence Ratio in Antebellum Boston" Criminal Justice Review, 16, 42-58

¹⁶⁸ Vanderschueren, F., (1996), "From violence to justice and security in cities" , Environment and Urbanization Vol 8, No 1, April, pages 93-112 .

Tablo 9: Nüfusu Yüz Binden Fazla Olan Kentlerdeki 5 Yıllık Süre İçerisinde Suç Mağduru Olanların Oranı

Bölgeler	5 yıllık süre içerisinde suç mağduru olanların yüzdesi				
	Araç hırsızlığı ve araçlara yönelik hasar	Soygun	Diğer hırsızlıklar	Saldırı ve kişisel ilişki sonucu gerçekleşen diğer suçlar	Diğer tüm suçlar
Batı Avrupa	34	16	27	15	60
Kuzey ABD	43	24	25	20	65
Güney ABD	25	20	33	31	68
Doğu Avrupa	27	18	28	17	56
Asya	12	13	25	11	44
Afrika	24	38	42	33	76
TOPLAM	29	20	29	19	61

Kaynak: Vanderschueren, 1996: 94

3.5.2. Şehirlerde Suç Önleme İlgili Çeşitli Modeller

Suç teorilerinden de yararlanılarak, suçun işlenmesini önlemeye yönelik değişik modeller ve programlar geliştirilmiştir. Başta ABD ve İngiltere’de geliştirilen ve diğer ülkelerde de uygulama alanı bulan bu model ve programlar çoğu zaman suç önlemede başarılı sonuçlar vermiştir. Bu bölümde konu ile ilgili olan, Toplum Destekli Polislik, Problem Odaklı Polislik, SARA Modeli, Çevresel Dizayn Yoluyla Suç Önleme ve Kent Güvenlik Yönetim Sistemleri (MOBESE) modellerini hakkında kısa bilgiler vereceğim.

3.5.2.1. Toplum Destekli Polislik (T.D.P.)

Toplum Destekli Polislik (TDP); toplumun tüm kesimleriyle güvenli ve huzurlu bir çevre oluşturmak için toplumla polis arasında köprüler kurarak yaşam kalitesini artırmaya çalışmaktır. TDP vatandaşa işbirliği yaparak, yetkilendirilmiş ve problem çözmeye odaklandırılmış memurların, yüz yüze iletişimi etkin olarak kullanarak kendisine sorumluluk alanı olarak verilmiş belli bir bölgede sürekli olarak toplumun güvenlik ihtiyacının ve sorunlarının halkın polislik hizmetlerine aktif katılımıyla

giderilmesini esas alan organizasyon stratejisi ve polislik felsefesi, anlayışı olarak ifade edilmektedir.

Yüz yüze iletişimin etkin olarak kullanıldığı TDP uygulaması Türkiye’de, Emniyet birimlerimiz bünyesinde oluşturulan “Toplum Destekli Polislik” birimleri tarafından gerçekleştirilen çeşitli plan, proje ve etkinlikleri içermektedir. Türkiye’de bu uygulama 15 Haziran 2006 tarihinde pilot çalışma olarak 10 ilde başlatılmıştır. TDP uygulamaları kademeli olarak arttırılmış ve 1 Nisan 2009 tarihinden itibaren de Türkiye geneline yayılmıştır.¹⁶⁹

Toplum Destekli Polislik ile ilgili birçok ülkede çalışmalar yapılmaktadır. “İngiltere’de yapılan bir araştırmada; polisin suç ile ilgili fiillerin % 90 gibi çok büyük bir kısmını halkın mağdur, şahit vb. sıfatla verdiği bilgiler ve yardımlar ile çözdüğü, kendi imkanları ile ancak % 1’lik kısmını çözebildiği, % 4’ünde suçüstü yaptığı, kalan % 4’ünün ise başka yollarla çözüldüğü tespit edilmiştir.¹⁷⁰

Toplum Destekli Polisliğin en temel amacı: suç oranlarını azaltmaktır. Ana gayesi suçla mücadele merkezli diğer proje ve stratejilerle aynı olmasına karşın, onu diğerlerinden ayıran karakteristik özelliği; faaliyetlere sivililerin yoğun katılımına dayanmasıdır. Çalışmayı mahalle düzeyine indirerek ve o mahalde görev yapan polisler yerlisi gibi sahiplenme duygusu getirerek, hem o bölgenin gerçek sahipleri hem de görev yapanları, yani aynı sosyal alanı paylaşanları, problemlerin tanınması, çözüm üretilmesi için ortak katılımı sağlamayı amaçlamaktadır.¹⁷¹

3.5.2.2. Problem Odaklı Polislik (P.O.P.)

Problem Odaklı Polislik (POP), geliştirilen suç önleme modellerinin en popüler olanlarından. Bu suç önleme yaklaşımı, rutin aktiviteler teorisi, rasyonel tercih ve durumsal suç önleme teorisi gibi teorilerden yararlanılarak geliştirilmiştir. POP, gerçekleşmiş olan suçlardan ve olaylardan ziyade, polisin suç oluşturan faktörlerin üzerine daha çok yoğunlaşması ve böylece suçların önlenmesi esasına dayanmaktadır. POP yaklaşımına göre, değişik suçları ve toplumsal düzensizlikleri içeren problemler, birbirleriyle ilişkili olan benzer olayların kombinasyonudur. POP, genelde aynı bölgede

¹⁶⁹ GÜL Serdar Kenan, “An Evaluation of the Rational Choice Theory in Criminology”, Girne American University Journal of Social and Applied Science, Kıbrıs 2009, Vol.4, No.8, pp.36-44,

¹⁷⁰ AYDINER Gökhan, “Toplum Destekli Polislik Anlayışı ve Türk Polis Teşkilatında Uygulanması”, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi, Sayı 42, 2004, Ankara, s.11-12

¹⁷¹ AKSU Mustafa, **Toplum Destekli Polislik Organizasyonu Ve Türkiye’deki Gelişmeler**, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul 2008, s.10

var olan problemler ve gerçekleşen suçlar daha büyük problemlere dönüşmeden önlem alınması gerektiğini öngörmektedir. Bu amaçla, belirli bölgelerde uzun süreli olarak görevlendirilen polisler, o bölgedeki vatandaşlarla birlikte çalışarak toplumun kaygı duyduğu sorunları belirlemekte ve belirlenen sorunların giderilmesi için, personelin eğitimi ve kurumun kapasitesini artırma da dâhil olmak üzere bir dizi tedbirler alınmaktadır. Suçun önlenmesi çalışmalarında sadece polisiye çalışmalar ve tedbirler yeterli olmayıp, diğer kurumaların, özel sektörün, sivil toplum örgütlerinin ve toplumun da aktif olarak katılımı sağlanmaktadır.¹⁷²

3.5.2.3. SARA Modeli

Suç önleme; suç riskinin önceden sezilmesi, görülmesi, tanınması, değerlendirilmesi ve bunu ortadan kaldırmak veya azaltmak amacıyla gerekli girişim ve hareketlerin başlamasıdır.

Genellikle problem çözme tekniği olarak kullanılan teknik SARA Modelidir ve dört aşama söz konusudur:¹⁷³

Tarama (Scanning)

Analiz Etme (Analysis)

Cevap-Karşılık (Response)

Değerlendirme (Assesment)

Tarama aşaması, suç sorununun durumu ve boyutları hakkında gerekli tüm verilerin toplanarak mevcut sorunların tanımının yapılması, var olan problemlerin resmedilerek doğrulanması ve problemlere ilişkin bu verilerin ileriki aşamalarda kullanılmak üzere işlenmesi aşamasıdır.

Analiz aşaması, problemin daha derinlemesine anlaşılmasında yardımcı olabilecek değişik kaynakların tanımlanmasına dair çalışmaların yapılması, tanımlanan probleme öncülük ve eşlik eden şartlar ile olayların, fiziksel ve durumsal koşulların anlaşılmasına, ortaya çıkış nedenlerine, şekillerine ilişkin tespitler yapmak, döküm çalışması yapmak, yani; probleme ilişkin elde edilen verilerin, suçun önlenmesine dair stratejilerin geliştirilebilmesine imkân sağlayacak hale getirilmesi aşamasıdır.

¹⁷²DOĞAN Halil İbrahim, SEVİNÇ Bilal, **Suç Teorileri Ve Şehir Güvenliği**: a.g.m,s.27-53.

¹⁷³ GÜÇLÜ Timur, “**Toplum Odaklı Polislik Ekseninde Türk Polisinin BM Kosova Misyonuna Katkıları**”, Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Ankara 2008, s.25

Cevap-Karşılık aşaması, problemlere ilişkin analizler doğrultusunda önleyici güvenlik tedbirlerinin gözden geçirilmesi ve planlanması, ortaya çıkan alternatif projeler içerisinde sorunun çözümüne ilişkin en ümit verici, uygulanabilir ve ekonomik olan önleyici güvenlik tedbirinin seçilip uygulamaya konması aşamasıdır.

Değerlendirme aşaması, Uygulamaya konan tedbirlerin işleyişi ve etkinliğine ilişkin nitel ve nicel verilerin toplanarak, probleme karşı (suçun önlenmesine yönelik) hedeflere erişilebilirlik tespitinin yapılması, sonuçların takip edilmesi, yorumlanması ve elde edilen deneyimlerin konuyla ilgili kişi ve kurumların istifadesine sunulmasına ilişkin çalışma ve faaliyetlerde bulunulması aşamasıdır.

3.5.2.4. Çevresel Dizayn Yoluyla Suç Önleme

Kısa adıyla CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design) olarak bilinen “Çevresel Dizayn Yoluyla Suç Önleme” stratejisi, özellikle şehirlerde inşa edilen binaların fiziksel olarak dizaynının, konumunun ve mimari yapısının insan davranışlarını etkilediğini ve şekillendirdiğini ve bu nedenle de suç oluşumu üzerinde doğrudan etkisi bulunduğunu öne sürmektedir. Başka bir deyişle, bahse konu stratejiye göre, binaların mimari yapısındaki düzenlemelerle suçların azaltılması ve önlenmesi mümkündür. CPTED ayrıca, binaların sokak üzerinde bulunması gereken konumları, araç park yerlerinin, çocuk parklarının, otobüs indirme ve bindirme yerlerinin cadde ve sokak üzerindeki konumlarını, ağaçların ve ekilen bitkilerin olması gereken yerleri ve sokağın giriş ve çıkışlarını da ele almakta ve en güvenli şekilde planlanması gerektiğini tartışmaktadır.

Türkiye’de birçok şehirde gecekondü türü yapılaşmaların olduğu, ağaçların rastgele dikildiği, araç park yerlerinin planlanmadığı, araçların indirme ve bindirme yapması için yol üzerinde düzenleme yapılmadığı göz önüne alındığında CPTED stratejisinin ülkemiz için ne kadar da önemli olduğu anlaşılmaktadır.

3.5.2.5. Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (MOBESE)

Son bölümde daha geniş bir şekilde inceleyeceğimiz için burada kısaca bahsedeceğimiz KGYS (Kent Güvenlik Yönetim Sistemi) olarak da adlandırılan MOBESE (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu), Emniyet Genel Müdürlüğünün görüntü, çağrı ve mobil uygulamalarını birleştiren, Pol-Net altyapısını ve kablolu-kablosuz iletişimi kullanan, coğrafi bilgi sistemleri ile desteklenen bir bilişim sistemidir.

Mobil Elektronik Sistem Entegrasyon (MOBESE), yazılım ve mobil donanım temel birimlerinden oluşan, Emniyet Genel Müdürlüğü araçları için tasarlanmış iletişim altyapısı olarak GPRS teknolojisini kullanan, Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Bilgi Yönetim Sistemlerinin entegrasyonu tabanlı modern kent bilgi ve güvenlik sistemidir.

Ülkemizde Kent Güvenlik Yönetim Sisteminin Emniyet Teşkilatı'nda ilk kullanılmaya başlaması Bursa Emniyet Müdürlüğü'nün 1999 yılında, BEMTAP-2000 (Bursa Emniyet Müdürlüğü Teknolojik Adaptasyon Projesi-2000) ile olmuştur.¹⁷⁴ MOBESE ilk defa 10 Nisan 2001 tarihinde "Araç Takip ve Suç Analizi Uygulaması" bileşeniyle Diyarbakır'da uygulanmaya başlanmıştır; en kapsamlı olarak ise 10 Nisan 2005 tarihinde İstanbul'da uygulanmaya başlanmıştır ve günümüzde de birçok ilde devam etmekte veya proje aşamasındadır. Dolayısıyla iki-üç sene sonrasında artık tüm Türkiye MOBESE ile tanışmış olacaktır.¹⁷⁵

MOBESE'nin amacı Mobil iletişim teknolojisinin kamu hayatındaki önemi çerçevesinde Emniyet hizmetlerinin de teknolojiye uygun bir hızda gelişmesini sağlayarak, suça karşı önlem almak, olaylara en kısa süre içinde müdahale etmek, kişi hak ve özgürlüklerini ön planda tutarak vatandaşa en iyi hizmeti sunmak ve toplum destekli Polis olgusunun yerleşmesini sağlamaktır.

¹⁷⁴ AKSOY, Hakan; "Bursa Emniyet Müdürlüğü Coğrafi Bilgi Sistemi, CBS Uluslararası Sempozyumu ", İstanbul, 2002, S.23-26

¹⁷⁵ ÇOBAN Erin, "Ülkemizin Yeni Bilgi Ve Güvenlik Konsepti Mobese", Polis Dergisi, Sayı 43 http://www.polisdergisi.pol.tr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=48&Itemid=134 (Erişim Tarihi: 15.11.2012)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SUÇ VE SUÇUN ÖNLENMESİNDE TEKNİK UYGULAMALAR

Bir önceki bölüm sonunda da bahsettiğimiz gibi şehirlerde meydana gelen suçları önlemek için dünyada kullanılan çok çeşitli yöntem ve programlar vardır. Bu bölümde Dünya’da ve Ülkemizde kullanılan suç önleme yöntemlerinden Kent Güvenliği Yönetim Sisteminden bahsedeceğiz. Ülkemizde MOBESE olarak da bilinen bu sistem suçun önlenmesindeki teknik yöntemlerdendir.

4.1. KENT GÜVENLİK YÖNETİM SİSTEMLERİ (MOBESE KAVRAMI)

Kent Güvenlik Yönetim Sistemi; Emniyet Genel Müdürlüğü'nün asayişini sağlamak ve denetim görevini daha etkin bir biçimde gerçekleştirmek üzere; mevzuata uygun olarak elde edilen görüntü, ses ve konum verilerinin işlenerek anlamlı sonuçlar üretilmesini ve sonuçların Pol-Net (Polis Bilişim Ağı) ile desteklenmesini sağlayan, modüler olarak geliştirilmiş bir bilişim sistemidir. Amaç; Güvenlik hizmetlerinin verimliliğinin artırılması, Algılanması zor güvenlik tehditlerinin tespiti, Adli soruşturmalarda ihtiyaç duyulacak kanuni delillerin üretilmesi, Kişi hak ve hürriyetlerine dokunulmadan genel asayiş ve huzurun temin edilmesidir.

KGYS Projesinin amaçları arasında;

- Güvenlik hizmetlerinin verimliliğini artırmak,
- Güvenlik tehditlerini algılamak,
- Göreve ilişkin koordinasyonu güçlendirmek, sayılabilir.

KGYS Projesinin ana hedefi olarak, polis teşkilatının suç ve suçlularla mücadelede etkinliğini artırmak ve vatandaşa daha iyi hizmet sunmaktır.

KGYS projesinde 3 ana bileşen bulunmaktadır. Bunlar;

1. Görüntüleme Sistemi
2. Mobil Uygulamalar Sistemi
3. Çağrı Yönetim Sistemidir.
- 4.

4.1.1. Görüntüleme Sistemi

Kamuya açık cadde, sokak gibi alanlara kurulan kameralardan eş zamanlı olarak elde edilen görsel verilerin; izlenmesini, saklanmasını, otomatik olarak veya izleme neticesinde elde edilen alarmlar hakkında gerekli kayıt ve işlemlerin yapılmasını sağlayan donanım ve yazılımlardır.

Görüntüleme Sisteminde temel olarak 3 alt sistem bulunmaktadır. Bunlar,

1. Güvenlik kameraları
2. Plaka Tanıma Sistemi (PTS)
3. Kırmızı Işık Hız İhlal Tespit Sistemi'dir.

4.1.1.1. Güvenlik Kameraları

Kent Güvenliğinin sağlanabilmesi için, kamuya açık cadde, sokak gibi alanlara yerleştirilen güvenlik kameraları ile Polis devriyelerinin sağladığı önleyici polislik hizmetleri kesintisiz olarak sağlanabilmektedir. Adli Olaylar (Kapkaç, Hırsızlık vb.) karşısında anında önlemler alınarak suç tespitine yönelik çalışmaların yapılmaktadır. Toplumsal olaylardaki gelişmelerin izlenilebilmekte ve gerekli tedbirler alınabilmektedir. Sisteme kişisel hayatın korunmasına yönelik tanımlamalar eklenebilmektedir.

4.1.1.2. Plaka Tanıma Sistemi (PTS)

Plaka Tanıma Sistemi Trafikte seyir halinde bulunan araçların çalıntı ve aranan araç olup olmadığı tespit etmektedir. Bu sistem sayesinde, araçlar durdurulmadan etkin bir şekilde denetim faaliyeti yapılmaktadır.

4.1.1.3. Kırmızı Işık - Hız İhlal Tespit Sistemi

Kırmızı Işık ile Trafik ışıklarının bulunduğu bir yol veya kavşakta kırmızı ışıkta geçen araçların yol içerisine yerleştirilen algılayıcılar sayesinde tespit edilerek, araç sürücülerinin trafik kuralı ihlalleri tespit edilmektedir. Böylece kırmızı ışık ihlallerinden dolayı oluşabilecek kazaların en aza indirilmesi hedeflenmektedir. Hız İhlal Tespit Sistemi ile de hız limitlerini ihlal eden araçları tespit ederek aşırı hızdan kaynaklanan kazaların en aza indirilmesi amaçlanmaktadır.

4.1.2. Mobil Uygulamalar Sistemi

Mobil Uygulamalar Sistemi, kullanıcılarının karşılaştıkları olay, şahıs ve araç karşısında zaman kaybetmeden ön bilgi almalarını sağlayan, kullanıcıları konum bilgisi ile destekleyen, gerçekleştirilen işlemlerden değerlendirme niteliğinde döküm, grafik ve harita üretebilen yazılım, donanım ve hizmet bütünlüğüdür. Polisiye uygulamalarda Mobil desteğin gelmesi ile verilebilecek mobil hizmetler ise birçok alanda polisiye hizmetleri kolaylaştırmaktadır. Nüfus ve kimlik bilgisi, Sürücü, Sürücü ceza puanı, Genel Bilgi Toplama (GBT), Araç Tescil, Aranan araç bilgisi gibi sorgulamalar mekândan bağımsız olarak yapılabilmektedir. Polis ekipleri dijital harita üzerinde izlenebilmekte ve gerektiğinde ilgili yere en yakın ekip en hızlı bir şekilde sevk edilebilmektedir.

4.1.3. Çağrı Yönetim Sistemi

Çağrı Yönetim Sistemi ile Polis İmdat Hattına (155) çeşitli kaynaklardan ihbarların değerlendirilerek etkin ve hızlı bir şekilde ilgili ekiplerin yönlendirilmesini sağlamaktadır. Suçun önlenmesinde zaman çok önemlidir. Bazen birkaç dakikalık gecikme bile insan hayatında telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilir. Bu sistem sayesinde suça zamanında etkin bir şekilde müdahale edilebilmektedir.

4.2. TÜRKİYE'DE KENT GÜVENLİK YÖNETİM SİSTEMİ UYGULAMALARININ GELİŞİM SÜRECİ

Demokratik ülkelerde emniyet birimleri adaletin temin edilmesi sürecinde en temel yapıyı oluşturmaktadır. Adaletin yerine getirilmesi sürecinde yapılan çalışmalar, dikkatli, hassas ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Suçların önlenmesinde ve aydınlatılmasında seçicilik ve ne aradığını bilmek sunulan emniyet hizmetlerinin kalitesini arttıracaktır. Ne aradığını ve nerede araması gerektiğini bilen emniyet birimleri ve çalışanları suç olgusu karşısında uzmanlaşacak ve daima başarılı olacaktır. Emniyet birimlerinin uzmanlaşma ve çağın gerektirdiği teknik donanımlarla teçhiz edilmesinin önemi kadar toplumun kendine güveni ve suça götüren sebeplerden uzak durmaları da çok büyük önem arz etmektedir. Bu noktada MOBESE projesi toplumumuzun iyi niyeti ön planda tutan “iyiliksever” yapısıyla birlikte, Devletimizin

akla ve bilime verdiği önemin görülmesi açısından üzerinde durulması gereken bir proje haline gelmiştir.¹⁷⁶

Ülkemizde Kent Güvenlik Yönetim Sisteminin Emniyet Teşkilatı'nda ilk kullanılmaya başlaması Bursa Emniyet Müdürlüğü'nün 1999 yılında, BEMTAP-2000 (Bursa Emniyet Müdürlüğü Teknolojik Adaptasyon Projesi-2000) ile olmuştur.¹⁷⁷ Bu proje; Emniyet Teşkilatı için Teknoloji Projeleri adında ve içeriği "...Emniyet Müdürlükleri için geliştirilmiş; bilgilerin arşivlenmesi, sayısal haritalar oluşturulması, araç takibi ve yönlendirilmesi, kişi sorgulama, araçlardan bilgisayar yardımıyla telsiz (analog veya dijital) üzerinden bilgi bankasına ulaşılarak olay üzerinde sorgulama yapılmasına olanak sağlayan bir yazılım ürünü..."¹⁷⁸ şeklinde açıklanan daha geniş kapsamlı bir projenin parçasıdır.

Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü'nce yürütülen Bursa Emniyet Müdürlüğü Teknolojik Adaptasyon Projesi (BEMTAP-2000) projesinde suç analizi ve haritalanmasına yönelik çalışmalar; kamu ve özel kuruluşlara ait bilgilerin coğrafi bilgi sistemleri (CBS) ortamındaki sayısal kent haritası ile ilişkilendirilerek, kent veri tabanı, suç bilgilerinin kaydedilerek olay ve şüpheli şahıslar veri tabanı oluşturulması ve bu iki veri tabanının ilişkilendirilmesiyle de kentin suç haritalarının oluşturulmasını kapsamaktadır.¹⁷⁹ BEMTAP-2000 projesi kapsamında bilgi bankamızda 1993 yılından günümüze kadar olan olayların, şüphelilerin, mağdurların bilgisi ile fiş bilgileri bulunmaktadır. Büyükşehir Belediye Başkanlığı'ndan transfer edilen Sayısal (akıllı) Harita üzerinde Kent Veri Tabanı'na ait bina, sokak, cadde, mahalle ve benzeri sorgulamalar yapılmak suretiyle olay yeri harita üzerinde görülebilmekte, adrese veya olay yerine en kısa yoldan ve mümkün olan en kısa sürede ulaşım sağlanmaktadır. İzlenebilen ekip otosunun geriye yönelik seyir raporu alınarak hangi güzergâhları kullandığı, nerede, ne kadar durduğu belirlenebilmektedir. Harita üzerinde her türlü mesafe ve alan ölçümleri yapılabilmekte, gerektiğinde Yönetim Merkezi'nde bulunan

¹⁷⁶ ÇOBAN Erin, "Ülkemizin Modern Bilgi ve Güvenlik Konsepti MOBESE", Çağın Polisi Dergisi, Yıl 4, Sayı 45, Kasım 2005, s. 36

¹⁷⁷ AKSOY, Hakan; "Bursa Emniyet Müdürlüğü Coğrafi Bilgi Sistemi, CBS Uluslararası Sempozyumu ", İstanbul, 2002, S.23-26

¹⁷⁸ , Alfabim Bilgisayar Sistemleri Yazılım-Donanım-İşletim San.Tic.A.Ş., "Emniyet Müdürlükleri Teknolojiye Adaptasyon Projeleri tanıtım kitapçığı", Alfabim, 2003,s.3

¹⁷⁹ BEM, 2003 Bursa Emniyet Müdürlüğü, Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü, "Bursa Emniyet Müdürlüğü Teknolojik Adaptasyon Projesi Broşürü"

harita yazıcısı kullanılarak bilgisayar ortamındaki Sayısal Haritadan bölge çıktısı alınabilmektedir.¹⁸⁰

Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde 2002 yılında uygulamaya konan ve MOBESE (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu) olarak bilinen sistem, EGM İstihbarat Dairesi Başkanlığı bünyesinde hazırlanmıştır. Sistem, Polis "...araçları için tasarlanmış iletişim altyapısı olarak General Packet Radio Service (GPRS) teknolojisini kullanan, yazılım ve mobil donanım birimlerinden oluşan, Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Bilgi Yönetim Sistemlerinin (GIS/MIS) entegrasyonu..."¹⁸¹ biçiminde tanımlanmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanlığı'nın yürüttüğü ve Diyarbakır'da uygulanan çalışmanın bir benzeri olan Trafik Bilgi Sistemi çalışmaları, EGM, Trafik Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nce 2003 yılının ortalarında kullanıma başlanmıştır. Bu sistemle "...otoyollarda trafik denetimi yapan ekiplerle merkez arasındaki sürekli bilgi iletişiminin sağlanması, kaza istatistiklerinin daha sağlıklı ve hızlı biçimde oluşturulması, ayrıca sürücü, araç ve trafik cezası sorgulamasını tablet bilgisayarlar aracılığı ile anında mobil ortamda gerçekleştirilmesi..." amaçlanmaktadır.

İçişleri Bakanlığı verilerine göre Ekim 2012 itibariyle 81 ilimizde MOBESE kurulumu tamamlanarak faaliyete geçmiştir. Ayrıca illerimizin yanı sıra 66 büyük ilçemizde sistemin kurulumu tamamlanmış, 100 ilçemizde ise kurulum tamamlanmak üzeredir.

Güvenlik hizmetlerinde etkinliğin ve verimliliğin artırılması, kaynak tasarrufunun sağlanması, Polis yönetiminin kolaylaştırılması, sistemden elde edilen veriler ile geleceğin güvenlik planlamalarında karar destek sistemi olarak yararlanılması açısından önemli olan MOBESE Bursa ilinde 2011 yılı başlarında hizmet vermeye başlamıştır.

4.3. DÜNYADA MOBESE VE KAMERA SİSTEMİ UYGULAMALARI

İlk kapalı devre güvenlik kamerası 1942'de Alman Nazi Ordusu tarafından V2 füzelerinin denemeleri sırasında teknik hataları yakından görmek amacıyla kullanıldı.

¹⁸⁰ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=1&bemtap-projesi Erişim Tarihi:23.10.2012

¹⁸¹ DÜZGÜN H. Şebnem, ERDOĞAN Aygün, "Mekân ve Suç: Suç Haritalaması ve Diğer Analitik Yaklaşımlar", Polis Dergisi, EGM Yayınları, Sayı:36, 2003, S:488

İngiltere, 1956’da Kraliçe’nin geçit t6reni sırasında 4 g6venlik kamerası yerleştirerek kamusal alanda izleme sistemine geçiş yapan ilk 6lke oldu.¹⁸²

İlk plaka tanıma sistemi İngiliz Polisi Bilimsel Araştırmalar Merkezi tarafından 1976 yılında icat edilmiş, ilk prototip 1979 yılında geliştirilmiş ve plaka tanıma sistemi sayesinde ilk alıntı araç 1981 yılında yakalanmıştır.

1990’ların başında Londra’da suç işleme oranı katlanarak artmaya başlamış, sokaklarda hava karardıktan sonra dolaşmak imk6nsız olmuştu. 1994’te Őehirdeki her beş yetişkin kadından biri taciz, tecav6z, kapkaç ve gasp kurbanı olmuş, b6y6k semtler tam bir kaosa girmişti. 1996 yılı kent bilgi ve g6venlik sisteminin d6n6m noktası oldu. İngiliz H6k6meti, sokaklardaki asayiş sorununun ulusal g6venliği tehdit boyutuna ulaştığını g6rd6, derhal harekete geçti. 6nce Londra’nın suç haritası ortaya çıkarıldı. Kritik noktalara hareketli kameralar yerleştirildi. 6stelik bu kameralar, caydırıcılığı artırmak amacıyla, g6n6n en kalabalık saatinde, herkesin g6rebileceği Şekilde yerleştirildi. G6r6nt6ler merkezden 24 saat izlemeye alındı, sistemin diğer parçaları zamanla entegre edildi. Kamera sayısı 28 bine ulaştı. İki yıl sonra aynı sistem New York’a kuruldu. Uygulama sonucu iki b6y6k metropolde suç oranları d6řt6, faili meçhuller azaldı, sokaklar eski huzuruna kavuştu.¹⁸³

İngiltere’de kamera kullanımı 1960’larda başladı. Kaçak 6p d6kmeden soygun ve vergi kaçakçılığına kadar pek çok suçu kayıt etti. Toplam 4.200.000 kamera mevcut. Londra’da ise 500.000 kamera. 14 kişiye 1 kamera d6şmekte. Son 10 yılda 500.000.000 pound harcama yapılmış. Yapılan araştırmalar kameraların suç oranında kayda değer bir d6şuşe sebep olmadığını g6stermiştir. Londra’da yaşayan İnsanlar, g6nde ortalama 300 defa bu kameralara takılıyorlar. Londra’daki ift Katlı otob6slere 2002 senesinde “g6zleyen g6zlerin altında g6vendesiniz” yazılı ilanlar verilmiştir G6n6m6zde d6nya genelinde 45 milyon adet g6venlik kamerası var. Yani her 130 insana 1 kamera d6ř6yor.¹⁸⁴

¹⁸² MAZLUM 6mer, **Mobese Uygulamaları**, ağın Polisi Dergisi, <http://www.caginpolicisi.com.tr/107/33-34.htm> Erişim Tarihi: 23.10.2012

¹⁸³ İşte **MOBESE’nin Şifresi** <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=328290> 19 Haziran 2005, Erim Tarihi: 23.10.2012

¹⁸⁴ YILDIZ Mete, ERKUL R.Erdem, “*Elektronik G6z Ve T6rkiye’de Kameralı Hayat*”, <http://inet-tr.org.tr/inetconf11/bildir/97.pdf>, Erişim Tarihi.23.10.2012

İzleme sistemleri sadece kent içi kameralarla sınırlı değil. Otoyollardaki hız kameraları dünyada her gün 150 milyon, İngiltere’de ise 35 milyon kez otomobillerin görüntüsünü alıyor.

4.4. MOBESİN HUKUKİ ALT YAPISI

Ülkemizde uygulamaya konulan MOBESE sisteminin Ceza Muhakemeleri Kanunu ve diğer kanunlar karşısında İnsan Hak ve Hürriyetleri açısından herhangi bir mahsurlu yönün bulunup bulunmadığı incelendiğinde, batı hukuku MOBESE sistemini “Kişisel Verilerin Gizliliği ve Korunması” başlığı altında ele almıştır. Konu ile ilgili kanunlarımızdaki maddelere bakacak olursak;

2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu(PVSK)’nun 1. Maddesinde “ Polis asayiş, amme, şahız, tasarruf emniyetini ve mesken mahsuniyetini korur. Halkın ırz can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder. Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerin kendisine verdiği vazifeleri yapar” hükmüne yer vermiştir. PVSK Madde 2.de ise; Polisin genel emniyetle ilgili görevleri iki kısım olduğu vurgulanarak, bu görevlerin;

- a) Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önlem almak (Önleyici görev)
- b) İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak (Adli görev)

olduğu belirtilmiştir.

MOBESE Sisteminin özel hayatın gizliliği ve korunması açısından değerlendirildiğinde;

Anayasa Md.20. Özel Hayatın Gizliliğini, **Anayasa Md.21.** Konut Dokunulmazlığı ve **Anayasa 22. Maddesi** ise Haberleşme Hürriyetini düzenlemiştir.

TCK Md.134. Kişilerin özel hayatın gizliliğini ihlal eden kimse 6 aydan 2 yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlal edilmesi halinde, cezanın alt sınırı 1 yıldan az olamaz. (Sulh Ceza)

Kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri ifşa eden kimse, 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.(Asliye Ceza)

TCK md.135. Hukuka aykırı olarak kişisel verileri kayıt eden kimseye 6 aydan 3 yıla kadar para cezası verilir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde konuya ilişkin 8. Maddesinde;

- 1- Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.
- 2- “Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesi müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda, zorunlu olan bir ölçüde veya yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla olabilir” şeklinde yapıldığı görülmektedir.

Bilindiği üzere insan yaşamının iki merkezli yönü olduğu genel kabul gören bir yaklaşımdır. İnsan hayatının bu iki yönünden birincisi, açık ve aleni olana genel yönüdür. Kişinin iş, okul yaşamı ile kamuya açık yerlerdeki davranışları buna örnek olarak verilir. Hayatın diğer yönü ise, birey hayatının özel yönüdür. Bireyin hayatının genel yönü, aleniyet arz ettiğinden bu yönün gizliliğinin korunması gibi yaklaşımı kabul etmeye olanak bulunmaktadır. Kişinin iş, okul yaşamı ile kamuya açık yerlerdeki davranışları açısından da özel hayat mülahazaları söz konusu olabileceğine vurgu yapmak gerekir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) konumuzla ilgili kararları incelendiğinde;

AİHM 28/01/2003 günlü PECK v. BİRLEŞİK KRALLIK, 44647/98 nolu başvuruya mahkeme şunları ifade etmiştir. “Bir kişinin evinin ve özel mekânlarının dışında etkili olana düzenlemelerden etkilenip etkilenmediğinin değerlendirilmesi ile ilgili birçok unsur vardır. İnsanların bilerek ya da niyetlenerek içinde yer aldıkları aktiviteler vardır ve bunlar kamu kuruluşları tarafından kaydedilebilir ya da rapor edilebilir. Bu gibi durumlarda bir kişinin mahremiyet beklentisi, zorunlu olarak kesin olmamakla beraber anlamlıdır. Sokakta yürüyen bir kişi, kaçınılmaz olarak o anda bulunan başkaları tarafından görülecektir. Bir alanın teknolojik aletlerle izlenmesi aynı

türden bir olaydır. Bununla beraber özel yaşam mülahazaları, bu tür görüntülerin kamu kurumlarınca sistematik ve daimi olarak kaydedilmesiyle ortaya çıkar.”¹⁸⁵

Yukarıda belirtilen mahkeme kararında kişinin kamusal alanda özel hayatı olmayacağı şeklinde genel bir yaklaşım kabul görmekle birlikte, bir kişinin kamusal alandaki faaliyetlerinin fotoğraf makinası tarafından kaydedilmesi özel yaşama müdahale sonu doğurmayacağı belirtilmiş, sokakta yürüyen bir kişinin, o anda bulunan başkaları tarafından görülmesi ile o alanın veya o alanda kişinin teknolojik aletlerle izlenmesi aynı türden bir olaya olarak değerlendirilmiştir.

Ancak kişilerin kamusal alanda fotoğraflarının çekilmesi, faaliyetlerinin kaydedilmesi ve teknolojik aletlerle izlenmesi mümkün görülmekle beraber, bu faaliyetlerin hiçbir şekilde özel hayata müdahale doğurmayacağı da kabul edilmemiş, bu tür kayıt ve izlemelerin kamu kurumlarınca sistematik ve daimi olarak kaydedilmesi gibi durumlarda özel yaşam mülahazalarının gündeme geleceğine vurgu yapılmıştır.¹⁸⁶

MOBESE Sisteminin Kişisel veriler açısından değerlendirildiğinde;

Kişisel veri, belirli ve kimliği belirlenebilir gerçek veya tüzel kişilere ilişkin bütün bilgiler şeklinde tanımlanmaktadır. MOBESE sistemi, niteliği itibarı ile önceden belirlenen ve bilinen kişilere yönelik olmayıp, kamuya açık alanların belli bir yeri veya tamamına özgü bir sistem olmakla birlikte, sistemin kurulu olduğu kamuya açık alanlara gelen veya bulunan kişiler kayıt altına alınabilecektir. Yukarıda yer verilen AİHM kararında da vurgulandığı üzere bir alanın polis tarafından bizzat gözetlenmesi ve teknolojik aletlerle izlenmesi aynı türden olaydır. Bu tür kayıtların kişisel veri niteliğinde bulunmadığı hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

Sonuç olarak;

Yukarıdaki açıklamaları bir bütün halinde değerlendirirsek, başta 2559 sayılı PVSK ve diğer ilgili kanunlarla suçun önlenmesi konusunda polise yetki verildiğinden, bu yetki kapsamında kolluk birden fazla, günün ihtiyaç ve koşullarına göre kolluk faaliyeti yürütmektedir. Bu faaliyetler arasında araçlı devriye, yaya devriye, belli nokta veya alanda sabit bekleme gibi faaliyetler sayılabilir. Bu ve benzeri faaliyetler esnasında faaliyetlerin yürütüldüğü kamuya açık alanlarda esasen polis tarafından gözetleme

¹⁸⁵ (bkz. Rotaru-Romanya [BD], No. 28341/95, AİHM 2000-V, paragraf 43-44).

¹⁸⁶ (bkz. Friedl-Avusturya, No. 15225/89, 19 Mayıs 1994 tarihli Komisyon raporu, Seri A No. 305-B, s. 21, paragraf 49-52).

yapılması esastır. Yukarıda yer verilen AİHM kararında da vurgulandığı üzere bir alanın polis tarafından bizzat gözetlenmesi ve teknolojik aletlerle izlenmesi aynı türden olaydır. MOBESE sistemi de günün ihtiyaç ve koşullarına göre kolluk faaliyeti olarak değerlendirilmektedir. MOBESE sisteminin kamuya açık alanlarda kurulu olması, önceden belirlenen veya bilinen kişi veya kişilerin takibine yönelik olmaması nedeniyle anılan sistem hukuki açıdan sorun teşkil etmeyecektir.

4.5. BURSA İLİNDE MOBESE PROJESİ

Teknolojinin hızla ilerlemesi ve büyük şehirlere yapılan göç, yeni suç tiplerini ve suçlarda artış eğilimini beraberinde getirmiş, emniyet birimleri toplumun huzurunu bozan olaylarda başarılı olabilmek için suçla mücadelede yöntemlerini yeniden gözden geçirme gereğini duymuştur.

Emniyet hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu olan birimlerimizin görevlerini daha kısa sürede ve daha bilinçli bir şekilde yerine getirebilmeleri çağın gerektirdiği çalışma sistemlerini geliştirebiliyor ve kullanabiliyor olmalarına bağlıdır. Söz konusu sistemler hayal ürünü olmaktan öte pratik hayatta kullanılabilen ve diğer kurumlar ile entegre edilebilir sistemler olmalıdır. Günümüzde birimler ve ülkeler arası bilgi paylaşımı yöntemlerinin başında mobil uygulamalar gelmektedir. Bu çerçevede MOBESE ile teknolojik gelişmelere ve coğrafi ve kültürel şartlara göre farklılık gösteren suç tipleri, araçları ve haber alma yöntemleri konusunda edinilen tecrübeler bir merkezde toplanmakta ve paylaşılabilir. ¹⁸⁷

MOBESE Bursa Kent Güvenlik Yönetim sistemi gerek kamu yöneticileri gerekse çalışanlar açısından kamu, emniyet ve asayiş hizmetlerinin yürütülmesi için "bir araç ve bir kılavuz" olarak tasarlanmıştır. Güvenlik hizmetlerinde başarıyı gölgeleyen hususların başında gerekli araç ve bilgilerin eksik olması ve yanlış metotlar gelmektedir. Yöneticilerin ve çalışanların bilgili ve bilinçli olmaları, işlerin gerektirdiği güncel bilgilere hâkim olmaları gerekmektedir. Teşkilatımızın güvenlik ve asayiş hizmetleri alanında başarılı olabilmesi diğer ülkeler ile aynı bilgi ve operasyonel beceri düzeyinde bulunmasına ve tecrübelerin projelere dönüştürülmesine bağlıdır. Ancak bu şekilde sınırı aşan suç örgütlenmelerinin önüne geçilebilecektir. Emniyet Teşkilatı, güvenlik alanında faaliyet gösteren resmi ve sivil tüm kuruluşlar ile birlikte boyutları ve

¹⁸⁷ ÇOBAN Erin, "Ülkemizin Modern Bilgi ve Güvenlik Konsepti MOBESE, a.g.m., s. 36-37

yöntemleri her geçen gün değişen suç olgusu ile ilgili bilgi ve tecrübelerini yenilemek, yeni araç ve yöntemleri uygulamak zorundadır.

Polisin, görevlerini yerine getirirken, verimli ve etkin olabilmesi, dünyada gelişen güvenlik teknolojilerini takip ederek en üst seviyede kullanabilmesi ile mümkündür. Bu amaçla ülke genelinde 2005 yılından itibaren kurulmaya başlayan MOBESE, yeni adıyla KGYS (Kent Güvenlik Yönetim Sistemi), ilimizde 13 Mart 2009 tarihinde ihale edilmiş, ihaleyi kazanan şirket 14.12.2010 tarihinde çalışmalarını tamamlamıştır.

KGYS-Bursa Projesi, kullanılan altyapı ve yazılımlarla birçok alt sistemi bünyesinde barındırmaktadır:

Şehrin asayiş ve trafik yönünden izlenmesi için 130 noktaya; 217'si sabit, 119'u hareketli olmak üzere toplam 336 adet kamera yerleştirilmiştir.¹⁸⁸

Kamera görüntüleri 23 farklı Emniyet Birimi tarafından canlı olarak ve geriye dönük takip edilebilecektir. KGYS Merkezi, 155 İhbar hattına gelen telefon çağrılarında ve sistemin verdiği alarmlara göre görüntü izlemesi yaparken, 11 Polis Merkezi kendi sorumluluk alanlarındaki kameraları canlı olarak takip edecektir. 12 Adet Emniyet birimi de kendi konularını ilgilendiren olayları takip için tüm kameralardan faydalanacaktır.

Özellikle giriş çıkış güzergâhlarına yerleştirilen toplam 13 noktada Plaka Tanıma Sistemi ile ilimizde ya da diğer illerde adli olaylara karışan otolar ile çalıntı otolar tespit edilebilecektir.

Ölümlü ve yaralı kazaların en fazla meydana geldiği 6 kavşakta Kırmızı Işık İhlal Sistemi ve 9 noktada da Hız İhlal Sistemi kurularak, kurallara uymayan sürücülerin adreslerine Trafik Cezaları kural ihlalini gösteren fotoğrafıyla beraber gönderilecektir.¹⁸⁹

320 ekip otosu eş zamanlı olarak kentin sayısal haritası üzerinden izlenecektir. Bu sayede KGYS Merkezi operatörleri, olay yerine en yakın ekiplerin konumlarını harita üzerinde görerek sevk edebilecektir.

¹⁸⁸ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

¹⁸⁹ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

50 ekip, hem Bursa Suç Verilerine hem de Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine erişerek, aranan şahıs ve araç sorgulaması yapabilecektir. Polis tarafından şüpheli görülen şahıslar ve araçlar, polis merkezlerine götürülmeden mahallinde araştırılmış olacak, masum vatandaşlarımız mağdur edilmeyecektir.¹⁹⁰

Resim 5: Bursa Kent Güvenlik Yönetim Sistemi Merkez Binası

Bursa KGYS Projesinin en önemli özelliği, yüksek çözünürlüklü kamera görüntülerinin akıllı yazılımla birleştirilerek görüntü analizi kabiliyetinin bulunmasıdır. Hareketli nesnelere algılama, şüpheli nesne tespiti, tanımlanmış alana girişin tespiti ve kalabalık tespiti gibi yazılımlar, olayların gerçekleşmeden önlenmesi için çalışacak yazılımlardır. “Tanımlanmış alana girişin tespiti” için oluşturulan yazılım aynı zamanda park yasağı yapan araçları da tespit ederek, KGYS Merkezi’nde alarm üretmesini sağlayacaktır. Görüntü analiz yazılımı, kameralar önünden geçen mavi renkli oto, kırmızı mont giymiş şahıs gibi sorgulamalar yapabilecektir.

4.5.1. Projenin Hedefleri

Bursa MOBESE sisteminin hedefleri arasında;

¹⁹⁰ AKSOY Hakan, **Günü Yakala** Programı, AS Tv, 04.04.2012, Bursa.

- Güvenlik hizmetlerinde etkinliğin ve verimliliğin artırılması, kaynak tasarrufunun sağlanması,
- Suçun oluşmasını önleyici tedbirlerin alınması,
- Meydana gelen olayların en kısa zamanda aydınlatılması,
- Suç ve suçlularla mücadelede gelişen teknolojik imkânların kullanılması,
- İlimizde daha önce gerçekleştirilen teknolojik projelerle (BEMTAP) koordineli çalışarak polisin günlük çalışmalarına kolaylık sağlanması,
- Sistemden elde edilen veriler ile geleceğin güvenlik planlamalarında karar destek sistemi olarak yararlanılması planlanmıştır.

4.5.2. Projenin Ekonomik Kaynakları

Projenin iletişim altyapısı, 12/06/2009 tarihinde bir altyapı firması olan Superonline ile Bursa Valiliği, Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Emniyet Müdürlüğü arasında imzalanan bir PROTOKOL kapsamında yapılmıştır. Toplam 362 km kazı yapılarak 33.000.000 TL'ye mal olacak çalışma, bedelsiz olarak sağlanmıştır. Bu protokol ile Firma 10 yıl boyunca altyapının bakımını da ücretsiz sağlayacaktır. Hiçbir ücret ödenmeden oluşturulan bu iletişim altyapısı şayet gerçekleşmeseydi, kamera görüntülerinin izlenebilmesi için yıllık 3.000.000 TL iletişim bedeli ödenmek zorunda kalınacaktı. Ayrıca kurulan altyapı sayesinde daha önce yıllık olarak ödenmekte olan internet kullanım bedeli, Emniyet Bilgi Ağı POLNET ve telefon hatları için toplam **120.660 TL** kazanç sağlanacaktır. Projenin maliyetinin karşılanması için, aşağıda belirtilen kurumlar katkı sağlamışlardır.¹⁹¹

KURUMLAR	YATIRILAN
• Emniyet Genel Müdürlüğü	7.500.000 TL
• İl Özel İdaresi	3.750.000 TL
• Bursa Ticaret Sanayi Odası	3.500.000 TL
• Bursa Büyükşehir Belediyesi	3.000.000 TL

¹⁹¹ AKSOY Hakan, **Günü Yakala** Programı, AS Tv, 04.04.2012, Bursa

4.5.3. Projenin Maliyeti

Bursa Emniyet Müdürlüğü MOBESE Sistemine KGYS (Bursa Kent Güvenlik Yönetim Sistemi) adı altında 12.06.2009 tarihinde başlanmış olup, bugün itibariyle projenin %90'lık bölümü tamamlanmış, Aralık 2010 tarihi itibariyle geçici kabulünün yapılarak 01.01.2011 tarihinden itibaren faaliyetlerine başlamıştır..

Proje kapsamında 130 kritik noktaya 217'si sabit, 119'u hareketli olmak üzere toplam 336 kamera yerleştirilmiştir. Full HD kalitesinde 1920x1080 çözünürlüğünde, 240 Tebayt (1 Tebayt=1000GB) hafıza kapasiteli, video kayıtlarına 10 gün, trafik kural ihlalleri ile ilgili fotoğraf ve kayıtlar üç ay saklanabilmekte ve önleyici hizmet görevi için kullanılmaktadır.

Sistemin faaliyete geçirilebilmesi için gerekli olan KGYS Projesi ihalesi ve bina ihalesi toplam 17.750.000 TL.'dir.

Sistem alt yapısı TELLCOM İletişim Hizmetleri A.Ş. ile yapılan antlaşma gereği 36 Kor Fiber Optik Tabanlı alt yapıyı hiçbir ödeme yapmadan gerekli teminat vermek kaydıyla tesis edilmiştir.¹⁹²

4.6. BURSA İLİ MOBESE SİSTEMİNİN BİLEŞENLERİ

4.6.1. Komuta Kontrol Merkezi (K.K.M.)

Komuta Kontrol Merkezi (K.K.M.), şehrin yönetimi sırasında ihtiyaç duyulabilecek her türlü bilginin toplandığı merkezdir. Olağan ya da olağanüstü durumlarda, güvenlik hizmetlerinin yönetildiği ve yönlendirildiği kontrol ve yönetim sistemidir.¹⁹³

K.K.M, Bursa şehrinin yönetimi sırasında ihtiyaç duyulabilecek her türlü bilginin toplandığı ve sahadaki tüm polis ekiplerinin yönlendirildiği bir merkezdir. 155 Polis İmdat görevlileri, kamera izleyenler ve Haber Merkezi çalışanları olmak üzere aynı anda 20 Polisin görev yaptığı bir alandır. 155 Polis İmdat hattını arayan vatandaşlarımız ile direkt olarak irtibat kurularak, olayı seyrine göre ekipler en seri şekilde yönlendirilmektedir.

¹⁹² AKSOY Hakan, **Günü Yakala** Programı, AS Tv, 04.04.2012, Bursa

¹⁹³ "Önce İnsan" Modern Kent Bilgi ve Güvenlik Sistemi; İ.E.M. Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü tarafından hazırlanan tanıtım kitapçığı, 2005, S:4, 5, 6

Resim 6: MOBESE Komuta Kontrol Merkezi

Komuta merkezinde bulunan dev ekranlardan, { ekran boyutu toplamda 1005 INÇ ve her ekran 67 INÇ (172 cm) 15 x 172 cm = 2580 cm } şehrin uydu haritaları üzerinde, güvenlik güçlerinin hareket ve çalışmaları izlenmektedir. Şehrin önemli noktalarına yerleştirilen 130 noktada 336 adet kameradan anında alınan görüntüler, bu ekranlardan izlenebilmektedir. Sistem, Bursa Emniyet Müdürlüğü hizmetlerinde kullanılmakta olan yazılım projelerine bağlanarak, bu projeler tarafından, yönetime destek amaçlı üretilen rapor ve sorgulardan yararlanabilmektedir.¹⁹⁴ Söz konusu sistem, toplumsal olaylar, yangın, sağlık, tabii afet vb. durumlar için önem teşkil etmektedir. Sistem, Bursa'da meydana gelebilecek olağanüstü bir durumda, canlı görüntü alabilmek, durum tespiti yapabilmek ve süratle en doğru müdahaleyi sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bursa'da her gün birçok olay meydana gelmekte ve bazı durumlarda anında ve etkin müdahale yapılması gerekmektedir. K.K.M, bilgi-analiz-müdahale-yönetim işlemlerini 7 gün 24 saat sunabilmektedir.

Sistem, Bursa Valiliği ve Bursa Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan, Güvenlik ve Acil Durum Politikası analiz çalışmalarından sonra, günümüz şartlarına en uygun, teknolojik değişimlere paralel, diğer kurumlar ile entegrasyona uygun olarak geliştirilmiştir. Acil Durum Ekipleri; "Emergency" (emniyet, sağlık, itfaiye) her zaman

¹⁹⁴ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

olağandışı durumların oluşabilme ihtimalinin bilincinde olarak, gelişebilecek olaylara karşı bilinçlidirler. Olağandışı durumlar, deprem, yangın, sel, fırtına gibi doğal afetler olarak tanımlanabileceği gibi, trafik kazası, sıhhi risk, terör, şiddet gibi toplumsal içerikli olaylar olarak da tanımlanabilir.¹⁹⁵

Bu tür durumlarda, K.K.M.'nin profesyonel karar verici, koordine edici ve müdahaleci mekanizmaları harekete geçmekte ve acil durum prosedürlerini harekete geçirmektedir. Bu şekilde yaşam kurtarmak, zararları önlemek ve planlı operasyon düzenlemek mümkün olacaktır. K.K.M, karşılaşılan tehlikenin boyutunu, terör veya şiddetten doğan zararın analizini, mümkün olan en kısa zaman içinde çıkartabilen sistemler bütünüdür. Acil durumlarda ilk müdahale ve planlama çok önemlidir. Herhangi bir olay olduktan sonra, ya da olmadan önce, yapılacak sağlıklı planlama, acil durum operasyonunun boyutunu etkileyecektir. Sistem kaynakların israf edilmesini, toplumsal paniği engelleyecektir. Acil durum ve olaylarda, hızlı yanıt, müdahale öncesi hazırlık ve etkili müdahale önem taşımaktadır.

İzleme Merkezleri "MOBESE Bursa" Projesinin en önemli parçalarından biridir. Bölge Görüntüleme, Araç Takip Sistemleri ile birlikte entegre olarak faaliyete geçirilmiştir. İzleme Merkezleri, Komuta Kontrol Merkezlerinin küçük birer prototipidir. İzleme Merkezleri il merkezinde bulunan Polis Merkezlerinde ve Emniyet Müdürlüğü birimlerinde toplamda 23 tane izleme merkezi vardır. 8 Emniyet birimi de kendi konularını ilgilendiren olayları takip için tüm kameralardan faydalanacaktır.¹⁹⁶

İzleme Merkezleri, K.K.M.nin küçültülmüş hali olup ana merkez tarafından yetkilendirilerek yetkileri çerçevesinde izlemeye ve müdahale etmeye haizdir. İzleme merkezleri bir anlamda özelde kendi sorumluluk alanlarını izlemektedirler.

4.6.2. Bölge Görüntüleme Sistemi (B.G.S) ve Görüntü Analiz Programı (G.A.P.)

Bölge görüntüleme sistemi, halkın yoğun olarak bulunduğu ve geçiş güzergâhı olarak bilinen yerlere konulan kameralar ile bu kameralardan alınan görüntülerin merkeze sürekli olarak aktarılıp kaydedilmesinden oluşmaktadır.¹⁹⁷

¹⁹⁵ AKSOY Hakan, **Günü Yakala** Programı, AS Tv, 04.04.2012, Bursa

¹⁹⁶ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

¹⁹⁷ "Önce İnsan" Modern Kent Bilgi ve Güvenlik Sistemi; İ.E.M. Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü tarafından hazırlanan tanıtım kitapçığı, 2005, S:18

Toplumsal olayların yoğun olarak görüldüğü Bursa’da, bu olayların en kısa sürede haber alınmasında, olayın büyüklüğünün belirlenmesinde ve gelişmelerin canlı olarak izlenmesinde olayın büyüklüğüne göre kuvvet kaydırılmasında ve yönlendirilmesinde önemli yararlar sağlayacaktır.

Bu bağlamda 130 noktaya 336 kamera yerleştirilmek suretiyle suç ve suçlularla etkin bir mücadele amaçlanmıştır. Kameraların tamamı Dome (360 derece hareket kabiliyetli) ve Zoom (Yakınlaştırabilme) özelliğine haizdir.¹⁹⁸ 10 gün süreli kayıt yapılmakla birlikte, hem MOBESE Merkezinden hem de İzleme Merkezlerinden aynı anda izlenebilmektedir. Kameralar IP Temellidir. (IP Kameralar gerekli noktalardan güvenliği uzaktan izlemek ve kayıt altına almak için internet veya network bağlantıdan faydalanarak kablolu veya kablosuz olarak kullanılabilmeye imkân sunan kamera teknolojisidir).

ccd kameralar	Dome kameralar
	
İp kamerlar (network kameraları)	kablosuz kameralar
	

¹⁹⁸ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

Resim 7: MOBESE Bölge Görüntüleme Kameraları

Sistem, PAL formatında, saniyede 25 kare hız ile QCIF, CIF, 2CIF, 4CIF boyutlarında MPEG4 veya H.264 veya daha yoğun sıkıştırma içeren video formatında IP ağına görüntü aktarmaktadır. Kameralar uygun bakış açısı ayarlanabilir, kızıl ötesi düzeltmeli mercek ile beraber tedarik edilmiştir.

Bir kamera en az 1600 x 1200 benek çözünürlüğünde olup en az 10X optik ve en az 160 dijital zoom özelliğine sahiptir. Yaklaşık olarak 450-500m mesafe uzaklıktaki şahısların yüzleri tanınacak netlikte görülebilmektedir. Bursa MOBESE kameraları 2009 yılında İngiltere’de yapılan yarışmada kapalı devre Tv kullanan sistemler içinde en iyi kamera seçilerek ödül almıştır.¹⁹⁹ Bu kamera görüntülerinin akıllı yazılımla birleştirilerek görüntü analizi kabiliyetinin bulunması Bursa KGYS Projesinin en önemli özelliğidir. Hareketli nesnelere algılama, şüpheli nesne tespiti, tanımlanmış alana girişin tespiti ve kalabalık tespiti gibi yazılımlar, olayların gerçekleşmeden önlenmesi için çalışacak yazılımlardır. “Tanımlanmış alana girişin tespiti” için oluşturulan yazılım aynı zamanda park yasağı yapan araçları da tespit ederek, KGYS Merkezi’nde alarm üretmesini sağlayacaktır. Görüntü analiz yazılımı, kameralar önünden geçen mavi renkli oto, kırmızı mont giymiş şahıs gibi sorgulamalar yapabilecektir. Ayrıca operatörlerin özel hayatla ilgili görüntü almasını engellemek için mahrem yerlerde perdeleme yapılacaktır (Resim 7).²⁰⁰

¹⁹⁹ AKSOY Hakan, Güneş Yakala Programı, AS Tv, 04.04.2012, Bursa

²⁰⁰ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

Resim 8: MOBESE Bölge Görüntüleme Sisteminde Perdeleme yapma

Bunun yanında; 1 Mayıs, Nevruz gibi miting dönemlerinde, Bursa'da yapılacak önemli toplantı ve etkinliklerin yapıldığı günlerde günlük görüntülerine ihtiyaç duyulan noktaların hızlı ve minimum gereksinimle izlenebilmesi için Kablosuz Kamera Sistemi mevcuttur. 3-4 saat gibi kısa bir sürede kurulabilen bu sistemin çalışabilmesi için kurulumun yapılacağı bölgede görüntülerin aktarılabileceği bir merkeze ihtiyaç vardır. Bu merkez bazen MOBESE Kamyonu bazen çevredeki herhangi bir yerleşke olabilmektedir. Kablosuz kameradan alınan görüntüler genelde MOBESE kamyonu veya oluşturulan kriz merkezine aktarılıp buradan gerekli müdahale ve yönlendirme yapılabilmektedir. Ayrıca alt yapı çalışmaları devam etmekte olan sistemde, MOBESE Merkezine yerleştirilen kablosuz sistem ve polis helikopterine yerleştirilen alıcı vasıtası ile helikopter üzerindeki kamera görüntüleri MOBESE merkezine aktarılmaktadır. Proje sayesinde 40 Km yarıçapında bir alandan MOBESE merkezine görüntü indirilebilmekte ve yönetilebilmektedir.

Şekil 6: Kablosuz Kamera Sistemi İle Bölge Görüntüleme

Bölge görüntüleme sistemi, kanunlara aykırı olarak yapılacak olan toplantı ve gösterilerde, kimlik ve suç tespitine yönelik olarak kullanılabilir, plaka tanıma sistemleri ile entegre olarak çalıştırılabilir, asayiş hizmetlerine yönelik olarak da fayda sağlayacak ve özellikle asayişe müessir suçlara meyilli olanlar üzerinde caydırıcı etki bırakabilecek bir sistemdir.²⁰¹

Toplumsal olaylar ve kanuna aykırı şekilde beklenmeyen durumlarda ortaya çıkan gösterilerde, bölge görüntüleme sistemi ile bölge hakkında ayrıntılı bilgi alınarak, güvenlik önlemleri ile ilgili kararların hızlı şekilde alınması sağlanacaktır.

Adli olaylar, kapkaç, hırsızlık, vb. polis birimleri tarafından, sıcak takip yapılması gereken durumlarda, Komuta Kontrol Merkezi Görevlileri, Bölge Görüntüleme Sistemi ile aldığı bilgiler doğrultusunda saha ekiplerini yönlendirecektir.

Deprem ve tabii afet durumlarında, il yönetiminin durumu anlaması, zarar tespit işlemleri, yardım ve kurtarma organizasyonları açısından, Bölge Görüntüleme Sistemi önem taşımaktadır.

4.6.3. Plaka Algılama ve Tanıma Sistemi (P.T.S.)

Plaka Algılama Sistemi; Bursa ilinin önemli geçiş güzergâhlarına yerleştirilmiştir. Çalıntı veya suça karışan araçların tespit edilmesi, tescil, muayene ve ceza gibi problemleri olan araçların plakalarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Kameraların yerleştirilmesinden ve bu kameralardan alınan verilerin, otomatik bir sistem çerçevesinde sorgulanıp, araçlar hakkında bilgi toplanmasından oluşmaktadır.

Plaka Algılama Sistemi ile trafikte seyir halinde bulunan araçların çalıntı olup olmadığı çok kolay bir şekilde anlaşılabilir gibi trafik ile ilgili birçok istatistikî veri de otomatik olarak elde edilmektedir. Özellikle araç hırsızlığının çok yoğun olduğu illerde, önemli faydalar sağlayan bir uygulamadır. Belirli geçiş noktalarına kurulan bu sistem ile suçla mücadelede önemli başarılar sağlanmaktadır.²⁰²

Plaka Algılama Sistemi; Bursa ilinin önemli geçiş güzergâhlarına yerleştirilmiş 13 noktada toplam 61 adet sabit kameradan oluşmaktadır. Bu sayede çalıntı veya suça karışan araçların tespit edilmesi amaçlanmıştır.²⁰³ Kameralardan geçen araç plakalarının

²⁰¹ AKSOY Hakan, **Günü Yakala** Programı, AS Tv, 04.04.2012, Bursa

²⁰² "Önce İnsan" Modern Kent Bilgi ve Güvenlik Sistemi; İ.E.M. Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü tarafından hazırlanan tanıtım kitapçığı, 2005, S:20

²⁰³ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

fotoğrafi çekilerek sonrasında bu fotoğraf, text (yazıya) dönüştürülmekte akabinde çalıntı araçlar projesi üzerinden otomatik sorgulama yaparak, araç çalıntı veya polis tarafından aranan bir oto ise MOBESE Merkezine alarm vermektedir. Bunun sonrasında ise ekipler güzergâha göre yönlendirilerek aracın alınması sağlanmaktadır. Bir araç için fotoğrafın çekilmesinden sonra plaka tanıma süresi 0,5 sn'den daha kısadır. Sistem 180 km/saat hıza kadar seyir halindeki araçların plakalarını, belirtilen hız ve doğruluk ile tanımaktadır. Ayrıca sistemde kullanılan her bir bilgisayar, saniyede en az 10 görüntü analiz edebilecek şekilde dört kamerayı denetleyebilir ve istenmesi durumunda saniyede 25 resme kadar arttırılabilme özelliğine sahiptir.

Plaka Tanıma Sistemi, çalıntı veya suça karışan araçların tespit edilmesi, tescil, muayene ve ceza gibi problemleri olan araçların plakalarının tespiti için çözüm üretir. Özellikle araç hırsızlığının çok yoğun olduğu merkezlerde önemli faydalar sağlayan bir uygulamadır.

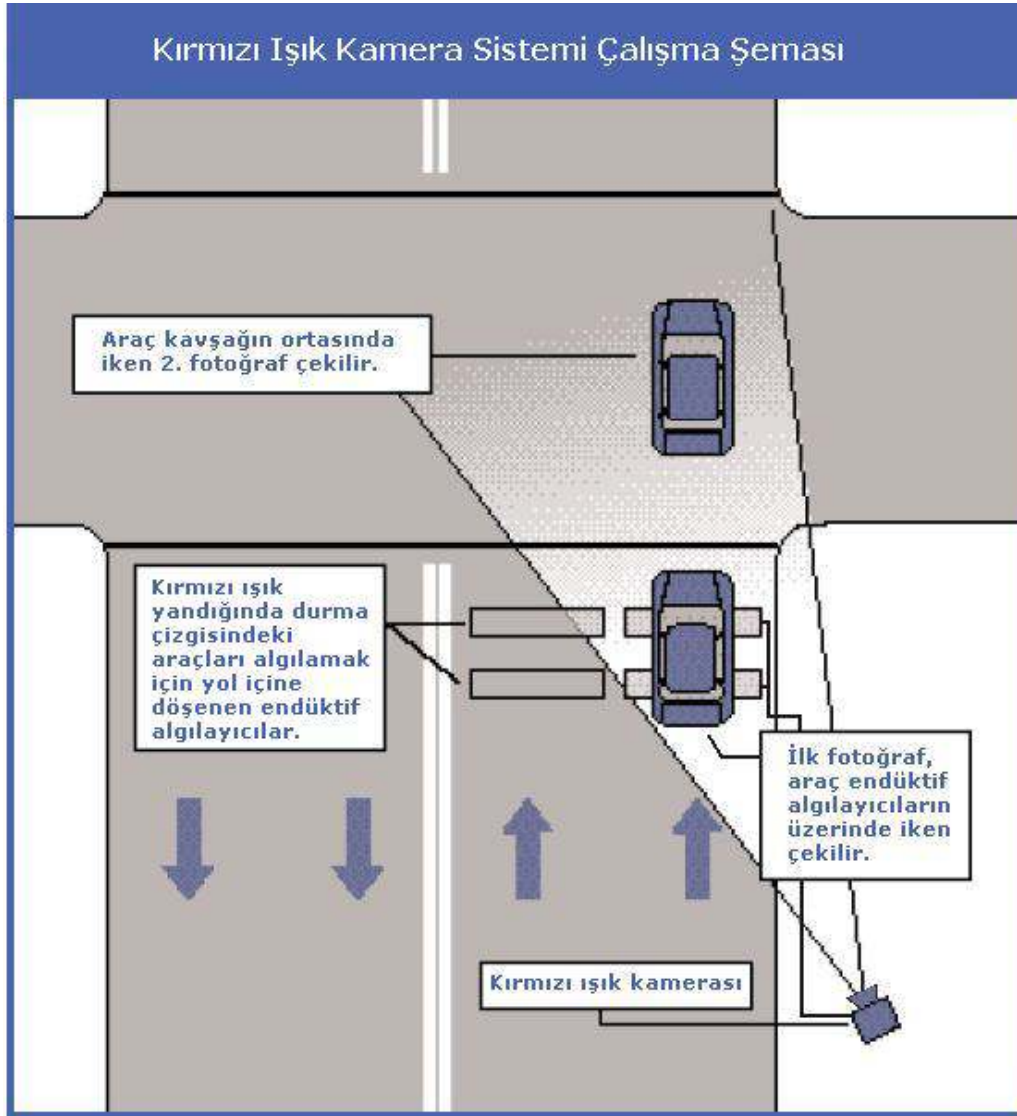
Resim 9: MOBESE Plaka Algılama Sistemi

Ayrıca veri tabanına kaydedilen plakalar ve resimler, istendiği kadar sistemde tutularak, kaçakçılık-istihbarat ve terör polislerinin bu verileri en az 3 aylık geriye doğru sorgulayabilmesine imkân tanımaktadır.²⁰⁴

²⁰⁴ AKSOY Hakan, Günü Yakala Programı, AS Tv, 04.04.2012, Bursa

4.6.4. Kırmızı Işık ve Hız Sınırı İhlal Sistemi (K.İ.S. – H.İ.S.)

Şehrin önceden tespit edilen cadde ve kavşaklarına yerleştirilen kameralar tarafından kırmızı ışık ve hız sınırı ihlali yapan araçların tespiti ile KGYS Merkezindeki görevlilerin uyarılmasını sağlayan sistemdir. Bursa ilinde Kırmızı Işık İhlal Sistemi, ışık ihlali neticesinde en fazla kaza olan ve trafiğin en fazla kilitlendiği 6 kavşağa yerleştirilmiştir. Hız Sınırı İhlal Sistemi de yine aynı özelliklere göre özellikle kural ihlali nedeniyle trafik kazalarını fazla olduğu 9 Noktaya yerleştirilmiştir.²⁰⁵ Bu sistemde ceza yazılması gereken sürücülere cezai işlem KGYS binasında, Trafik Denetleme Şube Müdürlüğüne bağlı Ceza İşlem Büro Amirliği görevlilerince yapılmaktadır.

Şekil 7: Kırmızı Işık Kamera Sistemi Çalışma Şeması

²⁰⁵ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

Kırmızı Işık İhlal Sistemde, çözünürlüğü en az 1600 x 1200 olan sayısal fotoğraf makinesi ve 1600 x 1200 benek çözünürlüğünde video kameralar kullanılmıştır. Normal şartlar altında (Aydınlık şiddeti 500 lux, dur çizgisinin belirgin olması ve yağışsız ve sissiz hava şartlarında) sistem kırmızı ışık ihlali yapan araçları en az % 99 oranında tespit edecek ve fotoğraflarını çekmekte olup çekilen fotoğraflardaki plaka okuma doğruluk oranı ise en az % 90'dır.

Resim 10: EDS İkaz Levhası

Sistem en az 4 şerit yol genişliğini kapsamakta olup her bir şerit için hız ihlal kaydı oluşturmaktadır. Kamera görüntü içerisinde trafik ışıklarını ve işaretin kırmızı, sarı veya yeşil olduğunu gösterecek şekilde yeterli görüş açısına sahiptir.

Kameranın çekim hızı yanıp sönen ışığın durumunu tespit etmeye yetecek şekilde uygun süreye sahiptir. Aynı anda birden fazla aracın ihlal durumu da dahil tüm ihlallerde en az iki adet görüntü almaktadır. Görüntüler arasındaki süre en az 0,5 s den 5 saniyeye kadar 0,1 saniye aralıklarla ayarlanabilmekte, her iki görüntü farklı sayısal işaretlerle açıkça tanımlanabilmektedir.

Kameralar kızılötesi teknolojiye uyumlu olup ardışık görüntüler arasındaki geçiş süresi 100 ms den azdır. İhlali yapan aracın görüntüsü, aracın marka ve modelini belirlemeye yardımcı olacak şekilde aracı net bir şekilde göstermektedir.

Kırmızı ışık ihlal sistemi; yaptığı tespitleri anında K.K.M.ne iletmektedir. İletişim altyapısında bir sorun yaşandığı durumlarda, bilgileri kendi üzerinde en az 48 saat saklayacaktır.

Kırmızı Işık İhlal Sistemi; ihlale ilişkin kavşak adı, kamera numarası, zaman, çekim zaman aralığı, kırmızı ışığın yanma zaman bilgisi ve araç hızı bilgileri vermektedir.²⁰⁶

Hız İhlal Sistemi, her bir şerit için hız ihlal kaydı oluşturulabilmektedir. Normal şartlar altında (Aydınlık şiddeti 500 lux, Yağışsız ve sissiz hava şartlarında) hız ihlali yapan araçları en az % 99 oranında tespit edip fotoğraflarını çekmektedir. Çekilen fotoğraflardaki plaka okuma doğruluk oranı ise en az %95'dir.

Resim 11: MOBESE Hız İhlal Sistemi

Sistemin hız ölçme aralığı en az 1-300 Km/saat aralığında, hız sınırı eşik değerleri her bir şerit için ayrı ayrı ayarlanabilmektedir. Hız ihlal Sistemi algılanan aracın ihlal görüntüsünü 10 ms içerisinde çekip K.K.M.ne iletmektedir.

4.6.5. Araç Takip Sistemi (A.T.S)

Araç Takip Sistemi, Bursa Emniyet Müdürlüğü araçlarının, sayısal harita üzerinden izlenmesi ve yönlendirilmesi için geliştirilmiş, Coğrafi Bilgi Sistemleri tabanlı bir projedir. İlk defa 1999 yılında BEMTAP Projesi ile hayata geçirilmiştir. İletişim alt yapısı olarak GPRS teknolojisi kullanılmaktadır. Yazılım ve mobil donanım

²⁰⁶ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

birimlerinden oluşmaktadır. Proje, adından da anlaşıldığı gibi Coğrafi Bilgi Sistemleri, Yönetim Bilgi Sistemleri (GIS / MIS), Karar Destek Sistemleri entegrasyonudur.

Bursa'da Araç Takip Sistemi kapsamında 320 polis aracına araç takip cihazı yerleştirilmek suretiyle cep telefonu şebekesi üzerinden takibati yapılmaktadır. Buda Bursa'da devriye görevi yapan araçların %65'ine yakındır.²⁰⁷

Araç Takip Sistemi, mobil iletişim teknolojisinin kamu hayatındaki önemi çerçevesinde, emniyet hizmetlerinin de teknolojiye uygun bir hızda gelişmesini sağlamak, olaylara en kısa süre içinde müdahale etmek, kişi hak ve özgürlüklerini ön planda tutarak vatandaşa en iyi güvenlik hizmetini sunabilmek ve "toplum destekli polis" olgusunun yerleşmesi gibi hedefler için tasarlanmıştır.²⁰⁸

Resim 12: MOBESE Araç Takip Sistemi

K.K.M, karakollar, ilçe merkezleri, mobil karakol üniteleri ve polis ekipleri tarafından alınan ve yönlendirilen ihbarlar 320 ekip aracında bulunan PDA cihazlarından görülebilmektedir. Bu cihazlar "GPRS" ile birbirleriyle ve merkez ile haberleşmektedirler. Diğer ekip araçlarının yerlerini tespit edebilme, mesajlaşma, ihbarları yönlendirme, ekip araçlarını yönetebilme imkânı bulunmaktadır. Sayısal harita üzerinde ihbarlarla birlikte alınan konum bilgisi, olay yeri, bölgeye ait bilgiler, önemli yerler katmanlar halinde bulunmaktadır.

²⁰⁷ AKSOY Hakan, **Günü Yakala** Programı, AS Tv, 04.04.2012, Bursa

²⁰⁸ "Önce İnsan" Modern Kent Bilgi ve Güvenlik Sistemi; İ.E.M. Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü tarafından hazırlanan tanıtım kitapçığı, 2005, S:8-9

Araç takip ve diğer projelerden elde edilen bilgiler, “genel ve yerel polis”in suç aydınlatmasına yardımcı olmaktadır. Veriler, suç analizi konusunda yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır. Suç analizi çalışmaları, bilgisayar destekli emniyet hizmetleri, güvenlik sevk ve yönetim sistemleri için önem taşımaktadır. Yazılım programları ile ekip otosu izleme, il, ilçe, mahalle, cadde, sokak bazında suç haritaları ile çalışabilme özellikleri bulunduğundan dolayı, suçların nokta olarak haritalanması (Geocoding) mümkündür. Yer, olay, zaman, ilişki analizleri de yapılabilmektedir. Ayrıca, suçların yoğun işlendiği bölgelerde suç yoğunluğu ve bölge ilişkileri hakkında fikir verebilecek sıcak nokta (Hotspot Analysis) ve yakınlık (Proximity) analizleri de yapılabilmektedir. Bu verilerden yola çıkarak, suç verileri görsel ve anlamlı hale dönüştürülerek, yönetime yardımcı olmaktadır.

4.6.6. Mobil Araç Sorgulama Sistemi (M.A.S)

Suçlu ve zanlıların yakalanmasında, bilgi ve zaman ayrılmaz iki parametre olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede sistem, Bursa iline ait suç ve suçlu bilgilerini merkezi bilgi havuzunda toplamaktadır.²⁰⁹

Emniyet Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı tarafından, ülke genelinde hizmetler sunmak üzere oluşturulan, diğer bilgi havuzlarından sorgulama yapabilme kapasitesiyle hizmet sürelerini, zaman bakımından en kısa süreye çekebilecek şekilde tasarlanmaktadır.

Polis araçlarındaki PDA cihazlarından, “Mobil Karakol” ünitesi üzerinden, K.K.M’ den, kimlik tespit sorgulamaları, aranan şahıslar sorgulamaları, çalıntı araç sorgulamaları, pasaport, ehliyet, araç tescil ve ruhsat sorgulamaları da yapılabilmektedir.

Mobil Araç Sorgulama Sistemi sayesinde Bursa’da 50 ekipte taşınabilir bilgisayar bulunmaktadır. Bu bilgisayarlar askeri özelliklerde üretilmiş olup belirli bir yükseklikten düşmeler ve üzerine sıvı dökülmelerine karşı dayanıklıdır. Bursa ilindeki araçlara ayrıca parmak izi okuyucu ve barkot okuyucu aparatlar yerleştirilerek gelecekte planlanan T.C. Kimlik No yerine kimliklere barkot numarası yazma uygulamasına hazırlık yapılmıştır. Mevcut Polis araçlarına yerleştirilen ve yukarıda bahsi geçen cihazlar marifetiyle, ekipler hareket halinde iken dahi takip etmiş oldukları kişi veya

²⁰⁹ Önce İnsan” Modern Kent Bilgi ve Güvenlik Sistemi; İ.E.M. Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü tarafından hazırlanan tanıtım kitapçığı, 2005, S:10-11

olayla ilgili bilgilere anında ulaşabilmektedir. Bununla birlikte bu cihazları kullanmak suretiyle, merkezin kendisine yazmış olduğu mesajları alabilir ve kendisi de merkeze veya ilgili diğer bir ekibe mesaj gönderebilir. Özellikle PDA cihazı olan ekipler olay yerine seyir halinde iken dijital harita üzerinde kendisinin ve diğer yakın ekiplerin pozisyonunu da görebilmektedir. Mobil sorgulamalar, “şüphelilerin” karakol ortamına götürülmeden, durumlarını tespit etmeye yaramakta olup, ekip faaliyetlerine ekstra bir hız kazandırmaktadır.

Suçların aydınlatılmasında, vatandaşın Emniyet ile olan işlerinde hız kazandırıcı unsurlar olarak kullanılmakta, plaka algılama bilgi havuzlarından yapılan sorgulamalar Emniyet görevlilerinin çalışmalarına hız kazandırmaktadır.

Mobil sorgulamalar, istatistik bilimi açısından da önem taşımaktadır. Sorgular sayılara dökülerek, Bursa genelinde suç bilgileri ile Türkiye geneli karşılaştırma ve analizleri yapılacaktır.²¹⁰

Resim 13: Mobil Araç Sorgulama Sistemi

²¹⁰ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

Sistemin kabiliyetleri arasında, şüpheli/ Sahte kimlik sorgulama, yazılı ve sözlü mesaj gönderme ve acil yardım isteyebilme özellikleri vardır.

Bunların yanında sisteme dâhil olan ekip araçlarından ve mobil ünitelerden, tescil bilgi havuzunda kayıtlı araçların sorgulanması yapılabilmektedir. Araçlara ait sahiplik bilgileri, renk, marka, model, motor ve kayıt numaraları, satılma ve devir bilgileri alınabilmektedir. Bu bilgiler, gerek plaka algılama sistemi ile entegre olarak, gerekse çalınan araçların bulunmasında önem taşıyan bilgiler olarak değerlendirilmektedir. Yapılan çalışmalar, kapkaç, çalınma, kaçak araç ithal etme gibi suçların soruşturulması için gereklidir.

Araç Tescil Sorgulaması çerçevesinde, sisteme dâhil olan ekip araçlarından ve mobil ünitelerden, tescil bilgi havuzunda kayıtlı araçların sorgulanması yapılabilmektedir. Araçlara ait sahiplik bilgileri, renk, marka, model, motor ve kayıt numaraları, satılma ve devir bilgileri alınabilmektedir.

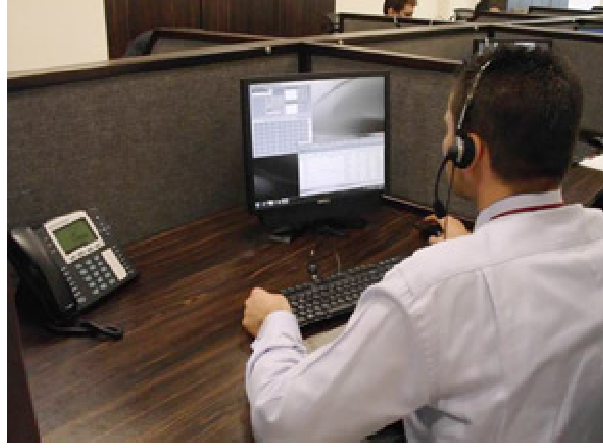
Bu bilgiler, gerek plaka algılama sistemi ile entegre olarak, gerekse çalınan araçların bulunmasında önem taşıyan bilgiler olarak değerlendirilmektedir. Yapılan çalışmalar, kapkaç, çalınma, kaçak araç ithal etme gibi suçların soruşturulması için gereklidir.

4.6.7. Çağrı Yönetim Sistemi

Çeşitli kaynaklardan gelen bilgiler ışığında güvenlik kuvvetlerinin olay yerine sevk ve idaresini düzenleyen, süreç dahilinde personelin ve uygulamayı kullanan diğer kurum kullanıcılarının birbirleri ile etkileşimini sağlayan Coğrafi Bilgi Sistemi ile desteklenmiş bilişim sistemidir.²¹¹

- Çağrılarının kaydı, takibi ve seviyelendirilmesi,
- Çağrı kaydının fotoğraf bilgisi ile desteklenmesi,
- Çağrı ile ilgili diğer personel veya kamu kurumlarına telsiz, uygulama yazılımı, VOIP üzerinden eş zamanlı iletişim imkânı (110, 112, TEDAŞ vb.),

²¹¹ http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=5&mobese-projesi Erişim Tarihi: 12.12.2012

Resim 14: Çağrı Yönetim Sistemi

- Çağruların açılmasından kapatılmasına kadar yapılan işlemlerin bir bütün halinde izlenebilmesi (Adli Olaylarda delil niteliğinde),
- Çağrıya sevk edilecek ekiplerin belirlenmesinde Coğrafi Bilgi Sistemi desteği (Hangi ekip olay yerine yakınsa o ekibin sevk edilmesi),
- Ekiplerin sayısal harita üzerinde takibi ve yönlendirilmesi,
- Bekleyen çağrılar, açık ihbar, görev, sevk için yöneticinin uyarılabilmesi,
- Ekip ve yaya devriyelerin, gerçekleştirilen telsiz muhaberesi sonucu not alma ihtiyaçlarının giderilmesi,
- Günlük, haftalık ve aylık olarak grafik, asayiş ve performans raporları elde edilebilmesi (Örneğin: ekiplerin olay yerine intikal süreleri, olay yerinde kalma süreleri ile bir ekibin ortalama kaç olaya gittiğini ölçmek, suç haritası çıkartmak gibi),
- Birimde alınan çağrılarla ilgili, asılsız ihbarlar 2 yıl, işlenen suçlarla ilgili ihbarlar ise, suçun mahiyetine göre yönetmelikte belirtilen süreler göz önüne alınarak 2 DVD ye kaydedilerek arşivlenmektedir.

Bursa ilinde yaz aylarında çağrı merkezlerine gelen ihbar sayısı günlük 1200-1500 civarında iken kış aylarında bu sayı 600-800 ihbar seviyesine kadar düştüğü

gözlenmiştir. Ayrıca yazılım ile çalışanların kaç ihbar aldıkları, kaç dakika konuştukları, kaç dakikada yönlendirdiği gibi performanslar ölçülebilmektedir.²¹²

4.7. BURSA MOBESE SİSTEMİNİN SUÇU ÖNLEMEDEKİ ETKİLERİ

Bursa Emniyet Müdürlüğü'nden alınan verilere göre;

P.T.S. sistemi kullanılarak Bursa ilinde 2011 yılı içerisinde 84 adet çalıntı, Yakalamalı Hacizli aranan araç tespit edilmiş ve haklarında yasal işlemler yapılmıştır. 2012 yılı içerisinde 60 aracın çalıntı ya da aranan araçlardan olduğu tespit edilmiştir,

Bölge görüntüleme kameraları sayesinde, meydana gelen Asayiş olayları ile ilgili olarak, olayların aydınlatılması ve delil olarak mahkemelere sunulmak üzere 2011 yılı içerisinde toplam 418 Asayiş olayı, 2012 yılı içerisinde ise 679 Asayiş olayı ile ilgili KGYS kameralarınca tespit edilen görüntüler kullanılmıştır.

Bölge görüntüleme kameraları sayesinde 2011 yılı içerisinde 486, 2012 yılı içinde ise 393 basın açıklaması, 2011 yılı içinde 450, 2012 yılı içinde 400 İzinli Açık Hava Toplantısı ve Toplumsal Olayda kamera tespitinden yararlanılmıştır.

Bursa KGYS sistemi sayesinde 2011 yılı içinde 22699 korsan kitap ve 9093 korsan CD yakalanmış, 2012 yılı içinde ise 14842 korsan kitap ile 4118 korsan CD yakalanmış ve yakalanan şahıslar adli mercilere teslim edilmiştir.

Bursa MOBESE den önce var olan BEMTAP Projesi de dâhil edildiğinde 2000-2012 yılları arasında Mobil Araç Sorgulama sistemi sayesinde yaklaşık 22.000 aranan şahıs adli mercilere teslim edilmiştir.

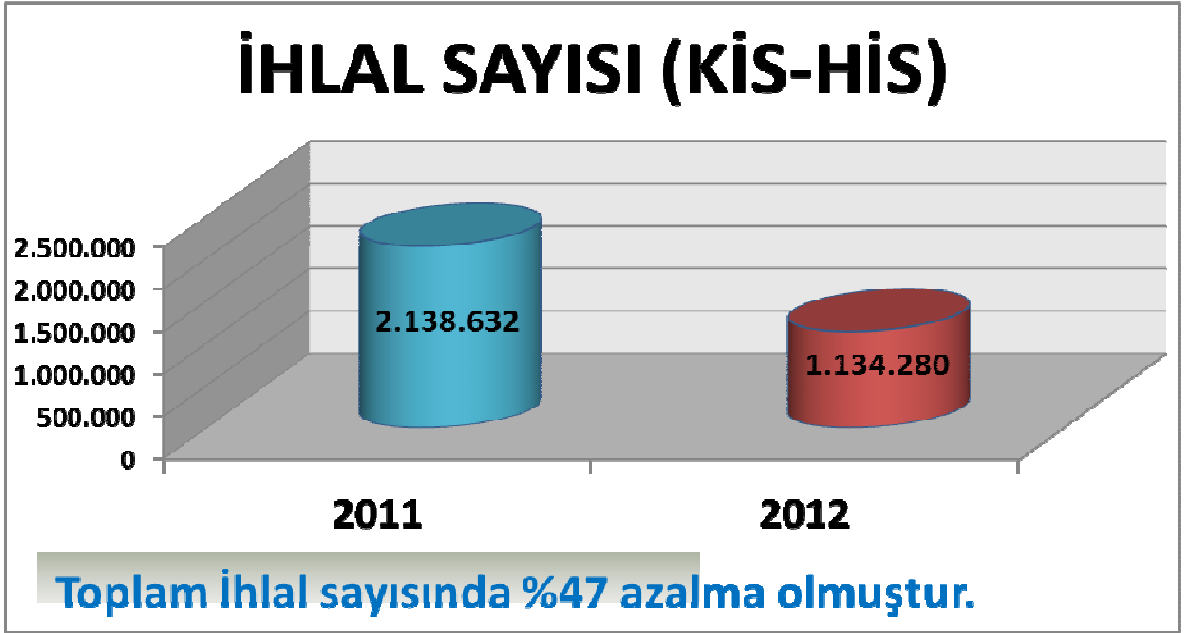
2011 yılı içerisinde 11.869 araç kırmızı ışık ihlali yapmış ve MOBESE sistemi tarafından 1.507.518TL ceza kesilmiş aynı tarihler arasında 15.427 araç hız ihlali gerçekleştirmiş ve 6.470.870TL para cezası kesilmiştir.

2012 yılı içerisinde 174.548 araç hız ihlali sistemince tespit edilmiş ve sürücülerine toplam 429.767.000TL idari para cezası yazılmıştır.

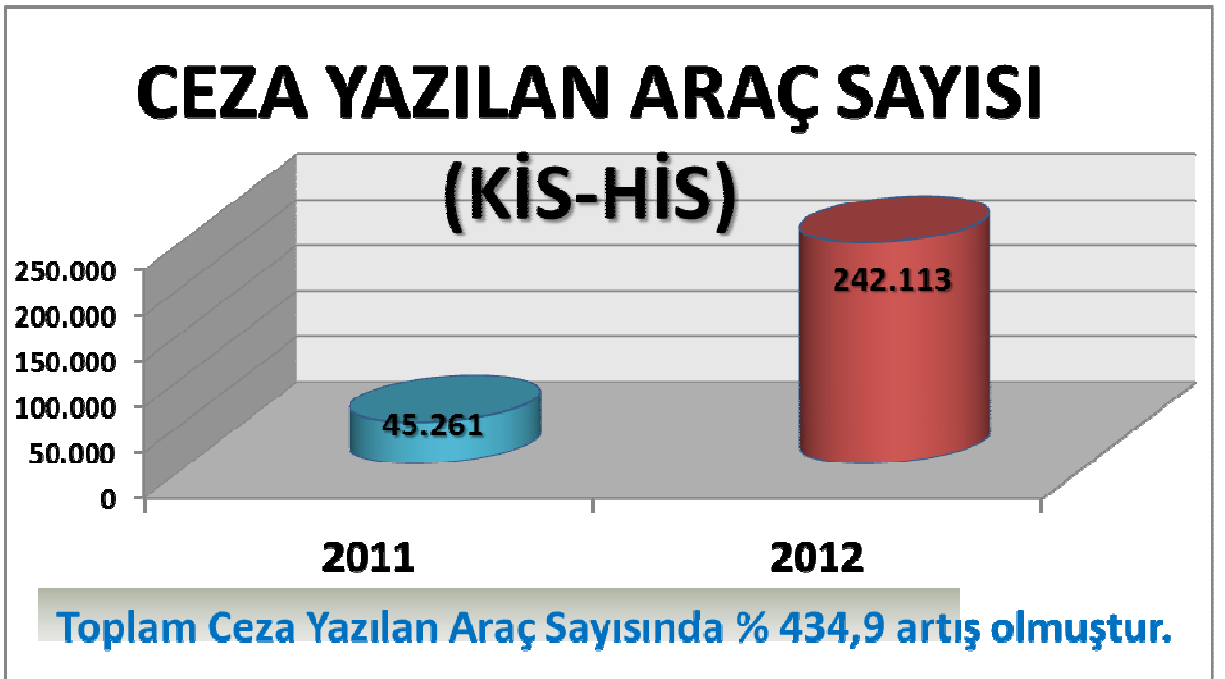
2012 yılında 62.576 araç sürücüsü kırmızı ışık ihlali gerçekleştirmiş ve toplam 9.568.000TL idari para cezası kesilmiştir.

²¹² AKSOY Hakan, Günü Yakala Programı, AS Tv, 04.04.2012, Bursa

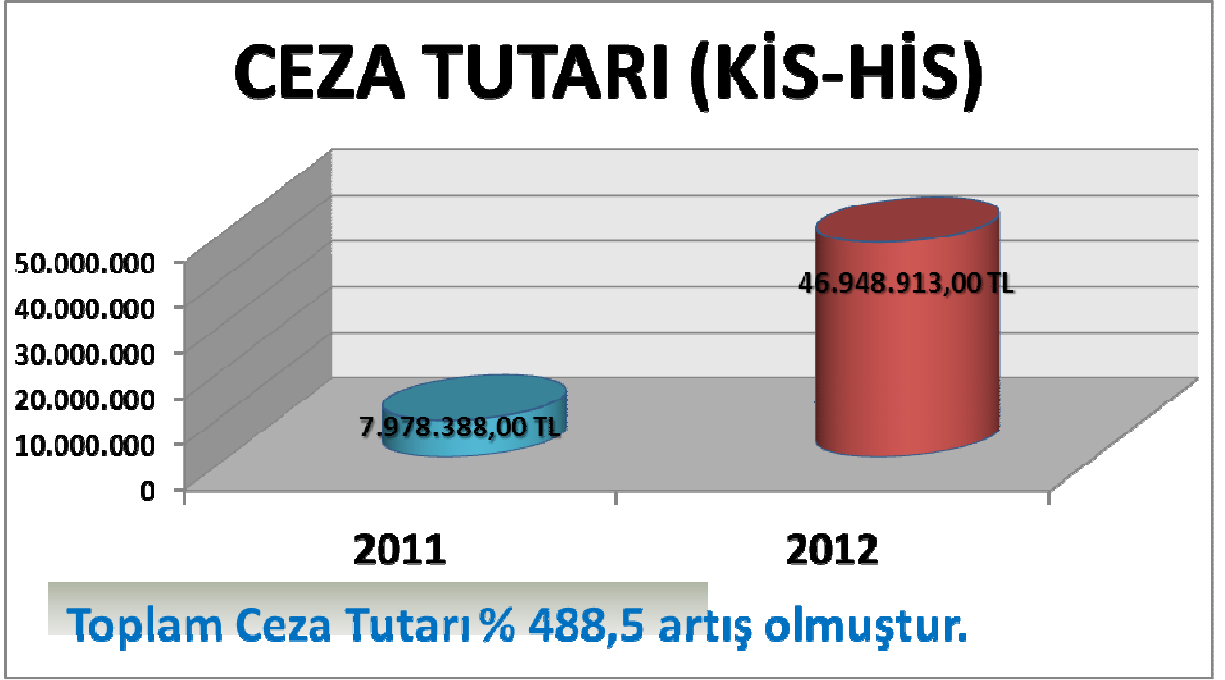
Grafik 2: MOBESE Tarafından Tespit Edilen Hız ve Işık İhlalleri

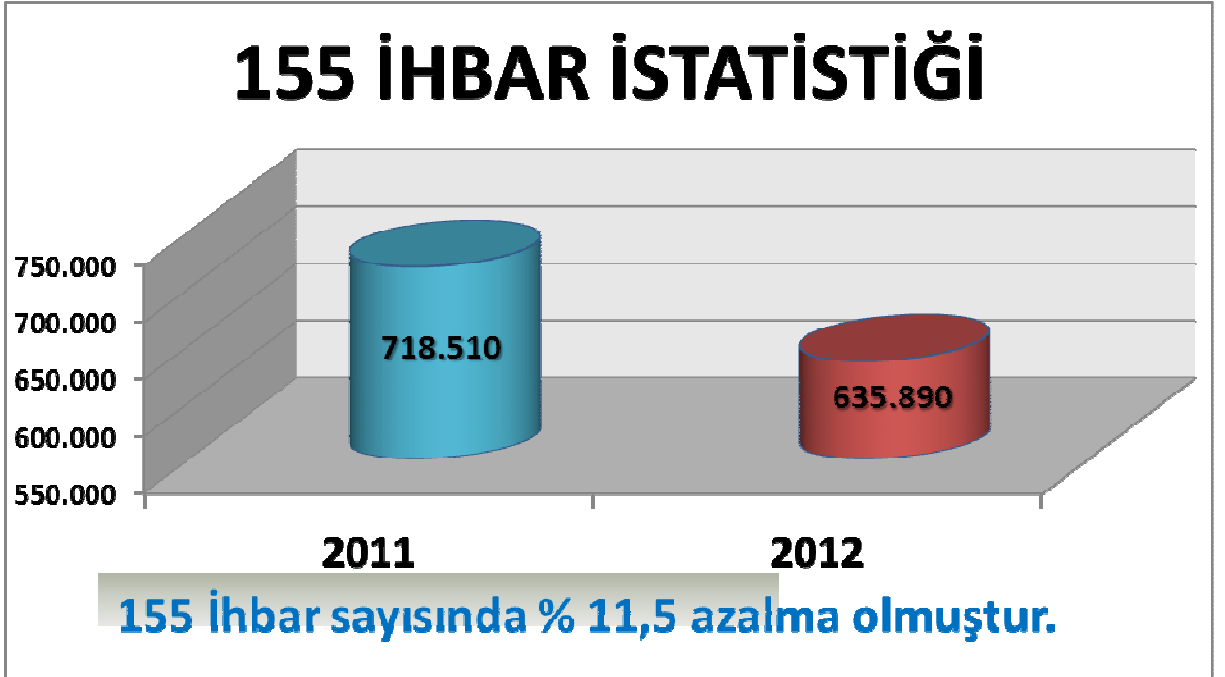
Grafik 3: MOBESE Tarafından Ceza Yazılan Hız ve Işık İhlalleri

Grafik 4: MOBESE Tarafından Yazılan Ceza Tutarları

Grafik 5: 155 İhbar Hattı İstatistiği

Tablo 10: MOBESE Öncesi ve Sonrası Bursa'da Trafik

CEZA NEDENİ	2010 YILI MOBESE ÖNCESİ	2011 YILI MOBESE SONRASI	FARK
ÖLÜMLÜ TRAFİK KAZASI	26	8	-18
YARALAMALI TRAFİK KAZASI	2180	2163	-17
MADDİ HASARLI TRAFİK KAZASI	4598	4770	+172
KIRMIZI IŞIK İHLALİ CEZA YAZILAN ARAC	3937	1880	-2057
HIZ İHLALİ CEZA YAZILAN ARAÇ	15995	26698	+1073

4.8. BURSA MOBESE SİSTEMİNİN FAYDALARI

Güvenlik hizmetlerinde etkinliğin ve verimliliğin artırılması, kaynak tasarrufunun sağlanması, polis yönetiminin kolaylaştırılması, sistemden elde edilen veriler ile geleceğin güvenlik planlamalarında karar destek sistemi olarak yararlanılması amaçlarına hizmet etmek için oluşturulan MOBESE Projesi kendi alanında ilk ve kapsamlı olması açısından sahip olduğu bazı özellikleri aşağıdaki gibi belirtmek mümkündür. Bu özellikler;

- a) Türkiye’de; GPRS, Fiber Optik, ATM, EDGE, ADSL, G-SHDSL, Metro Ethernet, Uydu ve Wi-Fi gibi farklı iletişim teknolojilerinin bir arada kullanıldığı, 9000 uçlu tek ve en büyük kamu network ağı MOBESE ile kurulmuştur,
- b) Ülkemizde; yüksek teknolojiye sahip şehir görüntüleme kameralarının kullanıldığı ilk kamu projesidir,

- c) Plaka Tanıma Sistemi, Türkiye’de ilk defa İstanbul’da uygulamaya konulmuştur. Daha sonra tüm MOBESE’lerde uygulanmıştır. Bursa MOBESE kameraları şuan en kaliteli kayıt yapan izleme kameralarıdır.(Full HD)
- d) Kriz ve Acil Durum Yönetimi kapsamında Türkiye’de ilk defa Komuta Kontrol Merkezi uygulaması MOBESE ile başlamıştır,
- e) GPS ve GPRS marifetiyle Polis ekiplerinin sayısal harita üzerinden takibi ve yönlendirilmesi, kamuda ilk defa MOBESE ile gerçekleştirilmiştir,
- f) Mobil Araç Sorgulama Sistemi ilk defa MOBESE ile hayata geçirilmiştir,
- g) Mobil Karakol Ünitesi ile ilk defa hizmet vatandaşın ayağına götürülmüştür,
- h) Tüm Polis Merkezi nezarethanelerinin kameralarla izlendiği ve görüntülerin kaydedildiği tek il İstanbul’dur,
- i) Asayiş ve Kamu Düzeninin sağlanması için önleyici tedbirleri güçlenmiştir,
- j) Gerçekleşen olayların çözümüne yönelik geriye dönük kayıtları incelemek ve hukuki deliller temin etmek kolaylaşmıştır,
- k) İstatistikî bilgi elde ederek suç haritası oluşturmak kolaylaşmıştır,
- l) Kırmızı ışık ve hız ihlali yapan araçlar deliller ile birlikte tespit edilmiştir,
- m) Mobil sorgulamalar ile şüphelilerin durumlarını Polis birimine götürmeden yerinde tespit ederek insan haklarına saygı artmıştır,
- n) Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde Polis-Halk ilişkilerini zedelemeyen yasadışı olayları önlemek ve toplulukların provokasyonla yönlendirilmelerine engel olmak gibi uygulamaları sağlamıştır.

MOBESE sistemi bir bütün olarak değerlendirildiğinde Projenin gerçekleşmesine bağlı olarak sağlanacak katkılar;

1. Otomasyon katkısı ile KGYS’nin analiz gücü sayesinde insana dayalı hatalar minimum seviyeye düşürülecek,
2. Kentin asayiş ve güvenliğine katkı sağlanacak,
3. Kritik bölge ve/veya tesislerin güvenliği artacak,

4. Trafik akış ve yoğunluğu izlenerek, problemler mümkün olduğunca otomatik olarak algılanacak gerekli tedbirlerin alınması sağlanacak,
5. Görüntüler tam/yarı otomatik olarak değerlendirilerek tedbirlere karşı hızlı ve etkin tedbirler geliştirilecek,
6. Geriye dönük kayıtlar araştırılarak hukuki deliller temin edilecek,
7. Erişebilir tüm kaynaklar ile hızlı etkin ve doğru müdahale yapılacak,
8. Ekip, araç, iletişim ortamı gibi kaynaklar verimli ve etkin maliyetle kullanılacak,
9. Sistem verilerine dayanan İstatistiklerin kullanılması sağlanacak,
10. Kullanım eksiksiz bir şekilde kayıt altına alınacak,
11. Olağan üstü durumlarda kaynaklar merkezden yönetilecek,
12. 155 sistemine gelen talepler hızlı ve etkin bir biçimde değerlendirilerek olay yerine sevk edilen ekiplere sürekli güncel bilgi akışı sağlanacak,
13. Merkez ile sahada görev yapan ekipler arasında doğru ve güncel bilgi akışı kurulacak,
14. E-devlet bileşenleriyle tam entegre ve refleksli yönetim modeli oluşturulacaktır.

MOBESE Projesinin hizmete geçmesinden sonra ilgili birimler tarafından bir takım hukuki ve idari düzenlemeler yapılarak EGM Bilgi İşlem Daire Başkanlığı bünyesinde “Mobil Uygulamalar Şube Müdürlüğü” kurulmuş ve Bakanlık onayı ile İl Emniyet Müdürlükleri Bilgi İşlem Şube Müdürlükleri altında da “Mobil Uygulamalar Büro Amirliği” oluşturulmuştur.

Türkiye'nin gözbebeği olan İstanbul ili MOBESE projesi açılışından bu yana 100'ün üzerinde yabancı heyet tarafından ziyaret edilmiştir. Proje Interpro, TÜSİAD - Türkiye Bilişim Vakfı ve Türkiye Halkla İlişkiler Derneği tarafından, e-Devlet ve teknoloji kategorilerinde “en iyi uygulama” olarak seçilmiş ayrıca Projenin bazı kısımlarını yerel yönetimler de model olarak çalışmalarında kullanmışlardır.²¹³

Emniyet Teşkilatı vermiş olduğu güvenlik hizmetinin kalitesinin arttırmak amacıyla faaliyete geçirdiği MOBESE Projesi aracılığıyla kendi personeli açısından da önemli kolaylıklar sağlamıştır. Özellikle Projenin kullanımı karmaşık bir yapı

²¹³ <http://mobese.iem.gov.tr/odullerimiz.html>

içermediğinden tüm personel tarafından rahatça kullanılabilmekte, karar destek sistemleri açısından yöneticilerin daha hızlı ve etkin karar vermelerini sağlamakta ve sorgulanabilir veri çeşidi ve miktarının artmasıyla (GBT, çalıntı araç - plaka ve adres vb.) veritabanı sorgularına erişim daha hızlı gerçekleşmesine imkân sağlamaktadır. Sağlanan kolaylıkların yanı sıra kırtasiyecilik ve buna harcanan zamanda % 90 oranında azalma kaydedilmiş, teknolojik anlamda mobil ekiplerin yetenekleri artırılmış ve vatandaş mağduriyeti azalmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz dünyasında tehdit unsurları çok geniş bir yelpazede ortaya çıkmaktadır. Geçmişte olduğundan daha farklı bir içerikle karşımıza çıkan güvenlik tehdidi çeşitliliğine yönelik geliştirilecek yaklaşım tüm sektörleri içine alan bütüncül bir yapıda olmalıdır. Bu bütüncül yaklaşım aynı zamanda teknolojik donanımlara, stratejilere ve organizasyonlara yapılacak yatırımları da ifade etmektedir. Diğer yandan şehir güvenliğinin sağlanmasında uygulanacak temel strateji, güvenliğe yönelik saldırıların oluşmadan önlenmesi, saldırı olması durumunda ise hızlı ve organize bir şekilde kurtarma ve iyileştirme çalışmalarının yürütülmesi ve servislerin eski haline getirilmesi olmalıdır. Bu anlamda etkili teknolojilerin ve kurumların görev sürecine dahil olmasıyla birlikte şehirlerdeki teröre ve farklı güvenlik tehditlerine karşı etkili çözüm stratejileri geliştirilebilecektir.

Geleneksel suç önleme yöntemlerinin; yalnızca ceza adalet sistemine odaklanması, kolluğun daha çok büyük suçlar konusunda uzmanlaşması ve adi suçlara yönelik yeterince ağırlık vermemesi, suçlara yönelik bütüncül çalışmaların yeterince yapılmamasını beraberinde getirmiştir. Bunun yanında suçların nedenlerinin reaktif yöntemlerle ortadan kaldırılmaya çalışılması, proaktif önleyicilik çalışmalarının yetersiz olması, çalışmaların kısa dönem için yapılması, sonuçlarının sürdürülebilir olmaması ve ceza adalet sistemindeki yetersizlikler, suçların önlenmesi ve kent güvenliğinin sağlanmasında bütünlük yöntemlerin gerisinde kalınmasına neden olmuştur.

Çağdaş yaklaşım, sorunlar oluştuğundan sonra bu sorunları baskı ve güç kullanarak kontrol altına alma yaklaşımından çok, sorunlar henüz oluşmadan önce problemlerin temel nedenlerini en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda esas olan, güvenlik problemlerinin oluşumundan önce bu sorunların oluşmasına kaynaklık eden zeminlerin ortadan kaldırılmasıdır. Bursa Kent Güvenliği Projesi ile hedeflenen, suçluya yönelik

müdahale tekniklerinin geliştirilmesinden ziyade, suçu meydana getiren unsurları ortadan kaldırmayı amaçlayan anlayışın yerleştirilmesidir.

Suçu meydana getiren unsurları ortadan kaldırmak ise sosyal hayatın içinde yer alan birçok farklı aktörün sorumluluğundadır. Güvenlik problemlerine yol açan nedenler incelendiğinde, toplum hayatının farklı yönlerinde yaşanan aksaklıklar göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, çağdaş güvenlik anlayışı, belediyelerden sivil toplum örgütlerine, sosyal hizmetten eğitime farklı kurum, kuruluş ve kişilerin ortak bir güvenlik vizyonu altında bir araya gelmesini gerekli kılmaktadır.

Güvenlik konusunda merkezi hükümetin yerel anlamdaki sorunları ve çözüm önerilerini ne derece temsil ettiği tartışmaya açık bir durumdur. Güvenlik problemlerine yol açan nedenler incelendiğinde, toplum hayatının farklı yönlerinde yaşanan aksaklıklar göze çarpmaktadır. Suç önleme çalışmaları, insani ve ekonomik yönden etkin yaklaşımları gerekli kılmaktadır. Kent güvenliği çalışmalarına ilişkin bir kültürün oluşması gerekmektedir. Bu bağlamda, çağdaş güvenlik anlayışı, belediyelerden sivil toplum örgütlerine, sosyal hizmetten eğitime kadar farklı kurum, kuruluş ve kişilerin ortak bir güvenlik vizyonu altında bir araya gelmesini gerekli kılmaktadır.

Özellikle büyükşehirlerde yaşayan insan sayısının sürekli artmasına ve çeşitli Sosyo-Ekonomik sebeplerle nüfusun çeşitlilik kazanmasına bağlı olarak güvenlik konusundaki çözümlerin önemi her gün artmaktadır. Kişisel özgürlükten ve özel hayatın korunması ile suç hareketlerinin gözden kaçması arasındaki dengeyi ayarlayan bir zeminde geliştirme stratejisine sahip olacak Kent Güvenlik Yönetim Sistemi'nin, tüm şehirler için çok önemli bir karar destek sistemine altlık oluşturmaktadır

MOBESE sistemi suçu önlemede etkili bir sistem olduğu yapılan araştırmalarca ispat edilmiştir. Özellikle trafik suçlarının azalmasına çok etki etmiştir. Tablo 10 incelendiğinde Bursa ilinde de görüleceği üzere MOBESE sistemi devreye girmeden önce meydana gelen ölümlü trafik kazaları ile yaralamalı trafik kazaları azalmıştır. Bunu yanında kırmızı ışık ihlal sistemleri birlikte Bursa genelinde yazılan kırmızı ışık ihlal cezasında bariz oranda azalma olmakla birlikte hız limitlerini aşan sürücülere yazılan ceza sayısında da artış gözlenmektedir.

KGYS ile birlikte şehrin birçok yerinde 7/24 otomatik olarak trafik denetimi yapılması sayesinde yapılan ihlallerin otomatik olarak tespit edileceği ve bunun sonucu olarak tutulan tutanak ile kesin delil niteliği taşıyan görüntü ve fotoğraf kaydıyla

beraber, cezadan kaçış ihtimalinin olmaması en önemli caydırıcılığı sağlamaktadır. Kent Güvenlik Yönetim Sistemleri trafik güvenliği açısından suç sürücüler üzerinde olumlu bir caydırıcı etki yarattığı açıkça görülmektedir. MOBESE'ler günümüzde iyice yaygınlaşmış olup, kamuya açık hemen her alanda kullanılmaktadır. Teknolojik gelişmelerin her alana etki etmesine paralel olarak Emniyet Birimlerinin suç önleme ve suçla mücadele adına bu tür imkânlardan yararlanması doğal bir yöntem olarak kabul edilmelidir.

Resmi gazetenin 25.02.2011 tarih ve 27857 (Mükerrer) sayısında yayınlanarak yürürlüğe giren ve Torba yasa olarak bilinen 6111 sayılı kanunun 60.maddesinde MOBESE ile ilgili bir düzenleme yapılmıştır. 2918 sayılı Kanuna Ek 16. Madde eklenmiştir. Bu madde

“EK MADDE 16- Belediyelerce kendi bütçe kaynakları kullanılarak, karayollarında can ve mal güvenliğini sağlamak, düzenli ve güvenli trafik akışını temin etmek amaçlarına hizmet etmek üzere kurulmuş veya kurulacak elektronik sistemlerin Emniyet Genel Müdürlüğünce trafik ihlallerinin tespiti amacıyla kullanılması durumunda, aylık dönemler halinde yapılan tespitlere dayanılarak düzenlenen trafik idari yaptırım karar tutanaklarında yer alan trafik idari para cezasının % 30'u oranındaki tutar, izleyen ayın sonuna kadar Emniyet Genel Müdürlüğü bütçesinden ilgili belediyelere sistem kullanımı hizmet bedeli olarak ödenir. Demiştir.

Yasada belirtilen şartları yerine getiren belediyeler kendilerine yeni kaynak elde etmiş olacaktır. Ayrıca maddi destek yanında personel tasarrufunda da bulunmuş olacak ve trafik düzenlemeye planladığı personelini başka alanlarda kullanabilecektir.

MOBESE sistemi yerel yönetimler içinde kullanım alanları bakımından çok faydalı bir teknolojik sistemdir. Yerel yönetimler MOBESE sistemini sadece trafik cezalarından pay almak için değerlendirilmemelidir. MOBESE sistemlerine monte edilecek İnsansız Hava Araçları (İHA) sayesinde yerel yönetimler çok geniş alanlara dağılan su havzalarını kontrol edebilecekler, sorumluluk alanlarını her gün tarama yaparak kaçak yapılaşmanın tespitinde kullanabileceklerdir. Ayrıca aynı sistem sayesinde havadan fotoğraflama yapılarak imar çerçevesinde planlama yapılabilme kabiliyetleri artacaktır. İHA lar bunun yanında acil durum yönetimi içinde çok faydalı olacaktır. Doğal afetlerde ulaşılması gereken ve insan gücünün ulaşamadığı noktalara en kısa zamanda ulaşarak görüntü alınması kolaylaşacaktır.

Dünyada örnekleri olan insansız hava araçları (İHA), MOBESE sistemine monte edildiklerinde; İHA olarak kullanılan helikopterler sayesinde, emniyet teşkilatı toplumsal olaylarda olay yerini kuş bakışı daha net görebilmekte ve kalabalıkların yönetimi için grubun hareketlerini daha verimli olarak izleyebilmektedir. Ayrıca trafik düzenlemesinde trafik yoğunluğu, kaza ve yol koşullarını havadan izleyerek kontrol maliyetini düşürmektedir. Aynı şekilde şüpheli araçların takibinde de İHA' lar zamandan ve kovalamaca sonucu ortaya çıkabilecek personel kayıpları ile araç hasarlarından da tasarruf ettirecektir. Buna yakın bir uygulama halen İzmit Körfezinde deniz kirliliğini önlemek amacıyla yapılabilmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Avea'nın ortaklaşa yürüttüğü şiddet mağdurlarının korunmasında elektronik destek sistemi pilot uygulaması, Bursa'da ilinde Ekim 2012 ayı içerisinde düzenlenen toplantıyla basına tanıtıldı.²¹⁴ İngiltere, Almanya ve ABD gibi ülkelerde kullanılan, şiddet gören kadınların tek tuşla polis çağırabilmelerini sağlayan '**panik butonu**', Türkiye'de ilk etapta 100 kadına veriliyor.²¹⁵

Şiddet gördüğünü söyleyen kişiler hakkında, 'Tedbir' ve 'Koruyucu tedbir' ile 'Buton verilmesi' gibi kararlar alınıyor. Şiddete uğrayan kadının/erkek hâkim tarafından teknik yöntemlerle takip edilmeli kararını aldıktan sonra Elektronik Destek Sistemi Pilot Uygulaması ile Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'ne (ŞÖNİM) getirecek. ŞÖNİM en kısa süre içinde bu butonu kendisine verecek.

Resim 15: Şiddet Mağduru Acil Çağrı Butonu

²¹⁴ <http://zaman.com.tr/anasayfa/kadina-siddete-karsi-hazirlanan-panik-butonlari-dagitildi/2004392.html> Erişim Tarihi :12.12.2012

²¹⁵ <http://www.ntvmsnbc.com/id/25385027/> Erişim Tarihi 12.12.2012

Bursa MOBESE sistemine kayıtlı halen 7 adet “Şiddet Butonu” bulunmaktadır. Şiddet butonları MOBESE sisteminin bileşenlerinden olan Araç Takip Sistemi mantığında çalışmaktadır. AVEA alt yapısından faydalanılan buton, aktif olduğu andan itibaren Emniyet Genel Müdürlüğü'nün MOBESE kameraları kendisini takip etmeye başlayacak. Butonla sesli ve mesajla görüşme imkânı olacak. Buton kullanıldığında, şahsın yeri dijital haritada görünecek ve kendisine en yakın devriye ekibi yönlendirilecektir.

Güvenlik Kuvvetleri için; geliştirilecek yeni yazılımlar ve teknolojiden faydalanılarak yakın koruma görevi yapan ve sokakta vatandaşla diyaloga giren güvenlik güçleri için suçluyla mücadelede, görsel kanıtlar için elde etmek amacıyla gözlük kameralar kullanılmaktadır. Gözlüğe entegre edilen kamera sistemi, noktasal tespitlerde bulunup, 75 derecelik görüş imkanı sunuyor. Eksi 20 derece ile 50 dereceye dayanabiliyor. Aralıksız 4 saat çekim yapıp, bluetooth olarak bir güvenlik aracına veri aktarabiliyor. Ayrıca korumaların üzerinde bulunan harici bir harddiske görüntüler kaydedilip, daha sonra sabit bir hard diske aktarılabilir. Sistem, görüntünün dışında ses de alabiliyor. Son derece dayanıklı olarak üretilen gözlük ve sağ yanına entegre edilen kamera, %80 neme dayanıklı olarak üretilmektedir.

Bahsettiğimiz kamera sistemi MOBESEye entegre edildiğinde; yakın koruma için kullanıldığında, çekilen görüntüler anında dışarıda konuşlanan minibüs içindeki yayın sistemine aktararak, buradaki güvenlik birimi uzmanlarınca izlenebildiği gibi güvenlik amirlerinde bulunan android özellikli cep telefonlarından da canlı olarak görüntülerin takip edilebilmektedir. Sistem MOBESE bileşenlerine bağlandığında şahıs ve araç sorgulaması yapabilmektedir. Geliştirilecek yazılım ile “ yüz tanıma” özeliğine kavuşturulabilecektir. Bahsettiğimiz GBT ve yüz taraması yapabilen kameralı gözlüklü koruma Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün yakın koruma ekibine da dahil oldu.

Resim 16: MOBESE Sistemine Entegreli Kamera Gözlükler

3G sistemi Emniyet Birimleri KGYS'lerine entegre edilerek daha verimli çalışmalar yapılabilir. Özellikle canlı görüntü transferi ile mobil ekiplerin konum bilgisi öğrenilebilir ve ekibin müdahale ettiği olaylar canlı olarak takip edilebilir. KGYS kameraları genellikle şehirlerin ana arterlerinde bulunduğundan diğer bölgelerin kontrolü yaya veya motorize devriyeler marifetiyle yapılmaktadır. Ekiplerimiz, 3G'ye uyumlu mobil cihazlarla donatılabilirse Güvenlik Birimlerimizin her sokakta gözü olacaktır. Olaylara müdahale eden görevlilerimiz asılsız zandan kurtulacak, acil durumlarda ekibin yardım talep etmesine gerek kalmadan MOBESE merkezinden yardımcı ekipler olay yerine sevk edilebilecektir. Sistem sayesinde MOBESE Merkezine gelen görüntülü ihbarlar ile olay yeri ve şüpheli görüntüleri elde edilebilecek, suç delillerine ulaşılacaktır.

Türkiye'de ilk defa Eskişehir Emniyet Müdürlüğü ve Anadolu Üniversitesi işbirliği ile 2006 yılı sonunda başlatılan "Trafik Kazalarının Azaltılması ve Önlenmesi Amacıyla Coğrafi Bilgi Teknolojilerinden Yararlanılması" isimli TUBİTAK projesi, Eskişehir iline has ismiyle MED-ES olarak tescillenen Eskişehir Kent Güvenlik Yönetim Sisteminin çekirdeğini oluşturmuş, aynı zamanda örnek alınabilecek bir Kamu-Üniversite işbirliği örneği olmuştur.

Sistem içerisinde en önemli gelişmelerden biri olarak değerlendirilen ve ilk olarak Eskişehir ilinde test edilen, "Mobil Wi-Max 4G" isimli teknoloji kullanılarak

ekiplere yerleştirilmiş standart ve plaka okuma kameraları ile seyir halinde iken çevredeki araçların plaka sorgulamasının yapılması ve bu hareketli araçlardan anında canlı görüntü aktarımı konularındaki çalışmalarda başarı sağlanmıştır.²¹⁶

Diğer illerimizde kurulan MOBESE sistemlerinden ayrı olarak şehrin otogar, tren garı, alışveriş merkezleri ve çeşitli kuruluşlarındaki mevcut kamera görüntülerinin bu sisteme entegrasyonu çalışmaları kapsamında mevcut izlenebilen kamera dışında diğer kameralar da sisteme entegrasyonu sağlanmıştır. Sistemin en büyük getirisi kablosuz veri alış-verişi sağladığında kuruluş aşaması daha çabuk olmuş ve sabit noktalardan ziyade ekiplerin devriye görevinden dolayı tüm şehir izlenmektedir. Kamuya ve özel şirketlere ait güvenlik kameraları sisteme entegre edilebildiğinden malzeme ve zaman tasarrufunda bulunmaktadır.

ÖNERİLER

Bursa'da teknolojik imkânlardan faydalanılarak hazırlanan dijital haritalara Bursa Büyükşehir Belediyesi sahiptir. Haritalar paylaşılsa da suça dair bütün veriler emniyet müdürlüğü tarafından paylaşılacaktır. Bu noktada belediyenin sahip olduğu kapsamlı haritalara emniyetin ulaşım kapsamının genişletilmesinin güvenlikle ilgili sorunların çözümüne pozitif katkı sağlayacağı ortadadır. Konu ile ilgili olarak emniyet müdürlüğü-belediye işbirliği ile haritaların güncellenmesi ve aktif kullanımı gerçekleştirilmelidir.

MOBESE uygulamaları kapsamında emniyet müdürlüğünde muhabere ve bilgi işlem şubeleri birleştirilmiştir. Ancak bu birimlere personel atamaları ayrı ayrı yapılmaya devam etmektedir. Bu birimlerin fiilen birleşmesine dair çalışmalar yapılmalıdır.

Emniyet Teşkilatı'nda sözü geçen birimlerin birleşmesi için organizasyon yapısında da değişim gerekmektedir. Bu durum MOBESE sisteminin daha etkin işleyebilmesi önünde kurumsal bir engel olarak nitelenmektedir. MOBESE sisteminde çalışacak personel mutlaka üniversitelerden de faydalanılarak teknik eğitime tabi tutulmalı ve kolay kolay birim değiştirilmemelidirler.

²¹⁶ <http://www.eskisehir.pol.tr/medes/> Erişim Tarihi: 12.12.2012

İl ve ilçelerimizde iletişim altyapı kurmak için şirketlerin Belediyeler ile imtiyaz sözleşmesi yaptıkları bilinmektedir. İç İşleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü aracılığı ile Belediyelere bir Genelge göndermesi durumunda söz konusu sözleşmeler kapsamında özellikle KGYS altyapılarının da ücretsiz karşılanmasının söz konusu olabileceği değerlendirilmektedir. Bu sayede Emniyet Genel Müdürlüğü'nün bütçesinden karşılanmakta olan KGYS iletişim giderlerinden tasarruf edilebilecektir.

Kurulan MOBESE sistemleri yoluyla elde edilen verilerin elektronik sistemlerde saklanma süreleri, korunması ve hukuki niteliği sistemle ilgili farklı tartışma konularıdır. Sokağa yerleştirilen güvenlik kameralarının delil olma niteliklerinin derecesi de dikkati çeken bir başka konudur. Bu sebeple en kısa zamanda yasal dayanak oluşturulmalıdır.

MOBESE sistemi ile ilgili bu konuların yanı sıra kameraların yerleştirilmesinde bütün kuralların emniyet tarafından tanımlanmış olması konunun şehir bölge planlama, sosyoloji, psikoloji, kentsel tasarım gibi farklı uzmanlık alanlarına bakan yönlerinin eksik kalmasına neden olmuştur. Farklı ülke örneklerinden İngiltere'de kameralara dair kurallar bir uygulama kılavuzu çerçevesinde sürdürülmektedir. Türkiye'de bu çeşit bir uygulamanın verimliliği tartışılmalıdır.

İç İşleri ve maliye Bakanlığı yaptıkları bir protokolle, 2918 sayılı Trafik Kanununun ek16. Maddesi çerçevesinde TEDES diye adlandırılan Trafik Elektronik Denetleme Sistemini hayata geçirerek, belediyeler yardımıyla yerleşim birimlerindeki trafik suçları ve düzeni daha yakından takibe almayı planlamaktadır. TEDES, özellikle kırmızı ışık, hız sınırı, banket ve emniyet şeridi ihlalleri başta olmak üzere tüm trafik kuralı ihlallerinin tespitinde kullanılacak. TEDES proje masrafları, MOBESE'nin aksine, valilikler ve il özel idareleri yerine belediyelerce karşılanacak. TEDES Projesi halen hayata geçirilememiştir, bir an önce tüm yurttan faal hale getirilmelidir.

Kırmızı ışık ve Emniyet Şeridi İhlal Tespit Sistemi'nden elde edilen görüntüler, ceza makbuzları ile birlikte sürücülerin adreslerine gönderilmektedir. Trafik zabıtarınca (belediye zabıtası) yazılan ve belediyelerin kullanmış olduğu EDS sayesinde yazdıkları trafik cezaları Emniyet Müdürlüğü Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü sorumluluğundadır. Burada cezai işlemi gerçekleştiren kurum hiç göz önünde olmazken, sorumluluğu bulunan Emniyet teşkilatı vatandaş önünde parasını

alan birim olarak görülmektedir. Bu ikilemin önlenmesi için belediyelerin yazdıkları trafik cezalarını tebliğ sorumluluğu yazan birime verilmeliler.

MOBESE kameralarının işlevini, yerleştirildikleri mekânda suçun sona ermesiyle birlikte tamamladıkları bir gerçektir. Kameraların varlığı o mekândaki suçun, doğmadan önlenmesi konusunda önemli bir caydırıcılık içermektedir. Ancak sonrasındaki süreçte suçun yer değiştirmesine meydan veren bir yapının oluşmaması için önlemler alınması gerekmektedir.

Kent güvenliği politika ve çalışmaları, kentin farklı kısımlarında yaşayanların kültürel farklılıklarının dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Yerel alanda yapılan çalışmaların başarılı olabilmesi için sadece yerel yönetimler, kurumlar ve vatandaşların katılımı yeterli değildir. Yerel çalışmaların ulusal politika ve uygulamalarla da karşılıklı olarak desteklenmesi gerekir.

Güvenliğin sağlanması konusunda merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki işbirliği gerekliliğinin altı çizilmelidir. Yerel yönetimlerin hizmet alanına giren sokak ışıklandırmaları, doğal afetlere karşı alınacak önlemler, taşıt park yeri hizmetleri, sokak temizliği, yasadışı afişler ve duvar yazıları, sokaklarda yaşayan çocuklar ve toplu taşıma araçlarının güvenliği gibi etmenler, yerel yönetimlerin güvenlik konusunda ne derece etkin rol alabileceklerinin göstergesidir.

MOBESE ve Genel Bilgi Taraması (GBT) kayıtları Emniyet Müdürlüğü'nde gizlidir ve bilgiler bir kısım şifre sahibi erişimciler tarafından ulaşılabilir. Verilerin kullanım sınırlarının, paylaşım haklarının, hukuki kısıtlamaların detaylı bir şekilde tanımlanması gerekmektedir.

MOBESE tüm Türkiye'de kullanılabilir olmasına rağmen halen yasal olarak bir kanun ile desteklenmemiştir. Bir an önce yasal bir dayanakla desteklenmelidir.

MOBESE sistemi sadece Emniyet hizmetleri için değil yerel yönetimlerinde kullanımına imkân vermeli ve gerekli yazılımlar yapılarak kaçak yapılaşma gibi suçlara anında müdahale edilebilmelidir.

KGYS projesini yerel yönetimler, araç takip sistemini kullanarak ortak olmalıdır. Bu sayede toplu taşıma araçlarının yerlerini anlık olarak tespit edebilecek ve ulaşım merkezi sayesinde vatandaşlara duraklarda ne kadar bekleme yapacağı konusunda bilgi verebilecektir.

KGYS projesi bir bütün olarak sonuçlar üretebilmesi için standart yazılım, donanım ve hizmetler il verimliliğinin sağlanması, projelerin işletme ve idamesinde karşılaşılabilecek sorunların en aza indirilebilmesi için her birimin ihtiyacına uygun olarak standart bilişim sistemi tasarlanmalıdır. Bu standart tüm ülke genelindeki KGYS sistemlerinin aynı yazılım kullanmasını sağlayarak, genel merkeze bilgi akışında uyumsuzluk sorununu önleyebilmelidir.

KGYS projesinin önemli bileşenlerinden olan P.T.S. sadece kendi kurulu olduğu illerde faal olarak değil, sistemin tüm Türkiye’de kurulu olduğu sistemde geçerli olması sağlanmalı ve A ilinden çalınan araç Türkiye’de başka bir ilde de sistemde görünebilmeli. Bunu için gerekli yasal düzenlemeler ve alt yapı mutlaka yapılmalıdır.

Kent güvenliğinin sağlanması ve halkın güvenlik algısının artırılması konusunda yerel yönetimler ve farklı aktörler arasında işbirliğine başvurulması bir zorunluluk olarak öne çıkmaktadır. Bu konuda teorik çalışmalardan çok, güvenlik hizmeti veren ve bu hizmete katkı sunan kurum ve kişilerin işbirliğine dayalı eylem çalışmalarına duyulan ihtiyaç her sektörde kendini göstermektedir. Suçla mücadelede polisin yanı sıra yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarına ve üniversitelere de büyük ölçüde görev düşmektedir. Asayiş suçları ile mücadelede özel kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin destekleri söz konusudur. Bu örnekleri teşvik edici adımlar atılması, çalışmalara destek veren şirketlerin tanıtılması, devletin bu kuruluşları desteklemesi gerekmektedir.

Kameralar yoluyla kamusal alanlarda yapılan denetimin günümüzün artan asayiş ve terör endişelerinin de etkisiyle önemli bir sektör haline geldiği söylenebilir. Yasal düzenlemelerle kameralı sistemin, kişisel hayatın gizliliğini ihlal edebilecek kullanımlarının önlenmesi önem arz etmektedir. Teknik olarak da sistemin kötü niyetli kişilerin kullanımından mümkün mertebe korunması önemli görünmektedir. Bu konuda en önemli sorun, kameralı denetim sistemlerinin performansının nasıl ölçülebileceği konusudur. Çeşitli akademik çalışmalarda kameralı sistemin yönetsel performans açısından değerlendirilmesinde

- a) Kameralı sistem ve öncesine ait suç istatistiklerinin karşılaştırılması,
- b) Suçlular ile yapılan derinlemesine mülakatlar,
- c) Güvenlik birimleri ile yapılan görüşmeler,

- d) Vatandaşın suça yönelik algısını ölçen çalışmalar (anket ve mülakatlar) ve
- e) Projeden elde edilen mali faydanın performans ölçütü olarak kullanıldığı değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda kimi zaman kamera kullanımının suçu caydırdığı veya kameraların olmadığı bölgelere yönelttiği, kimi zaman ise kamera sistemlerinin kullanıldığıkları bölgedeki suç oranında ciddi bir değişmeye neden olmadığı bulunmuştur. Bu konuda ayrıntılı araştırmaların ülkemizde de yapılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, KGYS sadece Emniyet Müdürlüğünün kullanımında olmaktan çıkarılmalıdır. İngiltere, ABD vb. lkelerde **Kartal Gz** olarak ifade edilen, ülkedeki tüm kameraların (İşyeri-Kamu Binaları dahil) aynı sisteme bağladığı bir alt yapının oluşturulması gerekmekte ve yasal dayanağı kanunla belirlenmelidir.

Yerel Yönetimlerin, KGYS siteminden istediği ölçüde faydalanmasının n yasal olarak açılmalıdır. Fakat bu konu ülkemiz açısından değerlendirildiğinde, Yerel Yönetimlerin KGYS sisteminin tüm bileşenlerini kullanması güvenlik zafiyeti oluşturması kaçınılmazdır. Bu sebeple Yerel Yönetimlerin KGYS sistemini kendi ilgi alanları açısından kullanabilmelidir.

Bu sayede işlerin tek yerden kontrolünü sağlanacak ve aynı hizmet alanında farklı yatırımlar yapılmasını önleyerek kaynak sarfiyatının önüne geçilmiş olacaktır.

K A Y N A K Ç A

- 1) AKGÜR Zeynep Gökçe, **Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgelerarası Dengesizlik (1970-1993)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997
- 2) AKINCI SOKULLU Fusun, **Kriminoloji**, 4. Basım, Beta Basım, İstanbul 2004
- 3) AKKAYAN Taylan, **Göç ve Değişme**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. İstanbul 1979
- 4) AKSOY Erman, “**Suç ve Güvenli Kent Yaklaşımı**” TMMOB Bülteni; Kent ve Suç Dosyası, Bülten 55, Kasım-Aralık, Ankara 2007
- 5) AKSOY Hakan; “**Bursa Emniyet Müdürlüğü Coğrafi Bilgi Sistemi Kullanımı**, CBS Uluslararası Sempozyumu ", İstanbul, 2002
- 6) Alfabim Bilgisayar Sistemleri Yazılım-Donanım-İşletim San.Tic.A.Ş., “**Emniyet Müdürlükleri Teknolojiye Adaptasyon Projeleri tanıtım kitapçığı**”, 2003
- 7) AYDEMİR Tekin – ULUSOY Ahmet, **Mahalli İdareler**, Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara.2001
- 8) AYDIN Halil İbrahim, **Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Belediyeler**, Nobel Yayınevi, Ankara 2004
- 9) AYDINER Gökhan, “**Toplum Destekli Polislik Anlayışı ve Türk Polis Teşkilatında Uygulanması**”, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi, Sayı 42, Ankara 2004
- 10) AYTAÇ Fethi, **Gerekçeli-Açıklamalı Belediye ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2005
- 11) BAL Hüseyin, **Kentsel Yapı ve Kentleşme Süreci. Isparta Van Karşılaştırması**, Fakülte Yayınları, Isparta 2003
- 12) Beccaria;“**Suçlar Ve Cezalar Yahut Beşeriyetin Mecellesi**”, Çeviren: Muhittin Göklü, İnkılap Ve Aka Yayınları, İstanbul 1969
- 13) BİLGİLİ Ahmet ve AYDOĞAN Feramuz, “ **Zorunlu Göç Olgusunun Sosyolojik Yorumlaması**”, Toplum ve Göç Sempozyumu
- 14) Bursa Emniyet Müdürlüğü, Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü, “**Bursa Emniyet Müdürlüğü Teknolojik Adaptasyon Projesi Broşürü**” BEM, 2003

- 15) ÇABUK Suat ve diğerkleri, “**Türkiye’de Göç Olgusu ve Metropolitan Nüfus Dinamikleri**” Bölge Bilimi Kongresi, İ.T.Ü., İstanbul, 2007
- 16) ÇADIRCI Musa, **Türkiye’de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine**, Belleten, 34-35 Ankara, 1970
- 17) ÇAĞATAY Tahir, **Günün Sosyolojisine Giriş**, 2. Baskı, A.Ü.D.T.C.Fakültesi Yayınları Sayı. 136, Ankara,1968
- 18) ÇELİK Kamil, ÖZTÜRK Serdar, **Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri**, Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 1/2 (2009)
- 19) ÇOBAN Erin, “**Ülkemizin Modern Bilgi ve Güvenlik Konsepti MOBESE**”, Çağın Polisi Dergisi, Yıl 4, Sayı 45, Kasım 2005
- 20) DEMİR Kemal, ÇABUK Suat, **Türkiye’de Metropolitan Kentlerin Nüfus Gelişimi**, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 28 Yıl: 2010/1
- 21) DEMİRBAŞ Ali Timur, **Kriminoloji**, 2.baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005.
- 22) DİNÇER Yüksel, “**Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset Ve Demokrasi**”, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul 199
- 23) DİNLER Zeynel, **Bölgesel İktisat**, Ekin Kitabevi, 8. Baskı, Bursa 2008
- 24) DİNLER Zeynel, **Tarım Ekonomisi**, 5. Basım, Ekin Kitabevi, Bursa. 2000
- 25) DOĞAN Halil ve İbrahim, SEVİNÇ Bilal, **Suç Teorileri Ve Şehir Güvenliği: Bitlis İliyle İlgili Genel Bir Değerlendirme**, Polis Bilimleri Dergisi Cilt:13 (4), 2011
- 26) DOLU Osman, **Bir Fırsat Olarak Suç: Suçun Durumsal Belirleyicileri, Suç Fırsatları ve Rutin Faaliyetler Teorisi**, Polis Bilimleri Dergisi Cilt:11 (2), 2009
- 27) DOLU Osman, **Suç Teorileri**, Seçki Kitapevi, Ankara 2011
- 28) DÖNMEZ Mustafa, **Belediye Başkanlarının Özlük ve Sosyal Hakları**, Beklenen Mahalli İdareler, sayı 127, Anakara 2005
- 29) DÖNMEZ Mustafa, **Belediye Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme**, Mahalli İdareler Dergisi, Mart, 2005
- 30) DÖNMEZER Sulhi, **Kriminoloji**, Beta Yayıncılık. İstanbul 1994, s.47

- 31) **Dünyada Mahalli İdareler**, T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Ankara, 1995
- 32) DÜZGÜN H. Şebnem ve ERDOĞAN Aygün, “**Mekân ve Suç: Suç Haritalaması ve Diğer Analitik Yaklaşımlar**”, Polis Dergisi, EGM Yayınları, Sayı:36, 2003
- 33) EKE Ali Erkan, “**Anakent Yönetimi Ve Yönetimler Arası İlişkiler**”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayını, No:505, Ankara 1982
- 34) **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Sayı: 28 Yıl: 2010/1
- 35) ERDER Sema, “**Kökene Dayanan Dayanışma İlkeleri ve Kentte Ortakyaşama**”, Türkiye’de Bunalım ve Demokratik Çıkış Yolları, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, 1998
- 36) ERDER Sema, “**Köysüz ‘Köylü’Göçü**”, TÜSİAD-Görüş Dergisi, (Şubat-Mart 1998)
- 37) ERDOĞMUŞ Zeki, “**Türkiye’de Kırdan Kente Göçün Sosyal Temelleri**”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilim Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 1989
- 38) ERTEN Metin. **Nasıl Bir Yerel Yönetim**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1999
- 39) ERYILMAZ Bilal, **Değişim ve İşletme Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**, Sakarya Ekonomi Dergisi, Adapazarı, 2000
- 40) ES Muharrem ve ATEŞ Hamza, “**Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**” Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi Sayı:48, İÜİF Yayını, İstanbul 2004
- 41) Ferdinand, T., (1991), “**The Theft/Violence Ratio in Antebellum Boston**” Criminal Justice Review, 16
- 42) Ferruh TUZCUOĞLU, **Dünya’da ve Türkiye’de Metropol Olgusu ve Metropollerin Yönetimi**, Sakarya 2002, s.255
- 43) FINDIKLI Remzi, **İdare Hukuku**, Selim Kitapevi, Ankara 2009
- 44) GÖKTÜRK Atilla ve KAYGALAK Sevilay. “**Göç ve Kentleşme**”, Sosyal Hizmet Sempozyumu, Ankara 1999
- 45) GÖKULU Gökhan, **Kent Güvenliği Kentleşme Ve Suç İlişkisi**, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1, 2010
- 46) GÖRMEZ Kemal, **Kent ve Siyaset**, Ankara, Gazi Kitapevi, 1997, s.2

- 47) GÖRMEZ Kemal, **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, 2. baskı, Vadi Yayınları, Ankara, 1997
- 48) GÖZÜBÜYÜK A. Şeref, **Türkiye’de Mahalli İdareler**, Ankara, 1967
- 49) GÖZÜBÜYÜK Şeref ve AKILLIOĞLU Tekin, **Yönetim Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara 1992
- 50) GÜL Serdar Kenan, “**Kriminoloji Rasyonel Seçim Teorisi Üzerine Bir Değerlendirme**”, Sosyal ve Uygulamalı Bilimler Girne Amerikan Üniversitesi Dergisi, 2009 cilt.4
- 51) GÜLER Birgül, “**Büyük Kentler İçin Yönetim Arayışı**”, Türk İdare Dergisi, Sayı 374, Ankara 1987
- 52) GÜREŞÇİ Ertuğrul, **Kırsal Göç Ve Tarım Politikası Arasındaki İlişki**, Muğla Üniversitesi S.B.E.Dergisi,2009
- 53) HANCI İ.Hamit, **Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara “İç Göçler Ve Çarpık Kentleşme”** Hekim ve Yaşam "İzmir Tabip Odası Bülteni" Mayıs-Haziran 1999, Sayı:6
- 54) Holton, Robert.J., **Kentler Kapitalizm ve Uygarlık**, çeviren, KELEŞ Ruşen, İmge Kitapevi, Ankara;1999
- 55) İÇDUYGU Ahmet - SİRKECİ İbrahim ve AYDINGÜN İsmail, “**Türkiye’de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketlerine Etkisi**”, Türkiye’de İçgöç, (İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, 1998)
- 56) İÇDUYGU Ahmet ve SİRKECİ İbrahim, “**Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri**”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. 1999
- 57) İÇLİ Tülin, **Kriminoloji**, Martı Kitap ve Yayınevi Ankara 2004
- 58) İÇLİ Tülin, **Sosyal Problem, Sapma ve Suç**, Çağın Polisi Dergisi, Sayı 70, Ankara 2009
- 59) İRBEÇ Yusuf Ziya, **Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Büyük Şehirler**, Yeni Türkiye Dergisi, Mayıs-Haziran, 1995
- 60) İSBİR Eyüp Günay, **Şehirleşme ve Meseleleri**, 2.Baskı Ankara, 1991
- 61) İSBİR Eyyüp Günay, **Kentleşme ve Metropolitan Alan Yönetimi**, Gazi Üniversitesi İ.İ.B. Fakültesi Yayını, Ankara, 1982
- 62) İSBİR Eyyüp Günay, **Şehirleşme ve Meseleleri**, Ocak Yayınları Ankara, 1986

- 63) KARADAĞ Arife, “**Osmanlıdan Günümüze Türk Kentinin Değişen Kimliği**”, Türk İdare Dergisi, Yıl: 75, Sayı: 441, (Aralık 2003)
- 64) KARAMAN Zerrin Toprak, **Yerel Yönetimler**, Bornova Belediyesi Bilim Kültür Etkinlikleri Yayını, No: 1, İzmir, 1992
- 65) KARTAL Kemal, “**Kentleşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti**”, Amme İdaresi Dergisi, C. 16, S. 4, Ankara 1983
- 66) KARTAL S. Kemal, **Kentleşme ve İnsan**, T.O.D.A.İ.E. Yayınları, Ankara 1987
- 67) KAYA Ali, **Büyükşehir Sisteminde Belediyeler Arası İlişkiler**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, No: 18, Kayseri, 1996
- 68) KAYA Erol, **Kentleşme ve Kentleşme**; İlke Yayınları, İstanbul;2003
- 69) KELEŞ Ruşen ve YAVUZ Fehmi, **Yerel Yönetimler**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1983
- 70) KELEŞ Ruşen, “**Türkiye’de Anakent Yönetimi**”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:18, Sayı:2, Ankara 1985
- 71) KELEŞ Ruşen, **100 Soruda Türkiye’de Kentleşme, Konut ve Gecekondu**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1983
- 72) KELEŞ Ruşen, **Kent Bilim İlkeleri**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları Ankara,1976, s.37.
- 73) KELEŞ Ruşen, **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar: 1975–1992**, IULA-EMME. İstanbul 1993
- 74) KELEŞ Ruşen, **Kentleşme ve Konut Politikası**, A.Ü. S.B.F. Yayınları, Yayın no:540, Ankara, 1984
- 75) KELEŞ Ruşen, **Yerinden Yönetim Ve Siyaset**, Cem yayınevi, 4. Baskı, İstanbul, 2000
- 76) KEYDER Çağlar, **Türkiye’de Devlet ve Sınıflar**, İletişim Yayınları, Londra. 1987
- 77) KIRAY Mübeccel, “**Toplumsal Değişme ve Kentleşme, Kentsel Bütünleşme**”, TGAV Yayınları, Ankara 1982
- 78) KIRAY Mübeccel, **Kentleşme Yazıları**, 1. Basım, (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1998)
- 79) KIRAY Mübeccel, **Modern Şehirlerin Gelişimi ve Türkiye’ye Has Bazı Gelişmeler, Toplumbilim Yazıları**, Ankara, Gazi Üniversitesi İTİA Yayını, 1982

- 80) KOÇ Yıldırım, **Türkiye’de İşçi Sınıfının Yapısı**, Eğitim Yayınları, No:32, Ankara 1999,
- 81) KOÇDEMİR Kadir, **Mukayeseli Mahalli İdareler Tarihi ve Perspektifler**, T.İ.D. , Sayı. 424, Eylül 1999
- 82) KÖYMEN Oya, **Cumhuriyet Döneminde Tarımsal yapı ve Tarım Politikaları**, 75. Yılda Köylerden Şehirlere,1999
- 83) KUTLAR Aziz ve ÖZTAŞ Cemal, **Kalkınmakta Öncelikli Yörelerdeki Teşvikli ve Teşviksiz Yatırım Uygulamaları**, Çağ Ofset Matbaacılık, Elazığ. 1996
- 84) Laborit, Henri, **İnsan ve Kent**, çeviri. ONARAN Bertan, Payel Yayınları, İstanbul;1990
- 85) MURAT Sedat, “**Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’nin Karşılaştırmalı Nüfus Yapısı**”, **Tüm Yönleriyle Türkiye-AB İlişkisi**, Ed. Mustafa Aykaç ve Zeki Parlak, Elif Kitabevi, İstanbul 2002
- 86) MURAT Sedat, “**Gelişmekte Olan Ülkelerde Gençlerin Sosyo-Demografik, İstihdam ve Eğitim Özellikleri**”, İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası, 46. Cilt, 38/13-93, (1996)
- 87) NADAROĞLU Halil ve KELEŞ Ruşen, **Merkezi idare ile Mahalli idareler Arasındaki Mali ilişkilerin Dünü ve Bu Günü" (Türkiye örneği)**, VII. Maliye Sempozyumu'na sunulan tebliğ, Marmaris, 23-25 Mayıs 1991
- 88) NİRAY Nasır, **Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu Ve Muğla Örneği**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı.2, 2002
- 89) OKTİK Nurgün, “**Köyün İticiği-Kentin Çekiciliği**”, II. Sosyoloji Kongresi (Toplum ve Göç), Sosyoloji Derneği Mersin, 1996
- 90) ÖZBİLGİN Erol, **Bütün Yönleriyle Osmanlı**, 2. Baskı, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004
- 91) ÖZCAN Yusuf Ziya, “**İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar**”, Türkiye’de İçgöç, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998
- 92) ÖZER İnan, “**Türkiye’de Kentleşme Yeni Türkiye**” Cumhuriyet Özel Sayısı, Sayı 23-24, İstanbul, 1998
- 93) ÖZER, İnan, **Kentleşme Kentleşme ve Kentsel Değişme**, Ekin Kitabevi, Bursa 2004

- 94) ÖZTÜRK Mustafa ve ALTUNTEPE Nihat, **Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent Ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması**, Joy-Yaşar Üniversitesi E-dergisi, Temmuz 2008
- 95) ÖZTÜRK Nazım, **Bölgesel Dengesizliklerin Yarattığı Sorunlar**, Bütçe Dünyası Dergisi, Sayı 35, 2011/1
- 96) PARMAN Talat, **Ergenlik ve Psikanaliz**, Klinik Psikiyatri Dergisi,1(2) 1998
- 97) PEKER Mümtaz, “**Türkiye’de İçgöçün Değişen Yapısı**”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1999
- 98) POLAT Oğuz, **Kriminoloji Ve Kriminalistik Üzerine Notlar**, , Seçkin Kitabevi, Ankara 2004
- 99) SARAN Nephane, “**Göç ve Kentleşme**”, Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi, Sayı:4, 1986
- 100) SENCER Yakut, **Türkiye’de Kentleşme**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979
- 101) SEZAL İhsan, **Kentleşme**, Ağaç Yayınları, Alternatif Üniversite Serisi, İstanbul, 1992
- 102) SOBACI Zahid, **Yeniden Yapılanma Sürecinde İl Özel İdarelerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği Üzerine Değerlendirmeler**, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.14, S.4, Ankara 2005
- 103) SORGUÇ Nevin, “ **Kalkınmada Öncelikli Yörelere İstihdam ve İşsizlik Sorunu**”, İstihdam Seminerleri 1, İş ve işçi Bulma Kurumu Yayın No:272, Ankara 1992
- 104) TATLIDİL Ercan, **Kent Sosyolojisi: Kuram ve Kavramlar**, Sosyoloji Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, S:3, İzmir;1992
- 105) TEKEL Ayşe, “**Metropolitan Planlamanın Önemi ve Gerekliliği Üzerine**”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, Ankara 2002
- 106) TEKELİ İlhan, , “**Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması**”, 75 Yılda Değişen Kent ve Uygarlık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1998
- 107) TOPRAK Zerrin, **Kent Yönetimi ve Politikası**, Birleşik Matbaa, Altıncı Baskı, İzmir 2008, s.6
- 108) TORTOP Nuri, **Mahalli İdareler**, Yargı Yayınları, 6.baskı, Ankara 1999

- 109) TÜSİAD, **Türkiye'nin Fırsat Penceresi, Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri**,: TÜSİAD Yayın No: -T/99-1-251 İstanbul 1999
- 110) UNAT Nermin Abadan ve KELEŞ Ruşen, **Göç ve Gelişme**, Ajanstürk Matbaası, Ankara, 1976
- 111) ÜNDER Sunday, **Nüfus Bilimi Sözlüğü**, Mars Matbaası. İstanbul. 1972
- 112) Vanderschueren, F., (1996), "**From violence to justice and security in cities**", Environment and Urbanization Vol 8, No 1,
- 113) YAMAK Rahmi ve YAMAK Nabiye, "**Türkiye'de Gelir Dağılımı ve İçgöç**", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, S. 1, İzmir, 1999
- 114) YAMAN Talat Mümtaz, **Osmanlı İmparatorluğu Mülki İdaresinde Avrupalılaşıma Hakkında Bir Kalem Tecrübesi**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1940.
- 115) YAVUZ Fehmi ve KELEŞ Ruşen, **Şehircilik Sorunlar Uygulama ve Politika**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973
- 116) YILDIRIM Selahattin, **Yerel Yönetim ve Demokrasi: Kavramlar, Yaklaşımlar**, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara, 1993
- 117) YILDIZ Ferruh, "**İmar Bilgisi: Planlama, Uygulama, Mevzuat**", Nobel Yayın, Ankara1999

KANUNLAR

- 1. 29 Mart 2009 Mahalli İdareler Seçiminde Seçilecek Mahalli İdare Organlarının Üye Sayıları**
- 2. 2972 sayılı 'Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları Ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun**
- 3. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu**

İNTERNET SİTELERİ

- 1) Demographia, 2008, Demographia world urban areas:2025&2030 population projections,
<http://www.demographia.com/db.worldua2015.pdf>
- 2) ERGÜN Mustafa, Türk Eğitim Tarihi,
<http://www.egitim.aku.edu.tr/tet00.htm> Erşim Tarihi: 09.11.2012
- 3) <http://tr.wikipedia.org/wiki/Gecekondu>
- 4) http://www.bursa.pol.tr/?bem_dp&ID=1&bemtap-projesi
Erişim Tarihi:23.10.2012
- 5) <http://www.migm.gov.tr/IstatistikiBilgiBelediyeler.aspx>
- 6) İşte MOBESE'nin şifresi
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=328290> 19 Haziran
2005, Erim Tarihi: 23.10.2012
- 7) Türkiye'de Yerel Yönetimler, Yapısal ve İşlevsel İnceme,
www.icisleri.gov.tr/yayinlar/belbas/a.htm.s.2, Erişim Tarihi: 01.03.2004
- 8) YILDIZ Mete ve ERKUL R. Erdem, “**Elektronik Göz Ve Türkiye’de Kameralı Hayat**”,
<http://inet-tr.org.tr/inetconf11/bildiri/97.pdf> , Erişim Tarihi.23.10.2012
- 9) <http://www.eskisehir.pol.tr/medes/> Erişim Tarihi: 12.12.2012

DOKTORA VE YÜKSEK LİSANS TEZLERİ

1. AKSU Mustafa, **Toplum Destekli Polislik Organizasyonu Ve Türkiye'deki Gelişmeler**, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul 2008
2. GÜÇLÜ Timur, “**Toplum Odaklı Polislik Ekseninde Türk Polisinin BM Kosova Misyonuna Katkıları**”, Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Ankara 2008
3. IŞIK Gülizar, **Çocuk Suçluluğunda Ailenin Etkileri: Elazığ İslahevi Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2003
4. İŞMAN Şeyda, **Çocukluk Çağı İstismarı ve İhmalinin Çocuk Suçluluğuna Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul. 2003
5. ORTAKÖY Adnan, **Kent Güvenliğinde Yönetim Bilişim Sistemi Uygulamaları, İstanbul MOBESE Örneği**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul 2011
6. İZKAN Sadettin, **Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kentleşme Sürecinde Suç ve Suçluluk Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım**, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler. Enstitüsü, Sivas, Eylül 1992
7. YILDIRIM Aziz, **Kentleşme Ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Ankara-2004